

พฤติกรรมกรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง

นางสาว วัชรีย์ คำศรี

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-0349-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TELEVISION EXPOSURE BEHAVIOR OF CHILDREN OF FISHERMAN FAMILY

Miss Watcharee Damsri

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Mass communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-0349-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์   พฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง
โดย   นางสาว วัชรีย์ คำศรี
ภาควิชา   การสื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ วิภา อุดมฉันท

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณะบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ วิภา อุดมฉันท)

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไฉฟ้า วงศ์บ้านดู่)

วัชรีย์ คำศรี : พฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง (TELEVISION EXPOSURE BEHAVIOR OF CHILDREN OF FISHERMAN FAMILY) อ.ที่ปรึกษา : รศ.วิภา อุดมฉันท, 118 หน้า. ISBN 974-13-0349-1

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ และพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง 2 ประเภท ได้แก่ อาชีพประมงน้ำลึกหรือประมงทะเลและอาชีพประมงน้ำตื้น กลุ่มอายุ 6-12 ปี โดยศึกษาวิจัยในช่วงเวลาหลังจากเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน ตั้งแต่ 16.00-20.00 น. ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และใช้ทฤษฎีวิพากษ์ตามแนวคิดของ David Morley เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า เด็กในครอบครัวประมงส่วนใหญ่มีอิสระในการทำกิจกรรมต่างๆตามความต้องการของตนเอง โดยเด็กใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูโทรทัศน์ประมาณวันละ 1 ½ -2 ชั่วโมง เล่นประมาณวันละ 1-1 ½ ชั่วโมง และใช้เวลาที่เหลือในการทำกิจกรรมอื่นๆได้แก่ รับประทานอาหารเย็น ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ทำการบ้าน อ่านหนังสือ และปฏิบัติการกิจส่วนตัว เด็กที่ใช้เวลาไปกับการเล่นมากจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์น้อยซึ่งพบมากในเด็กเล็กๆ ส่วนเด็กที่ใช้เวลาไปกับการเล่นน้อยจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มาก เด็กๆสามารถสร้างสรรค์จินตนาการการเล่นไปกับธรรมชาติ ตามสถานที่ เวลา และฤดูกาล ที่เอื้ออำนวย

รายการโทรทัศน์ที่เด็กในครอบครัวประมงเลือกเปิดรับมากที่สุดได้แก่ การ์ตูนและละคร สถานีที่เลือกรับชมรายการมากที่สุด คือ ช่อง 3 เพราะมีการผลิตรายการเกี่ยวกับเด็กเป็นรายการที่เด็กสนใจ อีกประการหนึ่งคือสามารถรับสัญญาณภาพและเสียงของช่อง 3 ได้ชัดเจนกว่าสถานีอื่น ความไม่ชัดเจนของสัญญาณโทรทัศน์ทำให้เด็กถูกปิดกั้นข่าวสาร ทั้งที่สถานีผลิตรายการที่เด็กสนใจเช่นกัน ในขณะที่ดูโทรทัศน์เด็กไม่ใช่จะนั่งดูนิ่งๆเพียงอย่างเดียว แต่จะทำกิจกรรมอื่นไปพร้อมกัน กิจกรรมที่พบมากที่สุด คือ การรับประทานอาหารคนเดียว ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นขณะดูโทรทัศน์มีทั้งตอบรับและปฏิเสธ มีการวิพากษ์วิจารณ์รายการโทรทัศน์ที่กำลังดูอยู่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ และเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆจากโทรทัศน์

เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นส่วนใหญ่ พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ เพราะมีวสาละวอนอยู่กับการทำมาหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เด็กมีชีวิตที่อิสระมากในการทำกิจกรรมต่างๆที่ตนเองต้องการ แม้แต่การดูโทรทัศน์เด็กก็มีอิสระที่จะเลือกรับชมได้ทุกรายการทุกเวลา โดยเด็กจะขาดการชี้แนะในการดูโทรทัศน์จากพ่อแม่ผู้ปกครองถึงแม้จะมีบุคคลอื่นดูโทรทัศน์กับเด็กด้วยก็ตาม แต่บุคคลเหล่านั้นก็ไม่ได้ให้ความสนใจชี้แนะกับเด็กๆเลย แม้แต่เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึก ซึ่งเป็นครอบครัวที่ค่อนข้างอบอุ่นและมีรายได้ดีกว่า แม่มีโอกาสดูโทรทัศน์กับเด็ก แต่แม่ก็ไม่ได้ชี้แนะเด็กในการดูโทรทัศน์เช่นกัน กรณีเช่นนี้น่าจะมาจากระดับการศึกษาของพ่อแม่ของเด็กเองที่เป็นตัวแปรสำคัญในการคิด พิจารณา คอยชี้แนะให้เด็กเลือกรับชมรายการโทรทัศน์ และแนะนำ สั่งสอนเด็กไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ภาควิชา.....การสื่อสารมวลชน.....	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....การสื่อสารมวลชน.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2543.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4285281328 : Major MASS COMMUNICATION

KEY WORD : CHILDREN / FISHERMAN FAMILY / TELEVISION EXPOSURE BEHAVIOR

WATCHAREE DAMSRI : TELEVISION EXPOSURE BEHAVIOR OF CHILDREN OF
FISHERMAN FAMILY. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. VIPHA UTAMACHANT. 118 pp.
ISBN 974-13-0349-1

The purpose of research is to study "Television Exposure Behavior of children of Fisherman family" the both depth-fishery and shallow-fishery and children between 6-12 years old. By the Critical Theory of David Morley, the methodologies are non-participate observation and in-depth Interview. The studied period is from after school to bedtime.

The research found that these children have freedom to select their favorite activity. Almost of them open their television around 1.5 – 2 hours and play around 1 – 1.5 hours per day. Their spend the rest of time to do the other activities like have dinner, help their parents do housework, do their homework, reading or take care themselves. Some children use the time to watching television more than playing. On the other hand, some children use the time to playing more than watching television. All of them have the imagination and creativity to play along with nature.

Cartoon and drama are the most selective program for them. Their expected program and clearly signal are the reason that channel 3 is the most selection exposure while the other have only their expected program, but do not have clearly signal. And unclear signal is the important factor that can prohibit the flowing of information to them. Children of fisherman family always do some of activities while they are watching television. The most discovered activity is eating some snack. They have both positive and negative reaction with the program. They talk and discuss the program as same as the parents doing, and they imitate the acting from television program.

Although the depth-fisherman family have the time to take care the children more than the shallow-fisherman family because they have better income, but all of them did not recommended how to exposure television through their children. One of the important factors should be the education level of their parents.

Department.....Mass communication.....	Student's signature.....
Field of study...Mass communication.....	Advisor's signature.....
Academic year.....2000.....	Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ล่วงไปด้วยดี เพราะความกรุณาของ รศ.ศาสตราจารย์ วิชา อุตมฉันท อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ชี้แนะแนวทาง คำแนะนำที่มีประโยชน์ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันทรงคุณค่าต่องานวิจัย ทั้งยังคอยห่วงใยและสร้างกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ พร้อมด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอฬาร วงศ์บ้านดู่ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาช่วยเหลือ และให้คำแนะนำในงานวิจัยเป็นอย่างดี

การวิจัยในครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จลงได้เลย หากมิได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจาก เด็ก ๆ ในครอบครัวที่มีอาชีพประมงทั้ง 20 ครอบครัว ผู้เป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยให้งานวิจัยลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อของทุก ๆ ท่าน พร้อมทั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ คณะครูโรงเรียนวัดรัตนาราม และผู้ที่ช่วยแนะนำให้รู้จักกับครอบครัวประมงทุกคน ที่ได้กรุณาช่วยเหลือในการติดต่อและสร้างความเข้าใจแก่เด็กและผู้ปกครองทั้ง 20 ครอบครัวเป็นอย่างดี

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพ่อถาวร และที่สำคัญคุณแม่มณฑา ผู้ร่วมเดินทางในระหว่างการเก็บข้อมูล และคอยช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมลูกในทางที่ดั่งงามตลอดมา ขอขอบคุณญาติพี่น้อง และเพื่อน ๆ รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่มีอาจเอ่ยนามได้หมดในที่นี่ ซึ่งได้ช่วยเหลือและให้กำลังใจมาโดยตลอด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วัชรีย์ คำศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ง)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(จ)
กิตติกรรมประกาศ.....	(ฉ)
สารบัญ.....	(ช)
สารบัญตาราง.....	(ฌ)
สารบัญภาพ.....	(ฎ)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
- ปัญหาคำวิจัย.....	10
- วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	10
- ขอบเขตการวิจัย.....	10
- นิยามศัพท์.....	11
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
- แผนที่แสดงอาณาเขตและที่ตั้งอำเภอปากพนัง.....	13
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
- ทฤษฎีวิพากษ์.....	14
- แนวคิดเรื่องการศึกษาตัวแปรของผู้รับสารด้านประชากรศาสตร์.....	16
- แนวคิดเรื่องคุณลักษณะและพัฒนาการของเด็ก.....	19
- แนวคิด (จากผลการศึกษา) เรื่องเด็กกับโทรทัศน์ (ของญี่ปุ่น).....	21
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
3 ระเบียบวิธีวิจัย	
- การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	27
- การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์.....	28

-	ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล.....	30
-	การจัดระบบการนำเสนอและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
4	ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวที่มีอาชีพประมง.....	32
-	ลักษณะพิเศษของอาชีพประมง.....	33
-	สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวที่มีอาชีพประมง.....	40
-	รายได้.....	42
-	ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว.....	47
-	การใช้เวลาหลังเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน.....	50
5	พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์.....	58
-	สภาพของสัญญาณโทรทัศน์ที่รับได้ในพื้นที่วิจัย.....	61
-	รายการที่เด็กเลือกเปิดรับและช่วงเวลาเพื่อดูโทรทัศน์.....	63
-	ความสนใจในการเปิดรับ ลักษณะการคิดไตร่ตรองขณะดู และกิจกรรม ที่ทำในระหว่างดูโทรทัศน์.....	70
-	บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์.....	84
6	สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
-	สรุปผลการวิจัย.....	89
-	อภิปราย.....	98
-	ข้อเสนอแนะ.....	107
	รายการอ้างอิง.....	109
	ภาคผนวก.....	112
	ประวัติผู้วิจัย.....	118

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงการประกอบอาชีพและรายได้ของครอบครัวประมงน้ำลึกลง.....	43
2	แสดงการประกอบอาชีพและรายได้ของครอบครัวประมงน้ำตื้น.....	45
3	การเล่นของเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกลง ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึง เข้านอน 16.00-20.00. เป็นเวลา 3 วัน.....	53
4	การเล่นของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึง เข้านอน 16.00-20.00. เป็นเวลา 3 วัน.....	54
5	สื่อโทรทัศน์ภายในบ้านของครอบครัวประมงน้ำลึกลง.....	58
6	สื่อโทรทัศน์ภายในบ้านของครอบครัวประมงน้ำตื้น.....	59
7	รายการที่เด็กเลือกเปิดรับ ออกอากาศวันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	64
8	สถานีที่ออกอากาศรายการที่เด็กเลือกเปิดรับ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึง เข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	65
9	ช่วงเวลาของเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกลงเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ในวันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	66
10	ช่วงเวลาของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ในวันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	68
11	รายการที่เด็กสนใจเปิดรับแบ่งตามเพศและอายุ.....	70
12	จำแนกประเภทของรายการที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกลงเลือกเปิดรับใน วันจันทร์-วันศุกร์ หลังเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	73
13	จำแนกประเภทของรายการที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นเลือกเปิดรับใน วันจันทร์-วันศุกร์ หลังเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	75
14	ความคิดเห็นของเด็กต่อรายการละครเรื่อง “ปลาไร่ทองเคื่อง” “บ้านไร่สายสวาท” “มัจจุราชจำแลง” และ”แม่มดเจ้าเสน่ห์”.....	77

ตารางที่	หน้า
15 กิจกรรมที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกร่วมทำขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	75
16 กิจกรรมที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นร่วมทำขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	77
17 บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ วันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	79
18 บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ วันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน.....	81

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	สภาพโดยทั่วไปของกลุ่มแม่บ้านปากพังก่อนลงสู่ทะเลอ่าวไทย.....	32
2	เรือประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล.....	34
3	เรือประมงน้ำตื้น.....	37
4	ชาวประมงน้ำตื้นก็ออกไปทำงานด้วยกันในตอนเย็น.....	38
5	สภาพบ้านเรือนของครอบครัวประมงน้ำลึก.....	39
6	สภาพบ้านเรือนของครอบครัวประมงน้ำตื้น.....	41
7	การพึ่งพาอาศัยยังคงมีให้เห็นโดยเฉพาะเรื่องการประกอบอาชีพ.....	42
8	การเล่นของเด็กๆบนถนนทางเข้าหมู่บ้าน.....	52
9	เครื่องรับโทรทัศน์วางไว้ในห้องเอนกประสงค์.....	60
10	เครื่องรับโทรทัศน์วางไว้ในห้องที่สมาชิกภายในบ้านทำกิจกรรมร่วมกันได้.....	60

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อชีวิตมนุษย์ในยุคปัจจุบัน โทรทัศน์ยิ่งแพร่หลายและมีอิทธิพลมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีผู้เป็นห่วงถึงผลกระทบที่โทรทัศน์มีต่อสังคม โดยเฉพาะบทบาทของโทรทัศน์ต่อเด็ก เพราะเด็กติดโทรทัศน์มากกว่าผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะรายการนั้นจะสร้างมาสำหรับเด็กหรือผู้ใหญ่ เด็กๆก็ดูได้ด้วยความสะดวกเพลิดเพลิน จากการสำรวจผลการรับชมโทรทัศน์พบว่า รายการสำหรับเด็กที่แพร่หลายที่สุด มีผู้รับชมสูงสุดไม่ถึง 40% แต่รายการสำหรับเด็กที่ถูกละเลยจริงๆจะมีอัตราการดูถึงกว่า 70% ขึ้นไป (วิภา อุดมฉันท, 2531)

บทบาทของสื่อโทรทัศน์ต่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัวยุคสมัยปัจจุบันกำลังอยู่ในยุคของ “วัฒนธรรมโทรทัศน์” (Television Culture) เนื่องจากสื่อโทรทัศน์ มีอิทธิพลทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นศูนย์กลางของชีวิตประจำวันของผู้คน และเป็นศูนย์รวมของการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของสังคม ในเชิงปริมาณนั้น เกือบจะทุกบ้านของประเทศไทย มีโทรทัศน์ประจำบ้าน และแม้ไม่มีโทรทัศน์เป็นของตนเอง ก็แทบจะไม่มีคนไทยคนไหนไม่เคยมีโอกาสได้ดูโทรทัศน์เลยในชีวิต ในส่วนของคุณภาพ เนื่องจากสื่อโทรทัศน์มีคุณภาพดีเด่นหลายประการ เช่น เป็นสื่อที่มีทั้งภาพที่เคลื่อนไหว และมีเสียงประกอบ ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้ (จึงดูชมกันได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา) เป็นสื่อที่ไม่ต้องจ่ายเงินตามเวลาเปิดรับ ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2540)

เมื่อกล่าวเฉพาะสำหรับผู้ชมที่เป็นเด็ก เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อภายในบ้าน (Domestic Media) จึงทำให้แม้แต่เด็กเล็ก ๆ ก็มีโอกาสดูมากที่สุด ช่วงเวลาแพร่ภาพก็ยาวนาน พ่อแม่เองมักสนับสนุนการดูโทรทัศน์ (มากกว่าการออกไปวิ่งเล่นนอกบ้าน) และอาจใช้เป็นพี่เลี้ยงแทนตนเอง จึงไม่ใช่เป็นเรื่องแปลกเลยที่ผลวิจัยทุกชิ้นจะรายงานว่ากิจกรรมที่เด็กทำมากที่สุด เมื่อเวลาว่างอันดับแรก คือ การดูโทรทัศน์

ตามสถิติเด็กใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มากกว่าการทำกิจกรรมทุกอย่าง ยกเว้นการนอน มีผู้คำนวณไว้ให้ดูว่าเด็กคนหนึ่งใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ตั้งแต่จำความได้จนจบมหาวิทยาลัยเฉลี่ย

ประมาณ 15,000 ชั่วโมง ขณะที่ใช้สำหรับการเรียนทั้งสิ้นเพียง 11,500 ชั่วโมง เท่านั้น จาก การสำรวจทัศนคติเด็กในวัย 6-12 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยในปี 2525 ก็พบว่า เด็กนักเรียนใช้เวลาว่างในการรับสื่อโทรทัศน์ 25.3 % เล่น 23.1 % อ่านหนังสือ 18.4% ทำงานบ้าน 16.5 % น่าสังเกตว่าสัดส่วนของการรับสื่อโทรทัศน์มาเป็น อันดับหนึ่ง ทั้งๆที่เด็กในวัยนี้น่าจะชอบเล่นมากกว่าการชอนั่งนิ่งๆอยู่กับที่ แต่การที่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นเด็กนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มไปใน “การดูโทรทัศน์” มากกว่า “การเล่น” นั้น ปัจจัยด้านสถานที่และปัจจัยด้านสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นตัวที่เข้ามากำหนดหรือ เบี่ยงเบนความต้องการเล่นนี้ไปสู่กิจกรรมอื่น เพราะในเมืองใหญ่ๆอย่างกรุงเทพมหานครนั้น บริเวณใกล้ๆบ้านที่เด็กส่วนมากจะใช้อาศัยเล่นได้ในช่วงว่างหลังจากกลับจากโรงเรียนแล้ว ก็จะมี เพียงชั้นสองของบ้านที่เป็นร้านค้า บาทวิถีแคบๆหน้าบ้าน (ร้าน) หรือข้างถนน สะพานไม้ๆแคบๆ ที่ทอดพาดกันเหนือคูน้ำคร่ำ หรือระเบียบหน้าต่างพักของแฟลตและ อพาร์ทเมนท์ ฯลฯ ที่ซึ่งไม่ เพียงแต่ผู้ใหญ่เท่านั้นที่ไม่ต้องการให้เด็กๆของตนไปเล่นเท่านั้น แม้แต่ตัวเด็กเองก็รู้ดีว่าตนไม่สามารถจะเล่นได้อย่างสนุกสนานเต็มที่ในที่เช่นนั้น

สำหรับแบบแผนโดยทั่วไปของพฤติกรรมการดูโทรทัศน์ของเด็กนั้น จะเริ่มตั้งแต่เด็กมี อายุประมาณ 2 ปี เด็กจะรู้จักดูโทรทัศน์ โดยสนใจภาพและเสียงที่เกิดขึ้น เด็กในวัยนี้จนถึงก่อนเข้า โรงเรียน (2-5 ปี) จะมีโอกาสดูโทรทัศน์มากกว่าช่วงอื่น ๆ เพราะอยู่ทั้งบ้านวัน (ในทางตรงกันข้าม รายการสำหรับเด็กในวัยนี้จะมีน้อยมาก) ส่วนเด็กในวัยเรียนช่วงประถม(6-11ปี)จะมีเวลาดูโทรทัศน์ หลังจากเลิกเรียนแล้ว ซึ่งในช่วงเวลานี้สถานี่ต่าง ๆ มักจะจัดรายการสำหรับเด็กเอาไว้ ปัจจุบันเด็ก จะมีช่วงเวลาดูโทรทัศน์ที่ยาวนานขึ้น ตั้งแต่ 5-6 โมงเย็น จนกระทั่งถึงละครหลังข่าว ส่วนวันเสาร์ และวันอาทิตย์หรือวันหยุด เด็กจะมีเวลาดูโทรทัศน์มากกว่าวันธรรมดา โดยเฉพาะครึ่งเช้า จึงนับว่า สื่อโทรทัศน์ที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการใช้เวลาในชีวิตประจำวันของเด็กมากที่สุด

แม้แต่เด็กในวัย 2-3 ขวบก็พบว่า ใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ถึงวันละ 1-2 ชั่วโมง เช่นใน ประเทศญี่ปุ่น ขณะแม่ต้องสาละวอนอยู่กับงานบ้านประจำวัน มักจะเปิดโทรทัศน์ทิ้งไว้เป็นพีเลียง ลูก เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กชนกวนใจแม่ จนมีการกล่าวกันว่า เด็กสมัยนี้โตขึ้นด้วยโทรทัศน์มากกว่า การเลี้ยงดูอบรมของพ่อแม่ (วิภา, 2531)

บทบาทของโทรทัศน์มีต่อเด็กแต่ละคนไม่เท่ากัน เด็กมีประสบการณ์ชีวิตเข้ากับเพื่อน ผูกได้ ชอบไปโรงเรียน มีครอบครัวที่อบอุ่น มักดูโทรทัศน์แต่เพียงพอดี ไม่มากจนเกินไป แต่ก็ มีเด็กไม่น้อยที่มีชีวิตอีกแบบหนึ่ง เช่น ขาดความรักความอบอุ่น คบเพื่อนน้อย มีปมด้อย เด็ก

เหล่านี้นอกจากจะชอบเก็บตัว มีความรู้สึกเก็บกดแล้ว ยังแสดงออกในลักษณะที่ยึดโทรทัศน์เป็นเพื่อนแก้เหงา เด็กพวกนี้จะดูโทรทัศน์มากที่สุดมักจะเป็นเด็กที่มีผลการเรียนที่แย่มากที่สุด

โทรทัศน์นอกจากจะแย่งเวลาของเด็กไปจากการเรียนอย่างเห็นได้ชัดแล้ว ผลเสียที่มีผู้ศึกษาวิจัยกันมาก คือ ผลต่อการพัฒนาทางความคิด สติปัญญา และความรู้ทางด้านสังคมของเด็ก โทรทัศน์ทำให้เด็กเล่นน้อยลง การเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ก็ลดน้อยลง ทั้งๆที่การเล่นเป็นการพัฒนาทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ การเข้าเพื่อนเข้าห้อง รวมทั้งความคิดฝันที่เด็ก ๆ มักจินตนาการขึ้นในมโนภาพขณะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับคนอื่น รายการโทรทัศน์ในปัจจุบันมีน้อยนักที่สร้างขึ้นมาอย่างพิถีพิถันเพื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้องของเด็ก การดูโทรทัศน์มากเกินไปจึงไม่ได้ช่วยให้มีประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นนอกจากความคิดที่อยากตามอย่าง

การศึกษาถึงอิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็กนั้น นับได้ว่าเกิดขึ้นครั้งแรกจากการศึกษาวิจัยของ Schramm , Lyle และ Parker (1961) ที่ได้รวบรวมข้อมูลจำนวนมากซึ่งแสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์มีส่วนเกี่ยวพันอย่างยิ่งต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและผิดศีลธรรมของเด็กวัยรุ่นจำนวนมาก โดยระบุว่า เป็นต้นแบบให้เด็กลอกเลียนพฤติกรรมผิดๆ เหล่านี้ นับว่าวิจัยในครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดการตื่นตัวอย่างสูง ในการศึกษาถึงอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก ซึ่งต่อมาได้ขยายวงกว้างไปยังประเด็นปัญหาเรื่องความรุนแรง พฤติกรรมทางเพศและพฤติกรรมบริโภคนิยม งานวิจัยต่างๆ ล้วนแต่สรุปว่า โทรทัศน์มีส่วนสำคัญอย่างมากในการกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมรุนแรงแสดงพฤติกรรมทางเพศ รวมทั้งมีการบริโภคที่ผิดลักษณะอีกด้วย (ปณิติตา, 2536)

เมื่อย้อนกลับมาดูงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและโทรทัศน์ในประเทศไทย ก็พบว่าประเด็นเกี่ยวกับความก้าวร้าวความรุนแรงจากโทรทัศน์ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่นักวิชาการ นักวิจัย หรือผู้ใหญ่ในแวดวงต่างๆ ได้ให้ความสนใจตลอดมาเช่นเดียวกัน ความเห็นของผู้ใหญ่เหล่านี้ ดูจะสอดคล้องกันว่า โทรทัศน์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการมีพฤติกรรมก้าวร้าว ความรุนแรง ความผิดปกตินั้นเนื่องมาจากการบริโภคอาหารที่ผิดลักษณะ ผิดเวลา ผิดชนิดและจำนวนเป็นผลทำให้การเรียนรู้ตกต่ำ สร้างความเข้าใจและการแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรม เป็นตัวอย่างของการใช้ยาเสพติดและดื่มสุรา

พฤติกรรมความรุนแรงและการเลียนแบบเชื่อว่า จะเกิดขึ้นกับเด็กวัยรุ่นเท่านั้น พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นกับเด็กเล็กๆ อายุไม่ถึงขวบ จากงานวิจัยของ NHK(1987) ได้ทำการสำรวจจากเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ขวบ เกี่ยวกับพฤติกรรมความรุนแรงและการเลียนแบบ ผลการวิจัย ปรากฏว่า

พฤติกรรมดังกล่าวจะแสดงออกมากกับเด็กวัย 3 ขวบทั้งชายและหญิง ซึ่งเป็นวัยที่กำลังคุย ได้ เห็น ได้ยินอะไรก็พูดตามทำตามโดยไม่เพียงสาในความหมายและผลที่เกิดขึ้นตามมา แต่เด็กชายชอบเลียนแบบความรุนแรงและคำพูดที่ไม่สุภาพมากกว่าเด็กหญิง หรือแม้แต่การเลียนแบบพระเอกในโทรทัศน์ เด็กชายจะเป็นมากกว่าเด็กหญิงและจะเกิดกับเด็กวัย 3-4-5 ขวบมากที่สุด ส่วนความอยากได้สินค้าในโฆษณาทางโทรทัศน์เด็กหญิงจะมีสัดส่วนมากกว่าเด็กชายเล็กน้อย แต่จะเกิดกับเด็กในวัย 3 ขวบมากที่สุดเช่นกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กวัย 6 ขวบขึ้นไปเห็นว่ามีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

อย่างไรก็ตามโทรทัศน์ก็ได้มีอิทธิพลทางลบแต่เพียงด้านเดียว งานวิเคราะห์วิจัยต่างๆ ที่มีในสวนนี้ โดยสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กลับพบว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมและจิตใจของเด็กไม่มากอย่างที่ผู้ปกครองและนักวิชาการต่างๆ รู้สึกกังวลใจและคาดหวังไว้ ตัวอย่างเช่น ผลในด้านลบก็มีบ้าง ได้แก่ ทำให้เด็กจดจำคำพูดที่ไม่เหมาะสม และมีการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีบางประการ แต่ผลการวิจัยก็ไม่อาจสรุปได้ว่าสื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุ โทรทัศน์ จะทำให้เด็กเสียการเรียนแต่อย่างใด ในงานวิจัยบางชิ้นแสดงให้เห็นผลทางด้านบวกของสื่อมวลชนต่อการเรียนรู้ของเด็ก อย่างไรก็ตามที่ผลงานวิจัยไม่ได้พบอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็กทางด้านลบ ในปริมาณที่น่าวิตกอย่างที่กล่าวมาแล้วนั้นก็อาจเป็นเพราะว่าการวิจัยทางด้านนี้ยังมีน้อย เมื่อเทียบกับการศึกษา ค้นคว้าในตัวแปรอื่นๆ อีกทั้งการวิจัยแต่ละเรื่องก็ไม่ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะแง่มุมต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งเพียงพอ ข้อสรุปดังกล่าวนี้เกือบจะทำให้โทรทัศน์หลุดจากข้อกล่าวหาต่างๆ ได้ แต่ทว่านักวิจัยดูเหมือนจะยังไม่อาจเชื่อได้อย่างสนิทใจว่าการดู โทรทัศน์ไม่ได้มีผลเสียต่อเด็กมากมายเลย เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ส่วนมากยังรู้สึกเกรงกลัวว่าเด็กๆ จะได้รับผลเสียหลายๆ ด้านจากการดูโทรทัศน์อยู่เช่นเดิม

อันที่จริงเราน่าจะลองตั้งคำถามว่าเด็กๆ เป็นผู้รับสารที่เฉื่อยชานิ่งเฉย (passive audience) พร้อมทั้งจะดูซ้ำสารจากโทรทัศน์อย่างไม่มีเงื่อนไขเลยจริงๆ หรือจากการวิจัยของ Palmer (1986 : อ้างโดย Schrag, 1990) ซึ่งศึกษาโดยการสังเกตการดูโทรทัศน์ของเด็กภายในบ้านพบว่า เด็กๆ ที่นั่งจ้องดูโทรทัศน์ราวกับถูกสะกดตามที่ผู้ใหญ่รู้สึกนั้น มิได้มีให้เห็นในการวิจัยเลย ในทางตรงกันข้าม Palmer กลับพบว่าเด็กๆ เป็นผู้รับสารที่มีชีวิตชีวา (Lively audience) สนุกสนานกับการเชื่อมโยงเทคโนโลยีที่พบเห็นและรายการโทรทัศน์เข้ากับการเล่นประจำวันของตนซึ่งมักจะเกิดขึ้นหน้าจอโทรทัศน์นั่นเอง (ปิ่นจิตตา, 2536)

แต่โทรทัศน์ไม่ได้เป็นปัจจัยเพียงตัวเดียว ที่ก่อให้เกิดผลกระทบดังกล่าวกับเด็ก ยังมีปัจจัยอื่นๆอีกหลายด้านที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางจิตใจ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูหรือสภาพแวดล้อมก็ตาม และปัจจัยที่ไม่ควรถูกมองข้ามอีกประการหนึ่งก็คือ เด็กไม่ได้ดูโทรทัศน์ในสถานที่ว่างเปล่าปราศจากสิ่งรายรอบ การดูโทรทัศน์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สมาชิกในครอบครัวกระทำร่วมกัน เด็กๆได้ดูโทรทัศน์กับพ่อ แม่ หรือญาติพี่น้อง Riley และ E.E.Maccoby (อ้างโดย eid และ Frazer 1980) ได้อธิบายถึงบทบาทของโทรทัศน์และเนื้อหาของรายการต่างๆภายในหน่วยของครอบครัว โดยให้ความเห็นว่า การดูโทรทัศน์นั้นช่วยสร้าง “สะพานเชื่อมระหว่างผู้ปกครองและเด็ก” อีกทั้งยัง “ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว” โดยวิธีการ “แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน” นั่นคือประสบการณ์ต่างๆที่เด็กได้รับผ่านการดูโทรทัศน์นั้น เป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเด็กและสมาชิกในครอบครัว แต่ในทางตรงกันข้าม การดูโทรทัศน์ในครอบครัวก็มีส่วนทำให้สมาชิกขาดการสื่อสารและไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างที่ควรจะเป็น (ปัทมาธิตา , 2536)

การที่โทรทัศน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวนั้นได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก การวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า 60%ของครอบครัวเปลี่ยนแบบแผนการนอนหลับพักผ่อนเพราะโทรทัศน์ 55% เปลี่ยนเวลารับประทานอาหาร และ 78% ใช้ โทรทัศน์เป็นพี่เลี้ยงเด็ก (Johnson, 1967 อ้างโดย Liebert และ Sprafkin, 1988) หรือแม้แต่ในประเทศไทย ผลการวิจัยก็แสดงให้เห็นว่า การดูโทรทัศน์ได้กลายเป็นกิจกรรมยามว่างที่เด็กๆโปรดปรานกว่ากิจกรรมอื่นๆไปเสียแล้วไม่ว่าจะเป็นการเล่น หรือการอ่านหนังสือก็ตาม และนับวันโทรทัศน์ก็ยิ่งเข้ามามีบทบาทต่อครอบครัวมากยิ่งขึ้น (กาญจนาและคณะ, 2540)

เมื่อโทรทัศน์เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงได้ยากเช่นนี้ จึงได้มีการตระหนักถึงอิทธิพลของโทรทัศน์ โดยมุ่งความสำคัญไปยังกลุ่มเด็กๆซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับสารที่อ่อนแอที่สุดสังคม การศึกษาถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนโดยเฉพาะ โทรทัศน์ในยุคเริ่มแรกนั้นอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้รับสาร (passive audience) จึงไม่หันมาแปลกใจที่ผลการวิจัยในช่วงนั้นแสดงให้เห็นว่า โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อเด็กๆอย่างมากในหลายๆด้าน ปัจจัยที่จะเป็นตัวเอื้ออำนวย หรือเป็นอุปสรรคต่อการเปิดรับ เช่น การเป็นเจ้าของเครื่องโทรทัศน์ (มีอยู่ภายในบ้าน) ทักษะคิดของพ่อแม่ที่มีต่อการดูโทรทัศน์ของเด็กซึ่ง บำรุงสุขและคณะ (2518) พบว่า ส่วนใหญ่เด็ก ๆ สามารถดูโทรทัศน์ได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องขออนุญาตจากพ่อแม่ และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว จตุพร รัตแพทย์ (2538) พบว่า ใน

ครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจสังคมระดับล่าง จะยังมีการใช้สื่อโทรทัศน์มาก ทั้งนี้เนื่องจากการดูโทรทัศน์เป็น กิจกรรมการใช้เวลาว่างที่มีราคาถูกที่สุด

ไม่ว่าโทรทัศน์จะมีส่วนช่วยสร้างหรือทำลายความสัมพันธ์ของสมาชิกใน ครอบครัวก็ตาม ครอบครัวเองก็มีบทบาทโดยตรงต่อการดูโทรทัศน์ของเด็กและของสมาชิกแต่ละคนด้วย ด้วยเหตุที่แต่ละครอบครัวก็มีลักษณะพื้นฐานความเป็นครอบครัวที่แตกต่างกัน ดังนั้น พฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์และการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว จึงเป็นผลจากการ หล่อหลอมภายในวัฒนธรรมของแต่ละครอบครัวนั่นเอง

ครอบครัวนับเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและเป็นสถาบันพื้นฐานทำหน้าที่ในการวางรากฐานให้กับสังคม โดยทำหน้าที่เป็นสถาบันแรกที่สุดสร้างกระบวนการสังคมประภิต (Socialization) ให้แก่สมาชิกในสังคม นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นตัวแทนในการควบคุมทางสังคม (Social control) ที่สำคัญอีกด้วย ครอบครัวนับเป็นสถาบันพื้นฐานที่ทำหน้าที่หล่อหลอมพฤติกรรม ตลอดจนอบรมสั่งสอนสมาชิกของครอบครัวซึ่งได้แก่ เด็กและเยาวชนให้รู้จัก ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม บรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่างๆของสังคม ด้วยเหตุนี้สังคมจะพัฒนาได้ดีหรือไม่เพียงใดจึงขึ้นอยู่กับบรรยากาศการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว หรือบรรยากาศในการดูโทรทัศน์ระหว่าง พ่อ แม่ ผู้ปกครองกับเด็กนั่นเอง ครอบครัวยังเป็นสถาบันที่หล่อหลอมบุคลิกลักษณะ ทัศนคติ อุปนิสัย จริยธรรม ศีลธรรม ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม รู้จักคิดพิจารณาแยกแยะ ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์ผลทางการเรียน ความสามารถ ความสำเร็จ ตลอดจนการปรับตัวของเด็กด้วย (พีชนิเชยจรรยา และ ประทุม ฤกษ์กลาง)

เพราะการดูโทรทัศน์ของเด็กส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับบริบทของครอบครัว การดูโทรทัศน์ของเด็กๆจึงไม่หมายถึงแค่การ “ ดู “ เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากยังรวมไปถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่ถูกกระทำควบคู่ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การทำการบ้าน อ่านหนังสือ การพูดคุยกับคนในครอบครัว หรือการทำกิจกรรมต่างๆ ก็ตาม ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่าเด็กใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆรวมทั้งการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ในครอบครัวไปพร้อมๆกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ครอบครัวจะมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับการดูหรือการใช้โทรทัศน์ แต่การวิจัยส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นไปยังการศึกษาถึงผลกระทบของเนื้อหาของรายการโทรทัศน์เฉพาะด้านที่มีต่อเด็ก มากกว่าวิธีการดูหรือกระบวนการใช้โทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัว หรือตามที่ Goodman (อ้างโดย Morley, 1986) ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยเกี่ยวกับการใช้

โทรทัศน์ในครอบครัว มักจะมุ่งประเด็นไปยังกฎระเบียบการดูโทรทัศน์ที่ผู้ปกครองได้วางไว้เกี่ยวกับ ปริมาณและเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ที่เด็กได้รับอนุญาตให้ดู ซึ่งเท่ากับเป็นการศึกษาถึงผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้นมากกว่ากระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ ซึ่งไม่เพียงแต่กฎที่เห็นได้ชัดเจนเท่านั้น แต่ยังรวมถึง กฎระเบียบที่แฝงเร้นอยู่อีกด้วย นั่นคือจะต้องศึกษาหน่วยของครอบครัวทั้งระบบนั่นเอง

Goodman (อ้างโดย บัณฑิตา, 2536) กล่าวว่าในครอบครัวจะมีกฎควบคุมความ ประพฤติปฏิบัติระหว่างสมาชิกในครอบครัว อยู่ 2 ชนิด ได้แก่ กฎโดยตรง หรือกฎที่ชัดเจน และกฎ โดยนัย หรือกฎที่แฝงเร้นซึ่งกฎในการดูโทรทัศน์ก็ประกอบด้วยกฎทั้ง 2 ชนิดนี้เช่นกัน ในที่นี้กฎโดย นัยของการดูโทรทัศน์อาจอยู่ในรูปของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกขณะดูโทรทัศน์ เช่นบาง ครอบครัวจะเป็นที่รู้กันว่าเป็นเวลาใกล้ขีดสำหรับสามี ภรรยา นอกจากนี้กฎโดยนัยยังสามารถอยู่ใน รูปของการใช้โทรทัศน์เป็นกลไกควบคุมอีกด้วย เช่น พ่อ แม่ลงโทษลูกดูไม่เชื่อฟัง โดยการห้าม ดูโทรทัศน์ เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ ทำให้เราเข้าใจได้ว่าหากจะศึกษาถึงอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อ เด็ก สิ่งที่เราควรกระทำมากกว่า ก็คือการย้อนกลับไปมองที่หน่วยของครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบ หรือกระบวนการสร้างบริบทต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดการใช้โทรทัศน์ขึ้น ดังที่ Goodman ได้เสนอว่าควร ที่จะใช้ครอบครัวเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงกระบวนการต่างๆในครอบครัวที่ เกี่ยวพันกับพฤติกรรมการดูโทรทัศน์

บริษัทผลิตนิตยสารและรายการโทรทัศน์เพื่อเด็กและครอบครัว แพลน พับลิชชิง ก็เป็น องค์กรหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับเด็กและสถาบันครอบครัวตลอดระยะเวลา 17 ปีที่ผ่านมา กล่าวว่า สถาบันครอบครัวควรจะได้รับ การสนับสนุนจากสถาบันสังคม เพราะเพียงลำพังครอบครัวในภาวะ ที่เต็มไปด้วยกระแสบริโภคนิยม กระแสการแข่งขันทางวัตถุ ฯลฯ แบบนี้ ครอบครัวถูกทำให้อ่อนแอไป มาก เมื่อคุณค่าของระบบครอบครัวอ่อนแอ คนสนใจกันและกันในครอบครัวน้อย การดูแล พัฒนาเด็กถูกละเลย เด็กจำนวนมากสมัยนี้อาจจะพูดได้ว่า “พ่อแม่ไม่ได้สั่งสอน” เพราะโทรทัศน์ สั่งสอน เขาไปทิ้งให้เป็นภาระโรงเรียนสั่งสอน หรืออินเทอร์เน็ตสั่งสอนแทน ในกรณีหลังเด็ก ชนบทที่มีฐานะทางครอบครัวต่ำคงยังไม่เจอสภาพเช่นนี้ (สุภาวดี หาญเมธี , 2543)

ในฐานะที่เป็นผู้รับสารซึ่งกระตือรือร้น รู้จักเลือกใช้สารสนองความพึงพอใจส่วนตนได้ โดยเฉพาะในสถานการณ์การรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัว ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็กๆ อย่างมาก การดูโทรทัศน์เป็นกิจกรรมหลักอย่างหนึ่งที่เด็กและสมาชิกในครอบครัวสามารถกระทำ

ร่วมกันได้อย่างสม่ำเสมอ นับเป็นกิจวัตรอย่างหนึ่งท่ามกลางกิจกรรมหรือกิจวัตรประจำวันอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ดังนั้นการวิจัยเรื่องการใช้โทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัวนี้ จึงเป็นการศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่าง เด็ก ครอบครัว และการรับสื่อ โทรทัศน์ อันจะเป็น พื้นฐานที่สำคัญของการวิจัยด้านนิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของเด็กและสื่อมวลชนได้ ดิฉัน

ในยุคปัจจุบันเด็กๆในชนบทมีโทรทัศน์อยู่ในบ้านเป็นส่วนมาก เด็กๆเมื่อสมัย 50 กว่า ปีก่อนนั้นไม่เคยรู้จักโทรทัศน์กันเลย เพราะสภาพที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ได้แสดงให้เห็นว่า โทรทัศน์ เป็นสิ่งถาวรที่อยู่ควบคู่กับบ้าน และเป็นเสมือนสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวเลยทีเดียว ยิ่งไปกว่า นั้นก็อาจนับได้ว่าโทรทัศน์เป็นเสมือนสมาชิกในบ้านที่มีเวลาให้กับเด็กๆมากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ เช่น พ่อหรือแม่ จะมีเวลาให้ลูกๆด้วยซ้ำไป ฉะนั้นเด็กๆชนบทในปัจจุบันนี้ จึงมีโอกาสดูโทรทัศน์ เหมือนเด็กในกรุงเทพฯหรือเด็กในเมือง แต่ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้เด็กๆได้รับชมรายการ ไม่ได้มากเท่ากับเด็กในกรุงเทพฯ กล่าวคือในเรื่องของการส่งสัญญาณมาจากทางสถานีแต่ละแห่ง บางสถานีไม่สามารถรับชมรายการได้อย่างชัดเจน ถ้าต้องการจะรับสัญญาณให้ได้อย่างชัดเจน ต้องติดตั้งเสาอากาศสูงๆ หรือจานรับสัญญาณที่มีประสิทธิภาพ ราคาแพง ด้วยฐานะทาง เศรษฐกิจของคนในชนบทไม่สามารถซื้อหาอุปกรณ์เหล่านี้ได้

งานวิจัยด้านสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับเด็กที่ผ่านมา ส่วนมากจะเป็นงานที่ใช้กลุ่ม ตัวอย่างเป็นเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร หรือเด็กในเมืองที่มีฐานะปานกลางถึงค่อนข้าง สูง แต่เด็กในชนบทและมีฐานะค่อนข้างต่ำยังมีงานวิจัยในสัดส่วนที่น้อยกว่า ผู้วิจัยได้ เล็งเห็นถึงความสำคัญของเด็กในชนบทที่มีฐานะค่อนข้างต่ำเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่มีครอบครัวประกอบอาชีพประมง ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยรวมกับเด็กที่มีครอบครัว ประกอบอาชีพประมงนี้ กล่าวคือ พ่อแม่ผู้ปกครองมักจะไม่ค่อยมีเวลาให้ลูกมากเท่าที่ ควร เพราะต้องออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพเลี้ยง ครอบครัวยุติ ปล่อยให้ลูกๆอยู่กับบ้าน ตามลำพัง ซึ่งรายละเอียดของอาชีพผู้วิจัยจะกล่าวต่อไป

อาชีพประมงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ ทำรายได้มหาศาลให้กับประชาชนของหลาย ตำบลในอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มาเป็นเวลานาน ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตทางทิศเหนือและทิศตะวันออกติดทะเลอ่าวไทย มีสันทรายแคบๆทอดยาวจากทิศใต้ ไปทิศเหนือกว้างประมาณ 200 – 300 เมตร ยาวประมาณ 44 กิโลเมตร ด้านทิศเหนือเป็นพื้นที่ บริเวณขอบอ่าวปากพนัง ตั้งแต่ปลายแหลมตะดุมพุกถึงปากบางจาก เป็นดินเลนน้ำเค็มขึ้นท่วม และเป็นป่าชายเลนอ่าวปากพนัง กว้างประมาณ 10 กิโลเมตร ยาวประมาณ 17 กิโลเมตร เป็นที่

จับสัตว์น้ำทะเล เช่น ปลา ปู กุ้ง หอย ถือได้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ในปากน้ำ ด้านโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับและต่อเนื่องกับอาชีพประมงมีมากมาย ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็น โรงงานปลาป่น โรงน้ำแข็ง ตู้แช่อมเรือและเครื่องยนต์ ตู้ต่อเรือ แพปลาสะพานปลา หรือแม้แต่ร้านอาหารทะเลก็สามารถทำกำไรจากอาชีพประมง

อาชีพประมงแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การประกอบอาชีพประมงน้ำลึกหรือเรียกอีกอย่างว่าประมงทะเล และการประกอบอาชีพประมงน้ำตื้น อาชีพประมงน้ำลึกหรือประมงทะเลชาวประมงต้องเดินเรือออกไปจับสัตว์น้ำกลางทะเล ใช้เวลาในการออกทะเลนานประมาณ 1/2 – 3 เดือนหรือนานกว่านี้ (ขึ้นอยู่กับขนาดของเรือและปริมาณสัตว์น้ำที่ต้องการ) แต่ถ้าเดินเรือไปจับสัตว์น้ำใกล้ถึงน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ก็จะใช้เวลาอยู่กลางทะเลนานไปอีก การประกอบอาชีพประมงน้ำลึกหรือประมงทะเลผู้เป็นพ่อจะออกทะเล ทิ้งให้แม่และลูกๆอยู่กับบ้านตามลำพังเป็นเวลานานๆ ในบางครั้งครอบครัวแม่ก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่งในระหว่างที่พ่อออกทะเล เช่น รับจ้างรายวัน หรือค้าขาย ตั้งแต่เช้ามีดจนพลบค่ำกว่าจะกลับถึงบ้าน ช่วงประมาณ 1/2 - 3 เดือนที่รอพ่อกลับเข้าฝั่ง แม่ต้องทิ้งให้ลูกๆอยู่กับเองตามลำพัง บ้านไหนมีลูกหลายคนพี่คนโตจะต้องทำหน้าที่แทนแม่ ดูแลน้องๆ เรื่องข้าวปลาอาหาร งานบ้านทุกอย่างก่อนไปและหลังกลับจากโรงเรียน กรณีเช่นนี้จะเห็นว่าพ่อซึ่งต้องออกไปหาปลากลางทะเลเป็นเวลานานๆ 1/2 - 3 เดือนกลับมาบ้านครั้งหนึ่งซึ่งจะมีเวลาอยู่กับลูกประมาณ 1 อาทิตย์หรือมากกว่านั้น (ขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของเรือประมง) แม่ซึ่งต้องออกไปทำงานรับจ้างนอกบ้านในบางวัน หรือสละเวลอยู่กับงานบ้านจนเหนื่อยล้ากับภารกิจในแต่ละวัน ช่วงเวลานั้นลูกๆไม่มีโอกาสที่จะได้พบปะพูดคุย ไม่มีกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว ไม่มีการดูแลโทรทัศนกับพ่อแม่

ถ้าเป็นประมงน้ำตื้น ส่วนมากพ่อกับแม่จะออกไปจับสัตว์น้ำด้วยกันหรือในบางกรณีอาจจะเป็นพ่อกับลูกชายที่โตพอจะช่วยทำงานได้หรือญาติพี่น้องที่เป็นสมาชิกภายในบ้าน ตั้งแต่ตอนเย็น คือตั้งแต่เวลาประมาณ 16.00น.เป็นต้นไปและจะกลับมาตอนย่ำรุ่งของอีกวันหรือประมาณ 03.00น.จนถึง 07.00น. เพื่อนำสัตว์น้ำไปขายที่ตลาดเป็นประจำทุกวัน เพราะถ้าวันไหนไม่ออกทะเลก็จะไม่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว ยกเว้นวันพระซึ่งผู้ประกอบอาชีพนี้ถือเป็นวันหยุดของพวกเขา ตามที่กล่าวมาเวลาตอนเย็นของทุกวัน น่าจะเป็นเวลาที่เด็กๆสามารถได้พบปะพูดคุยกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีกิจกรรมร่วมกันหลังจากเด็กกลับมาจากโรงเรียน สอนการบ้าน ทานข้าวร่วมกันบ้าง ดูโทรทัศน์พร้อมๆกัน แต่คงจะเป็นไปได้ยาก หรือมีเวลาน้อยมาก ในกรณีเช่นนี้จะเห็นว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวประมงน้ำลึกจะได้เปรียบตรงที่ถึงแม่พ่อจะออกทะเลไปนาน

เป็นแรมเดือน ก็ยังมีแม่อยู่ด้วยในบางวัน แต่เด็กที่อยู่ในครอบครัวประมงน้ำตื้นซึ่งหาค่ากินเช้าของอีกวัน จะขาดทั้งพ่อและแม่ในเวลา que เด็กอยู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ แล้วเด็กๆ เหล่านี้จะทำอย่างไรในบริบทแบบนี้ เด็กจะมีพฤติกรรมการดูโทรทัศน์ของเขาเป็นไปในรูปแบบใด พ่อแม่ที่มีอาชีพประมงจะเป็นปัจจัยในการกำหนดพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กไปในทิศทางใด

กลุ่มผู้ที่มีอาชีพประมงน้ำตื้นได้กำหนดวันหยุดของกลุ่มอาชีพนี้เอง มี 2 วันคือ ในวันขึ้น 8 ค่ำ และวันขึ้น 15 ค่ำตามปฏิทิน ในวันขึ้น 15 ค่ำนั้นถือเป็นวันหยุดที่แน่นอนตายตัว แต่วันขึ้น 8 ค่ำนั้นไม่จำเป็นต้องหยุดเสมอไป ขึ้นอยู่กับว่าวันนั้นมีปริมาณปูแสมชุมหรือไม่ ถ้ามีปูแสมขึ้นมาเยอะก็จะออกไป เพราะถือเป็นช่วงที่สามารถเก็บเกี่ยวรายได้ให้มากกว่า เฉลี่ยกับวันที่จับได้น้อย

ปัญหานำวิจัย

1. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีอาชีพประมง ใช้เวลาหลังจากกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00–20.00น.) อย่างไร
2. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีอาชีพประมง มีพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ตั้งแต่กลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00–20.00 น.) อย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้เวลาของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง ตั้งแต่กลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00 น. – 20.00 น.)
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง ตั้งแต่กลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00 น. – 20.00 น.)

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงครั้งนี้ เป็นการทดลองศึกษาวิจัยเพื่อบุกเบิกวิธีการวิจัยแนวใหม่ สำหรับการวิจัยในสาขาสื่อมวลชน โดยเฉพาะในด้านเด็กกับโทรทัศน์ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นเด็ก ในครอบครัวที่มีอาชีพประมง ทั้งประมงน้ำลึกหรือประมงทะเลและประมงน้ำตื้น เด็กกลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 6–12 ปี กำลังเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา ในตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช

นิยามศัพท์

อาชีพประมง หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำเพื่อเลี้ยงชีพ ซึ่งอาชีพประมงในงานวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท ได้แก่

ประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล หมายถึง การใช้เรืออวนลากที่มีขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง ใช้เครื่องยนตร์ในการขับเคลื่อน มีอวนเป็นอุปกรณ์ในการจับสัตว์น้ำ รับน้ำหนักลูกเรือได้มากกว่า 10 คนขึ้นไป ออกไปจับสัตว์น้ำกลางทะเลลึกหรือเรียกอีกอย่างว่าประมงทะเล ใช้เวลาในการออกเรือแต่ละครั้งประมาณ 1/2 – 3 เดือนหรือนานกว่านั้น ขึ้นอยู่กับนโยบายเจ้าของเรือขนาดของเรือและปริมาณสัตว์น้ำที่ต้องการ

ประมงน้ำตื้น หมายถึง การใช้เรือหางยาว ใช้เครื่องยนตร์ในการขับเคลื่อน เรือมี 2 ขนาด คือขนาด 8 เมตร และ 10 เมตร หรือใช้รถเป็นพาหนะในการเดินทางเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และบรรทุกคนได้จำนวนมากขึ้นสามารถจุผู้โดยสารได้ ประมาณ 5 – 10 คน ออกไปจับสัตว์น้ำตามชายฝั่งใกล้ๆหรืออ่าวใกล้ๆ ในตอนเย็นและกลับมาตอนย่ำรุ่งของอีกวัน

วันหยุด หมายถึง วันที่กลุ่มอาชีพประมงน้ำตื้นกำหนดขึ้นมาเป็นวันหยุดทำงาน คือในวันพระขึ้น 8 ค่ำ และวันขึ้น 15 ค่ำ ตามปฏิทินจันทรคติ

การใช้เวลาของเด็ก ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทการใช้เวลาทำกิจกรรมของเด็กๆออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การเรียน หมายถึง เวลาหลังจากโรงเรียนเลิก (16.00น.) ที่ใช้ในการเรียนพิเศษ ทำการบ้าน อ่านหนังสือ
2. การเล่น หมายถึง เวลาที่เด็กเล่นคนเดียว หรือเล่นกับสมาชิกในครอบครัว หรือเพื่อนๆ เป็นต้นว่า วิ่งเล่น ปั่นจักรยาน ยิงนก ตกปลา
3. การใช้เวลากับครอบครัว หมายถึง เวลาที่เด็กๆมีกิจกรรมร่วมในครอบครัว โดยไม่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ เช่น หุงข้าว ทำความสะอาดบ้าน ช่วยพ่อแม่ทำงาน ทานข้าวร่วมกันกับครอบครัว
4. การนอน คือเวลาที่เด็กนอนหลับพักผ่อน
5. อื่นๆ ได้แก่เวลาสำหรับการทำกิจกรรมส่วนตัวต่างๆ เช่น เล่น พูดคุยกับเพื่อน อาบน้ำ แต่งตัว และรวมไปถึงกิจกรรมพิเศษบางอย่างที่ไม่ได้เกิดขึ้นทุกวัน เช่น การไปหาหมอ เป็นต้น

พฤติกรรม หมายถึง การเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัวที่มีอาชีพ
ประมง เด็กๆเหล่านี้มีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด เปิดรับสื่อโทรทัศน์กับใคร
เปิดรับสื่อที่ไหน เปิดรับอย่างใจจดใจจ่อ หรือเปิดรับแบบผ่านๆ ซึ่งพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์
แบ่งได้เป็น

1. รายการที่เด็กเลือกเปิดรับ (Selection) และช่วงเวลาที่เปิดดูโทรทัศน์ (Temporal Organization)
2. ความสนใจในการเปิดรับ (Attention) ลักษณะการคิดไตร่ตรองในขณะดู (Reflexive) และกิจกรรมที่ทำในระหว่างดูโทรทัศน์
3. บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กอายุระหว่าง 6-12 ปี ในครอบครัวที่มีอาชีพประมง
2. ทำให้ทราบถึงผลจากการรับสื่อโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นกับเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงว่า
จะเป็นไปในด้านบวกหรือลบ
3. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยขยายขอบเขตความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก, โทรทัศน์
และครอบครัวได้มากยิ่งขึ้น
4. ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการศึกษาเรื่องเด็กในชนบทกับ
สื่อมวลชนในแง่มุมอื่นๆได้อีก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่แสดงอาณาเขตและที่ตั้งอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory)

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกาารเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง” ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Morley ซึ่งเป็นนักวิชาการที่สังกัดอยู่ในสายเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่เน้นการศึกษาวัฒนธรรมอย่างวิพากษ์ (Critical Cultural Studies) ของสำนัก Birmingham มาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของการสื่อสาร Morley สนใจปัญหาที่ว่าในแง่มุมใดที่ผู้รับสารจะ Active และแง่มุมใดที่จะ Passive โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ผู้รับสารเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง ดังนี้

1. การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของเด็กกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ การใช้เกณฑ์ด้านประชากร ในงานวิจัยครั้งนี้ใช้เกณฑ์ด้าน อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว และอาชีพของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษาว่าปัจจัยหรือตัวแปรด้านประชากรดังกล่าวเกี่ยวข้องกับกาารใช้เวลาของเด็กในแต่ละวัน และมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมกาารรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงอย่างไร

2. การศึกษาพฤติกรรมกาารรับชม (Viewing Behavior)

จากการศึกษาเรื่องพฤติกรรมกาารเปิดรับสาร (Exposure Behavior) ที่เคยนิยามกันในระยะแรกๆ กลุ่มวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ที่เข้ามาสนใจเรื่องกาารสื่อสารได้ขยายแนวคิดเรื่องกาารเปิดรับ ออกไปถึงพฤติกรรมกาารรับชม (Viewing Behavior) เนื่องจากเห็นว่า การรู้คำตอบในเชิงปริมาณว่าได้มีการเปิดรับหรือไม่ มากน้อยเพียงใดนั้น ยังทำให้ขาดมิติเชิงคุณภาพของกาารเปิดรับ เช่น เปิดรับกับใคร ที่ไหน ในช่วงเวลาไหน ดูรายการอะไร เหตุผลที่เปิดดู เปิดรับอย่างใจจดใจจ่อ หรือเปิดรับแบบผ่านไป โดยที่มิติเชิงคุณภาพเหล่านี้จะช่วยอธิบายผลของกาารรับสารได้ดีขึ้น มิติ (Dimension) ของพฤติกรรมกาารรับชม (Viewing Behavior) แยกแยะได้ดังนี้

1.1 ความสนใจในการเปิดรับ (Attention)

ได้แก่ การศึกษาว่าเด็กมีความสนใจที่จะดูหรือไม่ดูรายการต่างๆ ในช่วงเวลาที่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00 – 20.00 น.) ซึ่งอาจจะสัมพันธ์กับประเภทรายการได้ กล่าวคือเด็กที่มีครอบครัวประกอบอาชีพประมงจะสนใจดูรายการอะไร ไม่ดูรายการอะไรหรือสนใจดูรายการอะไรเป็นพิเศษ เพราะเหตุใด

1.2 ลักษณะการคิดไตร่ตรองในขณะที่ดู (Reflexive)

ได้แก่ วิธีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงนั้น เป็นแบบดูแล้วเชื่อถือนมด ดูแล้วไม่ได้ติดตาม หรือดูแล้วรู้แล้วรู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรองตามไปด้วย ตัวแปรนี้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับผลกระทบของสื่ออย่างมาก

1.3 ช่วงเวลาที่ดู (Temporal Organization)

ได้แก่ การศึกษาในเรื่องช่วงเวลาที่ดูนั้นอาจจะหมายความกว้างขวางกว่าคำตอบที่ว่าเด็กเปิดรับรายการต่างๆในช่วงเวลาไหนเท่านั้น หากแต่หมายความถึง สื่อโทรทัศน์ได้เข้าไปจัดระบบการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กในช่วงหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00–20.00น.) อย่างไรบ้าง

1.4 กิจกรรมที่ทำในระหว่างดูโทรทัศน์

ในระยะหลังๆได้มีความสนใจที่จะดูบริบทที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของการดูโทรทัศน์ เนื่องจากพบความแตกต่างว่าผู้รับสารแต่ละเพศวัย ฐานะทางชนชั้น ระดับการศึกษา อาชีพ ฯลฯ ล้วนมีกิจกรรมในการดูโทรทัศน์แตกต่างกัน ผู้รับสารที่ต้องยุ่งอยู่กับกิจการค้าขายที่บ้านไปพร้อมๆกับการดูโทรทัศน์ ผู้ชายอาจจะนั่งดูโทรทัศน์เพียงอย่างเดียวอย่างใจจดใจจ่อและมีสมาธิ แต่ผู้หญิงที่มีลูกอ่อน อาจจะต้องดูแลลูกพร้อมๆกับการดูโทรทัศน์

การศึกษาตามวิธีการของ Lull , Silverstone , Hirsch และ Morley ซึ่งให้ความสนใจในการสนทนาหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จึงเท่ากับว่าเป็นการศึกษาที่รวมเอา “การสื่อสารของบุคคล” และ “การสื่อสารมวลชน” เข้าไว้ด้วยกัน แนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Blumler (1969) ซึ่งได้เสนอให้ทำการวิจัยเชิงประจักษ์ ซึ่งรวมศาสตร์ทั้งด้านการสื่อสารมวลชนและสื่อสารของบุคคลเข้าไว้ด้วยกัน นั่นหมายความว่า การศึกษาผู้รับสารโดยเฉพาะกลุ่มผู้ดูโทรทัศน์ในครอบครัวตามแนวทางนี้ ผู้วิจัยจะต้องเชื่อมโยงการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆของเด็กกลุ่มตัวอย่างเข้ากับการเปิดรับสื่อโทรทัศน์และกับสมาชิกในครอบครัวด้วยตนเอง ด้วยวิธี

การนี้ผู้วิจัยก็สามารถที่จะศึกษา และเข้าใจในสาระที่แท้จริงของการใช้สื่อโทรทัศน์ และวิธีการที่โทรทัศน์ได้เข้ามามีส่วนอยู่ในชีวิตประจำวันของเด็กและครอบครัวได้อย่างชัดเจน

แนวคิดเรื่องการศึกษาตัวแปรของผู้รับสารด้านประชากรศาสตร์ (Demographic Approach)

การวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) เป็นการศึกษาวิจัยที่นักวิชาการสื่อสารให้ความสนใจมานานแล้ว เนื่องจากผู้รับสารเป็นตัวแปรที่สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพของการสื่อสารได้ดีที่สุด และเมื่อวิชาการสื่อสารได้พัฒนามาจนถึงยุคของการนำมาใช้ประโยชน์ทางการตลาด การมองผู้รับสารว่าเป็นตลาดที่ขายสินค้า บริการ ตลอดจนข่าวสารข้อมูลได้ ผู้รับสารได้กลายเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพทางการสื่อสาร เช่น นักประชาสัมพันธ์ นักโฆษณาและผู้จัดการวิทยุโทรทัศน์ ให้ความสนใจมากเกือบจะเป็นอันดับแรก การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้รับสารจึงมีการพัฒนาทั้งในแง่ของทฤษฎีแนวคิดและรูปแบบมากกว่าการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบอื่น ๆ ของการสื่อสาร

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้รับสารในยุคเริ่มแรกเป็นการวิเคราะห์แบบง่ายไม่ได้ใช้ตัวแปรที่เป็นนามธรรมหรือตัวแปรที่เป็นลักษณะทางจิตใจ เช่น ทัศนคติ (Attitude) หรือแรงจูงใจ (Motivation) ตัวแปรที่มักจะใช้กันในการศึกษาวิจัยจึงมักจะเป็นตัวแปรที่เห็นได้ชัดเจน หรืออาจวัดได้ด้วยการใช้คำถามแบบตรงไปตรงมา หรือบางตัวแปรอาจไม่ต้องใช้คำถามเลยก็ได้ เช่น เพศ ลักษณะของตัวแปรกลุ่มนี้ เราเรียกกันรวมๆว่า “ตัวแปรทางประชากร” (demographic variables) ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม (socioeconomic status) ภูมิลำเนา ศาสนา ฯลฯ จะเห็นได้ว่า การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องยาก แม้ว่าอาจไม่ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแน่นอน และหลายตัวแปรนั้นสามารถประเมินเอาด้วยวิธีสังเกต หรือวิธีอื่น ๆ ก็สามารถคาดคะเนได้ถูกต้องใกล้เคียงพอสมควร เช่น กรณีของ อายุ หรือ รายได้ ซึ่งอาจผู้รับสารไม่ต้องการแจ้งข้อมูลตามความเป็นจริง ก็อาจใช้วิธีการคาดคะเนเอาได้ไม่คลาดเคลื่อนไปมากนัก

แนวคิดด้านประชากรนี้เป็นทฤษฎีที่ใช้หลักการของความเป็นเหตุเป็นผล และแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังของการวิเคราะห์ผู้รับสารโดยปัจจัยด้านประชากรนี้ กล่าวคือ พฤติกรรมต่างๆของมนุษย์เกิดขึ้นตามแรงบังคับจากภายนอก (Exogeneous Factor) มากกระตุ้น เป็นความเชื่อที่ว่ามนุษย์ดำเนินชีวิตตามแบบฉบับที่สังคมได้วางเป็นแม่บทไว้ให้ พฤติกรรมของคนที่มีอายุในวัยเดียวกัน จะเป็นเช่นเดียวกัน เนื่องจากสภาพสังคมได้วางแบบอย่างไว้ให้แล้ว สำหรับคนรุ่นนั้นๆ สังคม

ทำให้ผู้หญิงมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมแตกต่างจากผู้ชายคนที่มีการศึกษา มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากคนที่ด้อยการศึกษา กล่าวโดยสรุปคือ แนวคิดด้านประชากรเชื่อในความคิดที่ว่า คนที่มีคุณสมบัติทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย

การสื่อสารที่จัดเป็นพฤติกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติทางประชากรแตกต่างกัน มีพฤติกรรมต่างๆไปแตกต่างกัน ดังนั้นนักวิชาการสื่อสารบางกลุ่มจึงเชื่อว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารของบุคคลนั้นๆ น่าจะแตกต่างกัน ด้วยพฤติกรรมสื่อสารดังกล่าวนอกจากจะหมายถึงการเลือกใช้คำในภาษาหรือการใช้วจนะภาษาตลอดจนกลยุทธ์ต่างๆ ในการสื่อสารให้สำเร็จตามความประสงค์แล้วยังรวมถึงการเลือกหรือการเปิดรับข่าวสาร ข้อมูลจากสื่อต่างๆตามที่ได้รับสารต้องการ งานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีประชากรมักจะมองหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านประชากรกับพฤติกรรมการเปิดรับสารจากสื่อต่างๆ

เนื่องจากบุคคลที่อยู่ในแต่ละกลุ่มประชากร ย่อมจะมีกิจกรรมและการดำเนินชีวิตตลอดจนการมีเวลาว่างที่แตกต่างกัน ผู้หญิงเป็นกลุ่มแม่บ้านมักนิยมฟังวิทยุและดูโทรทัศน์มากกว่าเปิดสื่อต่างๆ คนที่มีศึกษาน้อยนิยมฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์มากกว่าอ่านหนังสือ หรือหนังสือพิมพ์คุณสมบัติทางประชากรได้ผลักดันให้คนที่มีความสมบัติเช่นเดียวกันต้องมีกิจกรรมในทำนองเดียวกันและพฤติกรรมต่างๆ ก็คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน นักวิชาการสื่อสารจะให้ความสนใจกับปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนประเภทต่างๆและมีงานวิจัยที่ใช้แนวคิดทางประชากรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยเกี่ยวกับผู้รับสารในสังคมอเมริกัน ซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางสื่อมวลชนล้ำหน้าไปก่อนประเทศอื่นๆ แม้จะเป็นเพียงผลที่ได้เห็นจากการศึกษาเพียงแคในสังคมเดียว แต่ก็เป็นที่น่าสนใจมาก เนื่องจากสังคมต่างๆในโลกกำลังพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน คือมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาใช้ในประเทศ และประชาชนทั่วไปมีโอกาสได้สัมผัสกับเทคโนโลยีที่จะได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น แม้แต่ในประเทศสังคมนิยมทั่วโลก ก็เริ่มปรับนโยบายเพื่อพัฒนาประเทศให้เปิดรับความเป็นเสรีนิยมด้านเศรษฐกิจ นับตั้งแต่สหภาพโซเวียต จีน และหลายประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันออก ผลจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาในอดีต ได้แสดงให้เห็นแบบแผนบางอย่างของการเปิดรับสื่อมวลชนของผู้รับสารที่มีลักษณะทางประชากรต่างๆกัน ซึ่งใช้องค์ประกอบด้านประชากร (Demographic Pattern) ของผู้รับสาร (Audiences) ดังต่อไปนี้

1. อายุ (Age Factors)

ในบรรดาตัวแปรทั้งหลายด้านประชากรนั้น ตัวแปรด้านอายุเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างมาก ทั้งนี้เพราะแบบแผนความคิด ภูมิหลังและประสบการณ์ของบุคคลนั้นมักถูกกำหนดจากบริบทสังคมในช่วงเวลานั้นๆ เพราะฉะนั้นในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยจะต้องกำหนดช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างให้ชัดเจนว่าอยู่ในช่วงอายุเท่าใด

2. การศึกษา (Educational Levels)

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาในสื่อแต่ละชนิด อาจจะเป็นภาพสะท้อนบ่งบอกถึงระดับการศึกษาของผู้รับสาร

3. รายได้ (Income Levels)

ต้องระบุให้ชัดเจนว่ารายได้นั้น เป็นรายได้ของใคร รายได้ของบุคคลหรือรายได้ของครอบครัว ตัวแปรเรื่องรายได้นั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยเกี่ยวข้องอื่นๆอีกด้วย กล่าวคือการประเมินค่าของรายได้นั้นจะต้องพิจารณาควบคู่ไปกับรายจ่ายหรือตัวเลขของรายได้ซึ่งเกี่ยวข้องกับช่วงวัฏจักรของครอบครัว

4. องค์ประกอบของครอบครัว (Compositions of Households)

จากตัวแปรองค์ประกอบของครอบครัว เช่น ลักษณะครอบครัว มีใครบ้างอยู่ในครอบครัว ใครเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัว พ่อหรือแม่ที่อยู่กับลูก เป็นต้น สามารถโยงมาสู่การศึกษาเรื่องการสื่อสารได้ แบบแผนการรับสารของสมาชิกภายในครอบครัวเป็นอย่างไร รวมถึงจำนวนสื่อภายในครอบครัวด้วย

5. อาชีพ (Occupational Types)

ในการศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการสื่อสารนั้น ผู้วิจัยควรจะทำ ความเข้าใจกับคุณลักษณะวิธีประกอบกิจการของแต่ละอาชีพอย่างละเอียด เพื่อหาคำอธิบาย ความสัมพันธ์นั้น การประกอบอาชีพนั้นนอกจากจะเป็นแหล่งที่มาของรายได้แล้วยังเป็นตัวแปรที่กำหนดรูปแบบการใช้เวลาและสถานที่ของบุคคลอีกด้วย ผู้รับสารที่มีอาชีพแม่บ้านหรือชายของที่บ้านย่อมมีโอกาสใช้สื่อที่บ้าน แต่สำหรับผู้รับสารที่ออกไปทำงานนอกบ้านเวลาและสื่อที่ใช้ย่อมมี ลักษณะเปลี่ยนไป

แนวคิดเรื่องคุณลักษณะและพัฒนาการของเด็ก

วัยเด็กเล็กตอนปลายและวัยเด็กก่อนเข้าสู่วัยรุ่น วัยเด็กสองระยะนี้จัดเป็นวัยที่เด็กเข้าเรียนประถมศึกษา จะอยู่ในระหว่างอายุ 6–12 ปี จัดได้ว่ากำลังอยู่ในระยะที่สามารถหล่อหลอมคุณลักษณะต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับเด็กเหล่านี้ได้โดยง่าย เหตุที่กล่าวว่าเด็กในระยะนี้เป็นเด็กที่สามารถรับการสั่งสอนอบรมต่างๆ ได้โดยง่าย ก็เพราะโดยธรรมชาติของเด็กในวัยนี้ก็คล้ายกับของเด็กในวัยทารกและเด็กเล็ก กล่าวคือ ยังมีความยืดหยุ่นในตัวต่อการพัฒนาสิ่งต่างๆ เป็นอย่างมาก ในด้านการเติบโตทางร่างกาย เด็กในระยะนี้จะมีความราบรื่นในการควบคุมร่างกายเป็นอย่างดี การเจริญเติบโตทางร่างกายยังได้ว่าอยู่ในอัตราที่สูง โดยปกติแล้วเด็กจึงต้องการการพักผ่อน สลับกับกิจกรรมต่างๆ อยู่ด้วยกัน

ส่วนในด้านการเจริญเติบโตทางสติปัญญา เด็กในวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลองสิ่งต่างๆ ขยายวงกว้างขึ้นเป็นอย่างมาก มีข้อสังเกตว่า เด็กไทยของเราโดยเฉพาะในชนบท มีความกระตือรือร้นต่อการที่คิดหรือทำน้อยมาก ทำให้ลักษณะโดยธรรมชาติของเด็กจึงไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น ต่างฝ่ายต่างโทษสิ่งอื่น ผู้ใหญ่น่าจะได้ลองสำรวจตัวเองว่าวันหนึ่งๆ ได้เปิดโอกาสให้เด็กของตนได้แสดงออกทางด้านความคิดและความรู้สึกมากน้อยเพียงใด

สำหรับการเติบโตทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติ เด็กวัยนี้ตามธรรมชาติสามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ได้ดีพอสมควร ขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง ครูและผู้ปกครองควรทำความเข้าใจว่าการเติบโตเข้าสู่ภาวะทางด้านนี้ไม่เหมือนกับการเติบโตทางร่างกาย ซึ่งเรามีการตัดสินใจที่ง่ายกว่า การพัฒนาของเด็กในด้านอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของเด็กในวัยนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการฝึกอบรมทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน ทั้งผู้ปกครองและครูจะต้องเป็นแม่แบบที่ดีให้แก่เด็ก พ่อแม่ที่ซีโมโหและมักหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรงให้เด็กพบเห็นอยู่บ่อยๆ จะเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้กับเด็กซึมซับเข้าไปได้โดยง่าย และมักจะแก้ปัญหาหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามแนวทางเดียวกับที่เด็กพบเห็น เพราะเด็กมีความยืดหยุ่นในตัวอย่างมากต่อการรับสิ่งต่างๆ ทั้งทางดีและทางชั่ว เป็นที่ยอมรับกันว่าในที่สุดที่สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และเด็กเป็นไปอย่างราบรื่น อบอุ่น เด็กจะมีโอกาสที่ดีที่สุดที่จะเจริญเต็มที่ทางอารมณ์และสังคม เพราะในบรรยากาศเช่นนั้นเด็กมีโอกาสได้แสดงความต้องการของตน และมีความเชื่อมั่นว่า การแสดงออกของตนจะได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากผู้ใหญ่ที่รักและ

ต้องการตน ขณะเดียวกันเด็กก็จะตอบสนองผู้ใหญ่ด้วยความรักความเอาใจใส่ และมีผลทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นมิตรต่อคนอื่นๆรอบข้างอีกด้วย

ในด้านของการพัฒนาทางจริยธรรม เด็กในวัยนี้อยู่ในขั้นของการให้ความเชื่อฟังพยายามกระทำตนให้สอดคล้องกับที่ผู้ใหญ่ต้องการ เพื่อแสวงหารางวัล กล่าวคือ คิดว่าการที่ได้รับรางวัลจะเป็นในรูปใดก็ตาม เป็นการแสดงถึงความดี เด็กในวัยนี้จึงมักให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่ในการประพฤติปฏิบัติตามแนวที่สังคมต้องการ

นอกจากเรื่องคุณลักษณะและพัฒนาการของเด็กวัย 6-12 ปี แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กด้วย Klapper(1960) ได้กล่าวไว้ว่าบุคคลจะเลือกรับสารที่ตรงกับความต้องการและไม่รับสารที่ไม่ตรงกับทัศนคติและความคิดเห็นของตน เรื่องราวของความสนใจของเด็กนี้ มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้หลายท่าน Ruth(1968) ได้อธิบายถึงความสนใจของเด็กวัยในวัย 10-15 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงวัยก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่นว่า เด็กในช่วงก่อนวัยรุ่นนั้นชอบที่จะอยู่รวมกัน จับกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ชอบการผจญภัย เดินทางไกลไปตั้งแคมป์ ส่วนใหญ่จะชอบกีฬากลางแจ้งทุกประเภท ชอบที่จะมีอิสระในการที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม แต่ก็ยังติดเพื่อนและชอบเพื่อนร่วมกิจกรรมวัยเดียวกัน (วไลรัตน์ พูนวสิน, 2534) เด็กวัยต่างกันมีความสนใจในเรื่องราวที่แตกต่างกัน

1. เด็กวัย 4-6 ปี มักชอบเรื่องเกี่ยวกับ นางฟ้า เทวดา นิทาน นิยายต่างๆ อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติ คน นก สัตว์ ต้นไม้ ชีวิต สิ่งแวดล้อม
2. เด็กวัย 7-8 ปี เป็นวัยที่ยังชอบนิทาน นิยายอยู่ ทั้งนิทานพื้นบ้าน ตำนานต่างๆ และสนใจเกี่ยวกับชีวิตจริงมากขึ้น ชอบฟัง อยากรู้เรื่องราวของเด็กอื่นในวัยเดียวกันว่ามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ชอบเรื่องขวณคิด
3. เด็กวัย 9-10 ปี เป็นวัยที่สนใจเรื่องชีวประวัติ วิทยาศาสตร์ งานอดิเรก รวมทั้งเริ่มมีการบูชาวีรบุรุษ วีรสตรี อีกด้วย
4. เด็กวัย 11 ปี เด็กชายยังคงชอบเรื่องผจญภัย ลึกลับ การค้นคว้าประติษฐิติวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเรื่องเครื่องยนต์กลไกต่างๆ เด็กหญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน สัตว์เลี้ยง ธรรมชาติ และเริ่มชอบเกี่ยวกับเรื่องรักๆใคร่ๆ บางครั้งก็ชอบอ่านนิยายผจญภัยอย่างเด็กชายเช่นกัน
5. เด็กวัย 12 ปี เด็กชายชอบเรื่องที่มีการจบแบบขมวดปมไว้ให้คิด ชอบการผจญภัย ประวัติศาสตร์ กีฬา ฯลฯ ส่วนเด็กหญิงยังชอบเกี่ยวกับชีวิตภายในบ้าน ชอบเรื่องรักๆใคร่ๆมากขึ้น เรื่องผจญภัยยังคงชอบอยู่ เริ่มอ่านนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ บางทีก็ชอบเกี่ยวกับเรื่องอาชีพด้วย (วไลรัตน์, 2534)

ผู้วิจัยได้นำความสนใจของเด็กดังกล่าวข้างต้น มาเป็นแนวทางในการศึกษาความต้องการ ความสนใจในการเปิดรับรายการโทรทัศน์ของเด็ก เพราะความสนใจก็เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีผลต่อการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็ก และนำไปสู่ความแตกต่างในพฤติกรรมการเปิดรับและเลือกรับรายการได้ จะเห็นว่าเด็กในแต่ละวัยจะมีความสนใจที่แตกต่างกันไป ซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย “พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง” ต่อไป

แนวคิด (จากผลการศึกษา) เรื่องเด็กกับโทรทัศน์ (ของญี่ปุ่น)

ความสัมพันธ์ระหว่างโทรทัศน์กับพื้นฐานทางครอบครัว

ผลการวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับเด็กและโทรทัศน์ในประเทศญี่ปุ่น หันไปให้น้ำหนักกับปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในชีวิตประจำวันและความก้าวร้าวรุนแรง เช่น ปัจจัยทางด้านครอบครัวและปัจจัยส่วนบุคคลของเด็กเอง ผลการวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่จำนวนมากพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวแตกแยกหรือขาดความอบอุ่น จะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มากกว่าปกติ และมีแนวโน้มที่จะเลือกดูรายการที่มีเนื้อหารุนแรงด้วย เด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยให้คำตอบว่า พวกเขาจะดูรายการที่มีเนื้อหารุนแรงทุกครั้งที่มีความเครียดหรือความไม่สบายใจจากในบ้านหรือที่โรงเรียน (วิภา อุตมฉันทน์, 2541)

แม่บ้านญี่ปุ่นมีหน้าที่เลี้ยงลูกวัยสองขวบ (ซึ่งเป็นวัยที่ให้ความสนใจเต็มที่กับรายการโทรทัศน์ทุกประเภท) และรับผิดชอบงานในครอบครัวทุกอย่างเพียงผู้เดียว และกว่าพ่อจะกลับถึงบ้านก็ก่อนเที่ยงคืนหลังจากลูกเข้านอนแล้ว จึงใช้โทรทัศน์เป็นเสมือนพี่เลี้ยงเด็กปล่อยให้เด็กอยู่กับโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ เป็นเวลาที่เด็กจะเปิดรับสื่อทุกอย่างตั้งแต่การ์ตูน (ที่วิเคราะห์กันแล้วว่า มีเนื้อหารุนแรง ไม่เหมาะกับเด็ก) ไปจนถึงรายการอีกมากมายที่ไม่ใช่รายการสำหรับเด็ก พ่อแม่จะหันมาเอาใจใส่การดูโทรทัศน์ของลูกอีกครั้งเมื่อลูกเข้าโรงเรียน แต่จะเป็นการเอาใจใส่เพื่อไม่ให้ลูกดูโทรทัศน์มากเกินไปจนเสียการเรียน มากกว่าที่จะสนใจเนื้อหารายการที่ลูกดู (วิภา, 2541)

นักจิตวิทยาวิเคราะห์ว่า เพราะเด็กญี่ปุ่นถูกกดดันจากภาวะทางสังคมที่ต้องแข่งขันกันอย่างหนัก ลูกพ่อแม่คาดหวังให้ทำในสิ่งที่ทำไม่ได้ การได้เห็นวีรบุรุษของตนในการ์ตูนบังเกิดอิทธิฤทธิ์ขึ้นมาได้โดยฉับพลันเพียงเปล่งวาจาว่า “แปลงร่าง!” หรือสามารถฆ่าผู้ร้ายได้ในที่สุด เป็นการชดเชยอารมณ์ความรู้สึกและช่วยระบายความคับแค้นใจในชีวิตประจำวันของเด็กๆ ได้ทางหนึ่ง

เป็นช่องทางให้พวกเขาได้หลีกเลี่ยงจากโลกแห่งความจริงไปสู่โลกแห่งจินตนาการอย่างน้อยสักช่วงระยะเวลาหนึ่ง (วิชา, 2541)

เช่นเดียวกับการวิจัยในหมู่เด็กนักเรียนมัธยมปลายเมื่อปี 1983 ก็พบว่า เด็กที่ชอบเลียนแบบการแสดงออกและการกระทำที่พบเห็นในสื่อ เป็นกลุ่มเด็กที่มีความไม่พึงพอใจต่อสภาพชีวิตในครอบครัวและในโรงเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นการยากที่จะชี้ว่าอะไรคือเหตุและอะไรคือผล ในความสัมพันธ์ระหว่างการดูโทรทัศน์กับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในหมู่เด็ก

เด็กกับพฤติกรรมเลียนแบบโทรทัศน์

ศาสตราจารย์วาโอและคณะ ได้ทำการศึกษารายการโทรทัศน์ญี่ปุ่น พบว่า ความรุนแรงจะปรากฏมากในรายการ 3 ประเภท คือ ภาพยนตร์การ์ตูน (Animation) ภาพยนตร์ซามูไร (Samurai Drama) และละครโทรทัศน์แนวสืบสวนสอบสวน (Police Drama) หรือภาพยนตร์อาชญากรรมตื่นเต้นระทึกใจ (Suspense Drama) ในจำนวนนี้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรงและมุ่งเพื่อเด็กโดยเฉพาะก็คือ ภาพยนตร์การ์ตูน แต่ก็มีได้หมายความว่ารายการสองสามประเภทหลังที่ถูกระบุว่ามีเนื้อหารุนแรงจะไม่เกี่ยวข้องกับเด็ก เพราะเป็นที่รู้กันว่านอกจากดูรายการสำหรับเด็กแล้ว เด็กทุกคนยังดูรายการทั่วไปสำหรับผู้ใหญ่อีกด้วย จากการสำรวจของ NHK เมื่อปี 1993 พบว่า เด็กอายุ 4-6 ขวบ ใช้เวลาดูโทรทัศน์เฉลี่ยวันละ 2 ชั่วโมง 20 นาที และเด็กอายุ 7 ขวบขึ้นไปดูโทรทัศน์ถึงวันละ 3 ชั่วโมง 32 นาที (วิชา, 2541)

ภาพยนตร์การ์ตูนที่จัดอยู่ในข่ายยอดเยี่ยม คือ การ์ตูนที่มีอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจของเด็ก การแต่งเนื้อแต่งตัว คำพูด การกระทำของตัวละคร ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเลียนแบบของเด็กๆ ขณะที่การเดินเรื่องที่ออกอากาศในแต่ละวันก็เป็นหัวข้อที่จะต้องนำไปคุยกันในวันรุ่งขึ้นที่โรงเรียน ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีเด็กคนไหนยอมพลาดที่จะติดตามดูการ์ตูนยอดเยี่ยมเป็นประจำทุกวัน เพราะมีเช่นนั้นเขาอาจจะกลายเป็นคนที่พูดกับใครไม่รู้เรื่อง ปรากฏการณ์ที่บอกให้รู้ว่าการ์ตูนเรื่องนั้นกำลังฮิตสุดขีด คือ เด็กๆจะเริ่มสะสมขนม ของเล่น เสื้อผ้า ปากกาดินสอ และของใช้ส่วนตัวที่มีสัญลักษณ์หรือเป็นรูปของตัวแสดงในการ์ตูนเรื่องนั้นเอาไว้เป็นจำนวนมาก

จากการสำรวจพฤติกรรมความรุนแรงและการเลียนแบบโทรทัศน์ เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ขวบ เกี่ยวกับพฤติกรรมความรุนแรงและการเลียนแบบ ผลการวิจัยปรากฏว่าพฤติกรรมดังกล่าวจะแสดงออกมากกับเด็กวัย 3 ขวบทั้งชายและหญิง ซึ่งเป็นวัยที่กำลังคุย ได้เห็น ได้ยินอะไรก็พูดตามทำตามโดยไม่เพียงสนใจในความหมายและผลที่จะเกิดขึ้นตามมา แต่เด็กชายชอบ

เลียนแบบความรุนแรงและคำพูดที่ไม่สุภาพมากกว่าเด็กหญิง หรือแม้แต่การเลียนแบบพระเอกในโทรทัศน์ เด็กชายจะเป็นมากกว่าเด็กหญิงและจะเกิดกับเด็กวัย 3 – 4 – 5 ขวบมากที่สุด ส่วนความอยากได้สินค้าในโฆษณาทางโทรทัศน์เด็กหญิงจะมีสัดส่วนมากกว่าเด็กชายเล็กน้อย แต่จะเกิดกับเด็กในวัย 3 ขวบมากที่สุดเช่นกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กวัย 6 ขวบขึ้นไปเห็นว่ามีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (NHK, 1987)

อิทธิพลของโทรทัศน์จะส่งผลต่อเด็กเมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล NHK ได้ทำการวิจัยในหมู่ครูโรงเรียนอนุบาลทั่วประเทศ ในปี 1980 และพบว่า 65% ของครูที่รับการสัมภาษณ์ให้ความเห็นว่า เด็กนักเรียนของตนใช้ภาษาไม่เหมาะสมจากการเอาอย่างคำพูดในโทรทัศน์ อีก 65% เห็นว่าเด็กเริ่มมีพัฒนาการส่อไปในทางอารมณ์ที่ผิดเพี้ยนและมีความเข้าใจต่อชีวิตบางด้านในทางที่บิดเบี้ยว เช่น ทศนะต่อความตาย เป็นต้น ในความเห็นของครูผู้ตอบ พฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านี้เป็นสิ่งที่เด็กเก็บสะสมมาก่อนเข้าเรียน จากการดูโทรทัศน์ที่บ้านโดยไม่มีพ่อแม่คอยแนะนำดูแล (วิภา, 2541)

ในปี 1985 ทาง NHK ยังได้ศึกษาถึงผลกระทบของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก ซึ่งได้ทำการสำรวจจากความคิดเห็นของผู้ปกครองกลุ่มอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป พบว่าในเด็กกลุ่มอายุ 0-3 ปีผลกระทบของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็กกลุ่มนี้เป็นผลกระทบที่ทำให้เกิดผลด้านลบมากกว่าผลด้านลบถึง 37.1% แต่เด็กกลุ่มอายุ 4 – 6 ปี ผู้ปกครองกลับคิดว่าเกิดผลกระทบด้านลบมากกว่าด้านบวกคิดเป็น 43.4% ยิ่งเด็กกลุ่มอายุ 6 ปีขึ้นไปผู้ปกครองก็ยิ่งมีความคิดเห็นว่าโทรทัศน์ส่งผลกระทบในด้านลบมากถึง 47.6% ซึ่งจะเห็นได้ว่ายิ่งเด็กอายุเพิ่มมากขึ้นเท่าไรผลกระทบด้านลบจากโทรทัศน์ยิ่งมีมากขึ้นด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัทมา ทงสิมา (2536) เด็กๆจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์วันละประมาณ 2-3 ชั่วโมง โดยส่วนใหญ่เป็นการดูโทรทัศน์พร้อมกับทำกิจกรรมอย่างอื่นไปด้วย เช่น ทำการบ้าน เล่น อ่าน หนังสือ และที่พบมากที่สุดได้แก่ การรับประทานอาหารเช้าหรือขนมขบเคี้ยว นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่ดูโทรทัศน์มากจะใช้เวลาในการเล่นน้อย ตรงข้ามกับเด็กที่ใช้เวลาเล่นมากซึ่งจะมีชั่วโมงการดูโทรทัศน์น้อยกว่า

วไลรัตน์ พูนวสิน (2534) ศึกษาความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กชนบทในจังหวัดสุรินทร์พบว่า 73.5% ของเด็กที่มีโทรทัศน์ จะดูที่บ้านของตน แต่บ่อยครั้งที่เด็กจะออกไปดูโทรทัศน์นอกบ้าน การดูโทรทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางสังคมและเวลาว่าง โทรทัศน์ถูกใช้เป็นส่วนประกอบในขณะที่สมาชิกในครอบครัวทำกิจวัตรประจำวัน จากการสังเกตลักษณะการดูโทรทัศน์ ตำแหน่งในการนั่งดูโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับควมมีอำนาจในครอบครัว รายการที่เป็นที่นิยมของเด็กชนบท ได้แก่ การ์ตูน รายการสำหรับเด็ก และละคร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เด็กในชนบทชอบการ์ตูนที่มีลักษณะสนุกสนาน ผจญภัย และมีโครงเรื่องอย่างง่าย ๆ ส่วนรายการสำหรับเด็กจะชอบที่มีลักษณะบันเทิงมากกว่ารายการที่มีเนื้อหาหม่สอนความรู้ เกมส์ และรายการตอบคำถาม ซึ่งเด็กจะชอบพิธีกรที่อยู่ในวัยเดียวกัน สำหรับละครเด็กชอบเนื้อเรื่องสนุกสนาน มีลักษณะจบในตอนเดียวมากกว่าละครชุด เด็กสนใจในตัวนักแสดงมากกว่าเนื้อหาของรายการ

ผลการศึกษาตัวแปรด้านประชากรของ บำรุงสุข สีหอำไพ และคณะ (2518) เริ่มสำรวจอิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็ก อายุ 7-8 ปี พบว่า อิทธิพลของของโทรทัศน์จะแปรไปตามอายุ เพศ ระดับชั้นทางสังคมของเด็ก เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ สุภัญญาและนันทริกา (อ้างโดย กาญจนาและคณะ, 2540) พบว่าตัวแปรด้านประชากรบางตัว เช่น สถานะของโรงเรียน (เป็นโรงเรียนเกรดไหน) เพศ ระดับชั้นเรียน (ซึ่งมีนัยยะถึงอายุของเด็ก) จะเข้ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรับสื่อ และทัศนคติบางประการหรือไม่ โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ ป.1-ม.3 ผลรวมการวิจัยได้พิสูจน์ว่า ตัวแปรทั้ง 3 ของกลุ่มตัวอย่าง ล้วนมีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับทั้งสื่อและสารจากสื่อมวลชน (Selective Exposure) สื่อและสารที่ถูกเลือกรับแล้วนี้จึงจะมีผลต่อทัศนคติบางประการของเด็ก เช่น ความเชื่อถือในไสยศาสตร์และภูติผีปีศาจ ความเชื่อมั่นในพลังอำนาจของการเงิน หรือการใช้กำลัง

McLeod Harburg และ Prince ได้ศึกษาเกี่ยวกับการโน้มน้าวใจและการสื่อสารภายในครอบครัวพบว่า แต่ละบุคคลจะได้รับการเรียนรู้จากการสื่อสารในครอบครัวตั้งแต่วัยเด็กและการเรียนรู้จะส่งผลให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งความแตกต่างกันในด้านนี้จะทำให้แต่ละบุคคลถูกโน้มน้าวใจได้ในระดับที่แตกต่างกัน (ปัทมิตา, 2536)

สำนักสถิติแห่งชาติ, 2532 (อ้างโดย กาญจนาและคณะ, 2540) ได้ทำการสำรวจสัดส่วนของรายการเด็กที่มีอยู่ในโทรทัศน์ไทย ในช่วงปี 2524-2525 พบว่า สัดส่วนของรายการเด็กของสถานีโทรทัศน์ ทั้ง 4 ช่อง ได้แก่ ช่อง 3, 5, 7, 9 จะอยู่ระหว่าง 3.5%-14.3% (เฉลี่ย 8%) ในขณะที่ประชากรเด็ก และเยาวชน เป็นกลุ่มเป้าหมายถึง 55% ของประชากรทั้งหมด และเมื่อติดตามลงไปดูในรายละเอียดของรายการเหล่านี้พบว่า 80%-90% เป็นรายการที่ส่งมาจากต่างประเทศ (การ์ตูน) ในปี 2538 ก็ยังไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก นราพร สังข์ชัย (2539) สำรวจพบว่า ในหนึ่งสัปดาห์มีรายการเด็กจาก 6 สถานี มีเพียง 21 รายการรวมเวลาออกอากาศทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง/ สัปดาห์ ในขณะที่ประชากรเด็ก และเยาวชนมีจำนวนเกือบ 50% ของประชากร 61 ล้านคน

สำหรับรายการที่เด็กชื่นชอบนั้น สถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ (2525) สำรวจเด็กนักเรียนชั้นประถม (ป.1-ป.6) พบว่า 3 อันดับแรกของรายการในดวงใจเด็ก คือ การ์ตูน หนังสือนิทาน และรายการเด็ก (โดยมีสารคดี ตามติดมาเป็นอันดับสี่) อีกสิบปีต่อมา ปัทมิตา ทองสิมา (2536) สำรวจพบว่า 2 อันดับแรกที่เด็กเปิดดูมาก คือ รายการการ์ตูน และละคร

นราพร สังข์ชัย (2539) ได้ศึกษาความพึงพอใจของเด็กกลุ่มอายุ 7-11 ปี ของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก พบว่าเนื้อหาและรูปแบบที่เด็กชอบมากที่สุดคือ เกมส์และกีฬา วิธีการที่เด็กพึงพอใจมากที่สุดคือ ผู้ใหญ่ที่ดำเนินรายการร่วมกับเด็ก เด็กต้องการให้มีรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทุกวัน ในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน

งานศึกษาความต้องการและทัศนคติของเด็กเริ่มด้วย งานวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ (2525) ที่สำรวจทัศนคติของเด็กชั้น ป.1-ป.6 ในกรุงเทพฯต่อโทรทัศน์ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างชีวิตจริง กับความต้องการใช้โทรทัศน์ เช่น เด็กกรุงเทพฯ จะใช้เวลาว่างทำกิจกรรมดูโทรทัศน์เป็นอันดับแรก เพราะสถานที่สำหรับเล่น และอุปกรณ์อ่านหนังสือไม่เอื้ออำนวย ประเภทการ์ตูนที่เด็กชอบดู ก็มีใช้เรื่องประเภทเทพนิยาย และนิทานชวนฝัน หากแต่เป็นเรื่องการต่อสู้ของคนตัวเล็กๆ ที่ถูกเอาเปรียบเช่นเดียวกับเนื้อเรื่องของหนังสือนิทาน สำหรับรายการเด็กที่กลุ่มตัวอย่างจะเลือกชอบก็ต้องเป็นรายการที่เด็กดูในรายการมีอายุวัยเดียวกับคนดู นอกจากนี้

นั้นโทรทัศน์ยังมีอิทธิพลต่อการให้ความรู้ในระดับกว้าง เช่น การรู้จักชื่อนายกรัฐมนตรีของไทย รวมทั้งเด็กยังได้รับการหล่อหลอมทัศนคติระดับกว้าง (เช่น อยากเป็นนายกฯ หรือไม่) มาจากประสบการณ์ที่ได้รับจากโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่

ปฏิพันธ์ กระแสอินทร์ (2509) ศึกษาผลกระทบของภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมวัยรุ่น และพบว่า ในแง่ดี โทรทัศน์ช่วยให้เด็กรู้จักการเข้าสังคม และให้ความที่ทันโลก ส่วนผลด้านลบก็คือ เด็กชอบเลียนแบบการกระทำในโทรทัศน์ (อย่างไม่แยกแยะ) ในปี 2531 รัญจวน มีนประดิษฐ์ (2513) ศึกษากลุ่มเป้าหมายชั้นประถมปลายและพบว่า เด็กชอบเลียนแบบด้านการใช้ภาษามากที่สุด ภัทรภู่ ปรียะเกียรติ (2515) มีความกังวลใจแบบผู้ปกครอง และครูทั่วไปว่า การดูโทรทัศน์จะทำให้เด็กอ่านหนังสือน้อยลงหรือไม่ จึงทำการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาในกรุงเทพฯ แต่กลับพบว่านักศึกษาหญิงและชาย (64%-79%) รายงานว่าการดูโทรทัศน์กลับทำให้ไปตามอ่านหนังสือมากขึ้น เช่น รายการสารคดี และภาพยนตร์ จะทำให้หาหนังสือที่เกี่ยวข้องมาอ่าน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีรายการแนะนำหนังสืออ่านในโทรทัศน์

สำหรับอิทธิพลด้านลบที่ถูกรวบรวมมากที่สุดจากนักวิชาการคือ พฤติกรรมด้านความก้าวร้าว นันทวัน สุชาโต, 2520 (อ้างโดย กาญจนาและคณะ, 2540) ศึกษานักเรียนอายุ 8-12 ปี (ป.4) ในกรุงเทพฯ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน เพื่อดูว่า อิทธิพลจากโทรทัศน์จะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวหรือไม่ ข้อค้นพบประการแรกคือ ช่วงเวลาที่เด็กนิยมดูโทรทัศน์นั้น เป็นช่วงเวลาที่มียุทธการที่แสดงความรุนแรงอยู่มาก ดังนั้นโอกาสที่เด็กจะได้เปิดรับรายการโทรทัศน์ที่รุนแรงจึงมีอยู่มาก และทำให้พบผลการวิจัยต่อมาว่า ยิ่งมีการเปิดรับโทรทัศน์บ่อย ก็ยิ่งทำให้เด็กยอมรับการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา หรือแม้แต่เคยมีประสบการณ์การใช้ความรุนแรงแก้ปัญหาด้วยตัวเอง อย่างไรก็ตามระดับของผลกระทบนี้ก็ยิ่งแปรไปตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวเด็ก

แม้ว่าในทางทฤษฎีจะมีการคาดการณ์ว่า โทรทัศน์จะสามารถสร้างผลกระทบอย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และพฤติกรรม แต่ในข้อเท็จจริง ก็จำเป็นต้องมีการตรวจสอบว่า โทรทัศน์เป็นตัวแปรตัวเดียวที่ทำงานใช่หรือไม่ ในต่างประเทศ Mccoby พบว่า โทรทัศน์จะมีผลกระทบต่อเด็ก ได้ใน 3 เงื่อนไขเท่านั้น คือ กับเด็กที่มีความโน้มเอียงจะทำพฤติกรรมนั้นอยู่แล้ว กับเด็กที่ไม่เคยมีประสบการณ์กับเรื่องนั้นเลย หรือในกรณีของความก้าวร้าว ก็จะทำให้เกิดความมั่นใจต่อการใช้ความก้าวร้าว (อ้างใน ประมะ : 2531)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ที่สำคัญคือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory observation) โดยผู้วิจัยจะเข้าไปศึกษาเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง 2 ประเภท ได้แก่ อาชีพประมงน้ำลึกหรือประมงทะเลและอาชีพประมงน้ำตื้น ที่อาศัยอยู่ในตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เริ่มแรกผู้วิจัยได้มีการกำหนดครอบครัวกลุ่มตัวอย่างเป็นครอบครัวที่มีอาชีพประมง อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชายทะเล ตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช หมู่บ้านนี้มีอาชีพประมงและทำนาทุ่งเป็นอาชีพหลัก บ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีอาณาเขตติดกับทะเลอ่าวไทย แต่เมื่อเริ่มเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางไป ณ หมู่บ้านชายทะเลนั้นได้ เพราะสาเหตุสำคัญหลายประการคือ ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม เขตภาคใต้ได้เข้าสู่ฤดูมรสุม ฝนตกหนักตลอดวันตลอดคืน เกิดน้ำท่วมฉับพลันติดต่อกันเป็นเวลาเกือบ 1 เดือน ประกอบกับระยะทางจากที่พักจนถึงหมู่บ้านชายทะเลนั้นห่างออกไปประมาณ 5 กิโลเมตร รถจักรยานยนต์ไม่สามารถต้านแรงลม ฝน และถนนที่มีน้ำท่วมสูงได้ ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านชายทะเลตามข้อกำหนดเดิม จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ แต่ยังคงใช้คุณลักษณะทางประชากรเดิม มีเพียงสถานที่ที่เปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดินทาง ใกล้ที่พัก สามารถใช้พาหนะที่มีอยู่ ความรวดเร็ว ปลอดภัยในการเดินทาง ลดค่าใช้จ่าย และไม่ทำให้เสียเวลาในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด

กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้นนั้น ผู้วิจัยได้ติดต่อและประสานงานกับผู้อำนวยความสะดวก ผู้ช่วยผู้อำนวยความสะดวก และอาจารย์ประจำชั้น โดยเฉพาะอาจารย์มณฑา คำศรี ซึ่งเป็นมารดาของผู้วิจัยและเป็นอาจารย์ที่โรงเรียนวัดรัตนารามแห่งนี้ โรงเรียนวัดรัตนารามเป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษา

ปีที่ 1-6 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ตั้งอยู่ในตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ทำให้สามารถคัดเลือกเด็กกลุ่มตัวอย่างได้สะดวกและรวดเร็ว เพราะเด็กที่เรียนอยู่ในโรงเรียนวัดรัตนาราม มีพ่อแม่ที่ประกอบอาชีพประมงน้ำตื้นเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของนักเรียน อาชีพของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง และที่อยู่ที่ได้มาเป็นข้อมูลสำคัญในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและการศึกษาในภาคสนามของงานวิจัยนี้ต่อไป

ส่วนครอบครัวที่ประกอบอาชีพประมงน้ำตื้น เป็นกลุ่มที่กระจัดกระจาย ไม่ได้อยู่รวมเป็นชุมชนหรือหมู่บ้าน เพราะฉะนั้นในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจึงต้องติดต่อผ่านญาติของผู้วิจัย และบุคคลที่รู้จักคนอื่นๆที่มีอาชีพประมงน้ำตื้น เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการคัดเลือกครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง และง่ายในการสร้างความคุ้นเคยผ่านผู้มีความสนิทสนมกับครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง เป็นการส่วนตัว ซึ่งแต่ละครอบครัวจะต้องมีเด็กอายุระหว่าง 6-12 ปี

ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากเด็กที่มีครอบครัวประกอบอาชีพประมงทั้ง 2 ประเภท คือ ทั้งเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นและเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น อายุระหว่าง 6-12 ปี อาศัยอยู่ในตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ได้จำนวนรวมกัน 20 ครอบครัว แบ่งเป็นเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้นหรือประมงทะเล 12 ครอบครัว และเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้นอีก 8 ครอบครัว ภายในบ้านของเด็กกลุ่มตัวอย่างต้องมีโทรทัศน์อย่างน้อยครอบครัวละ 1 เครื่อง

เมื่อผู้วิจัยได้เด็กในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยมีโอกาสพูดคุยกับเด็กๆ พ่อ แม่ ผู้ปกครองและสมาชิกในบ้านคนอื่นๆ โดยเปิดเผยสถานภาพว่าเป็นผู้วิจัยกับกลุ่มตัวอย่างอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย วิธีการศึกษา ทำความเข้าใจและขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยบอกครอบครัวกลุ่มตัวอย่างว่าจะศึกษาเรื่องการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัว

การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์

1. ผู้วิจัยเริ่มสร้างความคุ้นเคยกับเด็กๆ พ่อ แม่ และสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว ด้วยการไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน เพื่อพบปะพูดคุยทำความรู้จักกันก่อนสัก 2-3 ครั้ง เริ่มการสังเกตการณ์ทั่วไป จดบันทึกว่าวันหนึ่งๆเกิดอะไรขึ้นบ้าง ใครเป็นญาติกับใคร เด็กทำอะไร กับใคร ที่ไหน อย่างไร

ไร สิ่งแวดล้อมรอบๆเป็นอย่างไรบ้าง เพราะการสังเกตจะนำไปสู่การถามและสัมภาษณ์ในเวลาต่อมา จนกระทั่งเกิดความคุ้นเคยกันดี หรือระดับความไว้วางใจจะถูกพัฒนาขึ้นตามลำดับ

2. จากนั้นผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับ เด็ก พ่อ แม่และสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว เป็นการถามเพื่อให้เล่าเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปภายในบ้านเพียงบางส่วน ในระหว่างวันที่มีการเก็บข้อมูลจริงโดยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ได้ทำการสัมภาษณ์ไปพร้อมๆกัน หลังจากวันสุดท้ายของการสังเกต ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth Interview) อีกครั้ง โดยการอัดเทปและจดบันทึกคำสัมภาษณ์จากเด็ก พ่อ แม่ และสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย ข้อได้เปรียบของผู้วิจัยคือ ผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในอำเภอปากพอง จังหวัดนครศรีธรรมราช การสื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่นจึงเป็นไปด้วยความราบรื่น เข้าใจตรงกัน และรู้ถึงวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี

3. ผู้วิจัยจะลงภาคสนามตั้งแต่เวลา 16.00 – 20.00 น ของวันจันทร์ – วันศุกร์ ที่ไม่ใช่วันหยุดนักขัตฤกษ์ นอกเหนือจากวันและเวลาดังกล่าวไม่ถือเป็นผลการวิจัย เข้าไปเก็บข้อมูลครอบครัวละ 3 วัน เด็กในกลุ่มครอบครัวประมงน้ำตื้นผู้วิจัยจะการเก็บข้อมูลทั้งในวันที่พ่อ แม่ อยู่บ้านในวันหยุด (วันพระ) และวันที่พ่อ แม่ ออกไปทำงาน เริ่มสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Observation) การใช้เวลาของเด็กและครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่ได้คัดเลือกไว้ จดบันทึกการใช้เวลาของเด็กในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างละเอียด ที่สำคัญคือ จดบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับเด็กในการรับโทรศัพท์กับพ่อ แม่ หรือสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว

4. เพื่อไม่ให้เกิดการจดบันทึกของผู้วิจัยรบกวนพฤติกรรมปกติของครอบครัว ผู้วิจัยจะบอกกับเด็กๆและครอบครัวให้ทำตามสบาย ผู้วิจัยจะใช้การจดบันทึกแบบย่อ แล้วจึงเขียนบันทึกฉบับสมบูรณ์เมื่อกลับถึงที่พัก บันทึกที่ทำแต่ละวันจะมีรายละเอียดของการใช้เวลาของเด็กตั้งแต่กลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00–20.00น.) และพฤติกรรมการรับโทรศัพท์ของเด็กและครอบครัวในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโทรศัพท์ตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้น การสังเกตการณ์แต่ละวันจะสิ้นสุดเมื่อถึงเวลาเข้านอนของเด็กๆ

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

15 –31 ตุลาคม 2543

- ติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยความสะดวก ผู้ช่วยผู้อำนวยความสะดวก และอาจารย์ประจำชั้นของโรงเรียนวัดรัตนาราม ตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก เพื่อขอบัญชีรายชื่อนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของครอบครัว ประมงน้ำตื้นตามขั้นตอนต่อไป
- ติดต่อผ่านญาติของผู้วิจัย บุคคลที่รู้จักกับครอบครัวประมงน้ำตื้นเป็นอย่างดี เพื่อให้ได้ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
- เยี่ยมเยียน, สร้างความคุ้นเคย, ทำความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มตัวอย่างก่อนจะมีการเก็บข้อมูลจริง

1 พฤศจิกายน – 15 ธันวาคม 2543

- เริ่มลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลจริง

การจัดระบบการนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลด้านการใช้เวลาทำกิจกรรมต่างๆและพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง จะถูกบันทึกไว้ตามลำดับเหตุการณ์ในแต่ละวัน คือ เวลาตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00–20.00น.) หลังจากการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นลงทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาแยกแยะ เรียบเรียง วิเคราะห์ ค้นคว้ากรอบแนวคิดที่ช่วยนำทางให้กับการอ่านข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยใช้การเขียนรายงานผลการวิจัยแบบเล่าเรื่องและการบรรยาย แบ่งประเภทข้อมูลเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวที่มีอาชีพประมง
  - 1.1 ลักษณะพิเศษของอาชีพประมง
  - 1.2 สภาพความเป็นอยู่ของประมง
  - 1.3 รายได้
  - 1.4 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
2. การใช้เวลาของเด็กหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน

- 2.1 การเรียน
  - 2.2 การเล่น
  - 2.3 การใช้เวลากับครอบครัว
  - 2.4 การนอน
  - 2.5 อื่นๆ
3. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็ก
- 3.1 สภาพของสัญญาณโทรทัศน์ที่รับได้ในพื้นที่วิจัย
  - 3.2 รายการที่เด็กเลือกเปิดรับและช่วงเวลาที่อยู่โทรทัศน์
  - 3.3 ความสนใจในการเปิดรับ ลักษณะการคิดไตร่ตรองในขณะดู และกิจกรรมที่ทำในระหว่างดูโทรทัศน์
  - 3.4 บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ข้อมูลทั้ง 3 ส่วนนี้ จะนำเสนอด้วยการบรรยาย และมีการสรุปข้อมูลบางส่วนในรูปแบบของตาราง เพื่อให้สะดวกในการอ่านข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ผู้วิจัยต้องการให้เห็นสภาพโดยรวมของอำเภอปากพนัง ซึ่งสถานที่ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ และลักษณะของอาชีพประมงในอำเภอปากพนัง ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อาชีพประมงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ ที่ทำรายได้มหาศาลให้แก่ประชาชนในหลายตำบลของอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีต แม้ปัจจุบันรายได้จากการทำอาชีพนี้จะลดลง เนื่องจากสัตว์น้ำที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในทะเลอ่าวไทยลดจำนวนลงไปมาก ต้องเดินเรือออกไปจับสัตว์น้ำไกลถึงเขตน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้าน เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นกว่าเดิม แต่ชาวประมงในอำเภอปากพนังก็ยังอดทนทำอาชีพนี้ สืบทอดจากคนรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ตามความเคยชินของวิถีชีวิต มีอยู่บ้างเพียงบางคนที่หันไปประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งหรือทำนากุ้ง เพื่อหวังว่าหากไม่มีปัญหาเรื่อง ลม ฟ้า อากาศ อาจได้กำไรจากการขายกุ้ง กูลาดำเป็นกอบเป็นกำ แต่ความหวังของคนเลี้ยงกุ้งก็ไม่แน่นอน บางครั้งก็หันมาทำอาชีพประมงอย่างเดิมก็มี

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1 สภาพโดยทั่วไปของกลุ่มแม่น้ำปากพนังก่อนลงสู่ทะเลอ่าวไทย

ลักษณะทางภูมิประเทศสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ไม่มีภูเขาหรือเนินสูง มีแม่น้ำปากพนังเป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่สำคัญสำหรับหลายอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพประมง ซึ่งใช้เป็นเส้นทางเดินเรือออกสู่ปากทะเลอ่าวไทย ขนส่งสินค้าทางเรือ และใช้เป็นที่

จอดเทียบท่าเรือที่แพปลาสะพานปลา เพื่อนำสัตว์น้ำที่จับมาได้ขายให้กับเจ้าของแพปลาสะพานปลาแห่งนั้น เจ้าของเรือหลายลำที่เป็นเจ้าของแพปลา จับเอง ส่งขายเอง ครบวงจร

อาณาเขตของอำเภอปากพนังทางทิศเหนือและทิศตะวันออกติดทะเลอ่าวไทย มีสันทรายแคบๆ ทอดยาวจากทิศใต้ไปทิศเหนือ กว้างประมาณ 200-300 เมตร ยาวประมาณ 44 กิโลเมตร เหมาะสำหรับทำสวนมะพร้าว ด้านทิศเหนือเป็นพื้นที่บริเวณขอบอ่าวปากพนัง ตั้งแต่ปลายแหลมตะลุมพุกถึงปากบางจาก เป็นดินเลนน้ำเค็มขึ้นทวม และเป็นป่าชายเลนอ่าวปากพนัง กว้างประมาณ 10 กิโลเมตร ยาวประมาณ 17 กิโลเมตร เป็นแหล่งจับสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ทั้งน้ำจืด และน้ำเค็ม ซึ่งอุดมสมบูรณ์ในอ่าวปากพนัง (www.nakhonsi.com/city/paknang/shtml) ด้านโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับและต่อเนื่องกับอาชีพประมงมีมากมาย ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็น โรงงานปลาป่น โรงน้ำแข็ง ตู้ซ่อมเรือและเครื่องยนต์ ตู้ต่อเรือ แพปลาสะพานปลา หรือแม้แต่ร้านขายอาหารทะเล ก็สามารถทำกำไรจากอาชีพประมง (ศูนย์ข้อมูลอำเภอปากพนัง, 2541)

1. ลักษณะพิเศษของอาชีพประมง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งอาชีพประมงแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การประกอบอาชีพประมงน้ำลึกหรือเรียกอีกอย่างว่าประมงทะเล และการประกอบอาชีพประมงน้ำตื้น

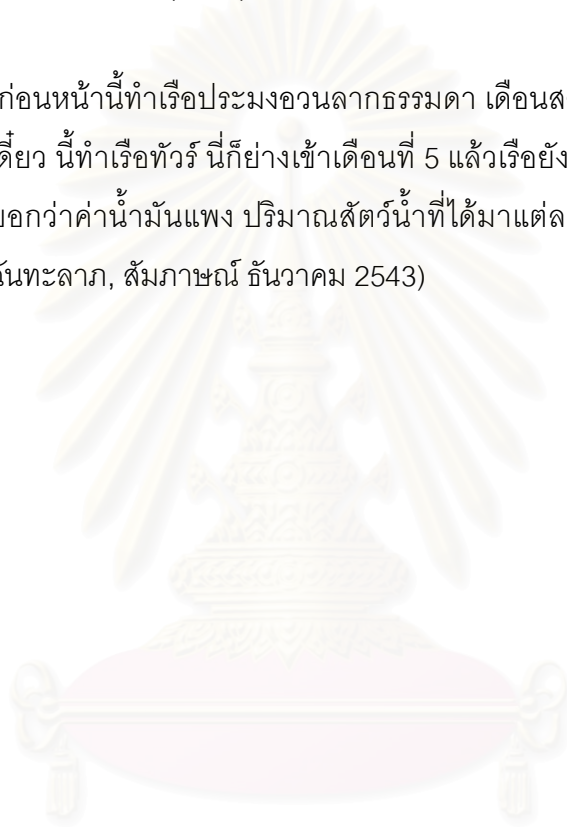
1.1 อาชีพประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล

การประกอบอาชีพประมงน้ำลึก คือ การใช้เรือประมงอวนลาก ขนาดใหญ่ ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางออกไปจับสัตว์น้ำกลางทะเลลึก มีอวนเป็นอุปกรณ์ในการจับสัตว์น้ำ ใช้เวลาในการออกทะเลนานประมาณ 1/2 - 3 เดือนหรือนานกว่านี้ ขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าของเรือ ขนาดของเรือ และปริมาณสัตว์น้ำที่ต้องการ อดิตสัตว์น้ำในทะเลอ่าวไทย น่านน้ำของประเทศเรา มีความอุดมสมบูรณ์มาก ชาวประมงเดินเรือไปไม่ไกลจากน่านน้ำไทยมากนักก็ได้จำนวนสัตว์น้ำมากพอ เวลาในการเดินทางจึงไม่นานเช่นปัจจุบันนี้ กล่าวคือในปัจจุบันชาวประมงไม่สามารถจับสัตว์น้ำได้พอเพียงกับความต้องการ จึงจำเป็นต้องเดินเรือไปไกลเกินน่านน้ำของเรา บางครั้งต้องเดินเรือไปถึงน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้านหรือรุกล้ำน่านน้ำ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันมาเป็นเวลานาน จึงจะได้ปริมาณสัตว์น้ำที่ต้องการ คู่กับค่าน้ำมันที่เสียไปประเทศเพื่อนบ้านที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย หรือประเทศเวียดนาม

เป็นต้น ก็ะยังใช้เวลาอยู่กลางทะเลนานไปอีก อาจะนานถึง 6 เดือนหรือ 1 ปีก็มี ครอบครัวยุวธรรมณูต ให้รายละเอียดกับผู้วิจัยว่า

“เมื่อก่อนไปนาน 2 อาทิตย์ไม่เกิน 1 เดือนก็กลับมาแล้ว.....แต่เดี๋ยวนี้ออกไปทีนานเป็น 2-3 เดือน กว่าจะกลับเข้ามาสักครั้ง....ค่าน้ำมันมันแพง เจ้าของเรือเขามีนโยบายแบบนั้น เขาบอกว่าออกไปแล้วได้สัตว์น้ำมาไม่คุ้มค่าน้ำมันเลย จึงต้องออกไปไกลๆนานๆ...เอาให้คุ้มไปเลย” (สัมภาษณ์, ธันวาคม 2543)

“ก่อนหน้านี้ทำเรือประมงอวนลากธรรมดา เดือนสองเดือนก็กลับเข้าฝั่งแล้ว แต่เดี๋ยวนี้ออกไปทำเรือทอร์ นี่ก็เข้าเดือนที่ 5 แล้วเรือยังไม่เข้าฝั่งเลย เจ้าของเรือเขาบอกว่าค่าน้ำมันแพง ปริมาณสัตว์น้ำที่ได้มาแต่ละเที่ยวไม่คุ้มเลย” (ครอบครัวยุวธรรมณูต, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

ภาพที่ 2 เรือประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล

เช่นเดียวกับครอบครัวยุวธรรมณูต ได้อธิบายลักษณะของการทำประมงน้ำลึกอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “เรือทอร์” ซึ่งปัจจุบันนี้เจ้าของเรือหลายรายมีนโยบายการดำเนินงานแบบดังกล่าว และทำให้ช่วงเวลาออกเรือยาวนานกว่าปกติ อาจะนานกว่า 5-10 เดือน

“เดี๋ยวนี้ออกไปทำเรือทอร์กันมาก คือ ออกไปครั้งละนานๆ 3 เดือน 5 เดือน บางลำเป็นปีก็ยังมี ที่สงขลาเขาทำกันมาก แต่ที่ปากพนังยังไม่มากเท่าไรเป็นเรือที่ออก

ไปจับสัตว์น้ำไกลถึงน่านน้ำของประเทศอินโดนีเซีย อยู่ที่โนนเลย แล้วทางเจ้าของเรือที่ปากพนังจะส่งเรืออีกลำไปจับสัตว์น้ำมาขายเอง”(สัมภาษณ์, ธันวาคม 2543)

ในอดีตถ้าเรือประมงของประเทศไทยเดินเรือไปจับสัตว์น้ำในน่านน้ำประเทศอื่น ถือเป็นกรรฎก้า มีความผิด ประเทศนั้นๆสามารถจับลูกเรือประมงไทยและยึดเรือประมงไว้ดำเนินคดีได้ บางครั้งยึดแล้วได้คืนกลับมาแต่บางครั้งยึดไปแล้วไม่ได้คืนก็มีมากเช่นกัน เจ้าของเรือได้รับความเสียหายมากทีเดียว เสียเวลา เสียเงินเสียทอง

“ถ้าเป็นเมื่อก่อนคงโดนจับไปแล้ว แต่เดี๋ยวนี้นทางฝ่ายไทยมีการทำตัวเพื่อขอเข้าไปจับสัตว์น้ำที่น่านน้ำประเทศอินโดนีเซีย ต้องจ่ายเงินให้เขาบ้าง ที่นั่นสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ไปทีนี้ก็คุ้ม” (ครอบครัวบุญมีศรีงามสัมภาษณ์, ธันวาคม 2543)

ระยะเวลาที่พ่อจะได้อยู่กับลูกเมื่อกลับเข้าฝั่งมาแต่ละครั้ง ประมาณ 1 สัปดาห์ อาจจะมีมากหรือน้อยกว่านี้ ขึ้นอยู่กับนโยบายเจ้าของเรือ บางครั้งต้องออกไปเร็วกว่าปกติ มีเวลาอยู่กับครอบครัวเพียง 2-3 วัน อย่างมาก 1 อาทิตย์ หรือถ้าเรือต้องเข้าอู่ซ่อม เช็คเครื่องยนต์เรือ ก็ต้องใช้เวลานานอาจจะเกิน 2 สัปดาห์

“ปกติเรือเข้าฝั่งประมาณไม่เกิน 1 อาทิตย์ ก็ต้องออกไปแล้ว แต่ช่วงนี้เรือต้องเข้าอู่ 2 อาทิตย์แล้ว เครื่องยนต์เรือยังซ่อมไม่เสร็จเลย เจ้าของเรือเขาก็เร่งให้เสร็จเร็วๆ ไม่อยากให้เสียเวลาอยู่บนบกนานเกินไป” (ครอบครัวฉันทะลาภ, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

สภาพดิน ฟ้า อากาศ ฤดูกาล มีส่วนสำคัญมากในการกำหนดเดินเรือ ผู้ประกอบอาชีพประมงต้องคอยฟังพยากรณ์อากาศ และตรวจสอบสภาพอากาศให้แน่ใจเสียก่อนว่าสามารถออกเดินทางได้หรือไม่ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของลูกเรือทุกคนเป็นหลัก ถ้าช่วงนั้นเป็นฤดูมรสุม พายุพัดผ่าน คลื่นลมในทะเลมีกำลังแรง อาจจะก่อให้เกิดอันตรายในการเดินเรือได้ เจ้าของเรือต้องพิจารณาการเดินเรือครั้งนั้นว่าเป็นอันต้องออกจากฝั่งหรือไม่ แต่ถ้าขณะนั้นเรือประมงอยู่ในระหว่างออกไปจับสัตว์น้ำกลางทะเลลึก แล้วกำลังจะมีพายุหรือมรสุมเกิดขึ้น ต้องนำเรือเข้าฝั่งที่ใกล้ที่สุดก่อนเพื่อความปลอดภัย เช่น เข้าฝั่งที่จังหวัดสงขลา ปัตตานี เป็นต้น

การประกอบอาชีพประมงน้ำลึกหรือประมงทะเลนั้น เป็นงานของผู้ชาย ไม่ใช่งานที่เหมาะสมกับผู้หญิง เพราะต้องออกไปจับสัตว์น้ำกลางทะเลเป็นแรมเดือน มีวงจรชีวิตประจำวันในเรือ กิน นอน อยู่ในเรือ หันไปทางไหนก็เว้งว่าง คีบก็ทะเล คอกก็ทะเล งานประเภทนี้จึงเหมาะกับผู้ชายหรือพ่อจะออกไปมากกว่า เหตุผลประการสำคัญที่ไม่ให้ผู้หญิงออกเรือไปด้วย เพราะเกรงว่าจะถูกลูกเรือข่มขืน ผู้ชายที่ต้องอยู่กลางทะเลนานๆอาจจะเกิดอารมณ์ทางเพศได้ง่าย มีความเชื่อทางไสยศาสตร์หรือบางอย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรือคือ เชื่อว่าถ้าผู้หญิงที่มีอาชีพไม่ดี เช่น โสเภณี ขึ้นมาบนเรือแล้วจะเป็นอัปมงคล ไม่เจริญก้าวหน้า อาจเกิดภัยอันตรายขึ้นได้ แต่จริงๆแล้วผู้หญิงสามารถขึ้นมาบนเรือได้ ในกรณีที่ขึ้นมาซื้อสัตว์น้ำไปขายต่อที่ตลาด

จะเห็นได้ว่าข้อจำกัดด้านเวลานั้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในครอบครัว ระยะเวลาที่พ่อแม่ และลูกจะสร้างสัมพันธ์ สร้างความอบอุ่น มีกิจกรรมร่วมกันมีน้อย เพราะเวลาที่พ่อต้องอยู่บนเรือกลางทะเลนั้น นานกว่าที่พ่อจะอยู่บ้านพร้อมหน้าพร้อมตากับครอบครัว ทำให้แม่และลูกอยู่กันเองตามลำพัง

1.2 อาชีพประมงน้ำตื้น

อาชีพประมงน้ำตื้นคือ อาชีพจับปูแสม ใช้เรือหางยาว เรือแจว หรือปัจจุบันใช้รถมอเตอร์ไซค์หรือรถกระบะเป็นพาหนะในการเดินทาง เพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และสามารถบรรทุกผู้โดยสารได้มากกว่าเรือ เรือแต่ละลำ รถแต่ละคันจะบรรทุกผู้โดยสารไปได้ประมาณ 3-10 คน ขึ้นอยู่กับขนาดของพาหนะนั้นๆ

“ใช้เรือหางยาว ไปลำหนึ่งก็ 9 คน 10 คน แล้วแต่ขนาดของเรือ บางลำเล็กหน่อยก็ 5-6 คน ผมไม่มีเรือ.....ก็ต้องอาศัยไปกับคนที่เขามีเรือ” (ครอบครัวใหม่ยิ้ม, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

“เรือจะมี 2 ขนาด คือ เรือลำเล็กขนาด 8 เมตร บรรทุกผู้โดยสารได้ 2-3 คน และเรือขนาดใหญ่ 12 เมตร บรรทุกผู้โดยสารได้ประมาณ 10 คน” (ครอบครัวสุดหนู, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

ปูแสมจะอยู่ตามป่าชายเลน ซึ่งในป่าชายเลนแห่งนั้นจะมีต้นไม้ทะเลมากมาย เช่น ต้นโกงกาง ต้นลำพู ต้นลำแพง และต้นแสม เป็นต้น ปูแสมจะมีมาก สามารถจับได้ง่ายในช่วงฤดูฝน

น้ำท่วมสูง น้ำจะท่วมรูป ทำให้ต้องออกมาหาที่อยู่ใหม่ตามต้นโกงกาง โคนต้นไม้ต่างๆในป่าชายเลน แต่ถ้าเป็นช่วงฤดูแล้งปูแสมจะอยู่แต่ในรู ทำให้จับได้ยากและน้อยกว่าฤดูน้ำหลาก

ภาพที่ 3 เรือประมงน้ำตื้น พาหนะเดินทางไปจับปูแสม

ปูแสมจะอยู่ตามป่าชายเลน ซึ่งในป่าชายเลนแห่งนั้นจะมีต้นไม้ทะเลมากมาย เช่น ต้นโกงกาง ต้นลำพู ต้นลำแพง และต้นแสม เป็นต้น ปูแสมจะมีมาก สามารถจับได้ง่ายในช่วงฤดูฝนน้ำท่วมสูง น้ำจะท่วมรูป ทำให้ต้องออกมาหาที่อยู่ใหม่ตามต้นโกงกาง โคนต้นไม้ต่างๆในป่าชายเลน แต่ถ้าเป็นช่วงฤดูแล้งปูแสมจะอยู่แต่ในรู ทำให้จับได้ยากและน้อยกว่าฤดูน้ำหลาก

ผู้ประกอบการอาชีพนี้มีข้อตกลงร่วมกันว่า เราโดยสารไปกับเรือของใครหรือรถของใคร จะต้องช่วยเจ้าเรือหรือเจ้าของรถนั้นๆเป็นค่าน้ำมัน ถ้าจับปูแสมได้ 10 กิโลกรัม เจ้าของเรือหรือเจ้าของรถจะได้ 30 บาท แต่ถ้าจับได้น้อยก็แล้วแต่จะให้

“ฉันไปกับเรือหางยาว อาศัยเรือของเพื่อนบ้านไป ถ้าคนที่ไปด้วยกันจับปูแสมได้ 10 กิโลกรัม เจ้าของเรือได้ 30 บาท แต่ถ้าจับได้น้อยก็ให้น้อย ตามสมควร ไม่นั่นอน” (ครอบครัวเอียดเสน, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

“เมื่อก่อนก็ไปเรือ แต่เดี๋ยวนี้มีรถกระบะ ใช้รถสะดวก รวดเร็วกว่า ไปครั้งละประมาณ 10 กว่าคน เพื่อนๆก็ช่วยเป็นค่าน้ำมันรถทุกครั้ง รายได้ดี” (ครอบครัวมณีภู, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

ภาพที่ 4 พอตกเย็นชาวประมงน้ำตื้นจะออกไปทำงานด้วยกัน

อาชีพนี้เป็นลักษณะอาชีพครอบครัว ส่วนมากพ่อกับแม่จะออกไปจับสัตว์น้ำด้วยกัน หรือในบางกรณีอาจจะเป็นพ่อกับลูกชายที่โตพอจะช่วยทำงานได้หรือญาติพี่น้องที่เป็นสมาชิกภายในบ้านคนอื่นๆ ตั้งแต่ตอนเย็น คือตั้งแต่เวลาประมาณ 16.00น.เป็นต้นไปและจะกลับมาตอนย่ำรุ่งของอีกวันหรือประมาณ 03.00น.จนถึง 07.00น. จากนั้นจะนำปูแสมที่จับได้มานำไปขายส่งที่ตลาดรับซื้อ เป็นรายได้ของวันนั้นๆ ถ้าวันไหนไม่ออกไปจับปูแสมวันนั้นก็จะมีรายได้มาจุนเจือครอบครัว

ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงน้ำตื้นได้กำหนดให้ทุกวันพระ ขึ้น 8 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันหยุดของพวกเขา แต่บางครั้งถึงแม้จะเป็นวันพระก็ยังมีข้อยกเว้นว่า ถ้าในวันขึ้น 8 ค่ำ เป็นช่วงที่ปูแสมขึ้นมาเยอะ ชาวประมงน้ำตื้นก็จะออกไปจับกัน

“ปกติจะหยุดกันทุกวันพระ ขึ้น 8 ค่ำ กับขึ้น 15 ค่ำ แต่ขึ้น 8 ค่ำนี้ไม่หยุด เพราะปูแสมขึ้นมาเยอะ เกาะอยู่ตามโคนต้นโกงกาง ต้นลำพูจับง่าย ได้วันหนึ่งก็ 9-10 กิโลกรัม ช่วงนี้ได้เงินเยอะหน่อย ถ้าเป็นขึ้น 15 ค่ำจะหยุดงานกัน” (ครอบครัวสุขเสนา, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

ตอนเย็นของทุกวันที่เป็นช่วงเวลาทำงานของกลุ่มอาชีพประมงน้ำตื้น สำหรับเด็กแล้ว เป็นช่วงเวลาที่เพิ่งกลับมาจากโรงเรียน จะเห็นได้ว่าเวลาของพ่อ แม่ และเด็กเป็นเวลาที่สวนทางกันซึ่งในความเป็นจริง ตอนเย็นน่าจะเป็นเวลาที่เด็กๆได้อยู่กับพ่อ แม่ พบปะพูดคุย มีกิจกรรมร่วมกันหลังจากเด็กกลับมาจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน สอนการบ้าน อ่านหนังสือ รับประทานอาหาร

ร่วมกันบ้าง ดูโทรทัศน์พร้อมหน้าพร้อมตากัน ช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน สัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

2. สภาพความเป็นอยู่ของอาชีพประมง

ประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกครอบครัวกลุ่มตัวอย่างของอาชีพประมงน้ำลึก ที่พอมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าควบคุมลูกเรือแต่ละลำ สภาพความเป็นอยู่ของหัวหน้าลูกเรือกลุ่มนี้ไม่ได้อยู่เป็นชุมชน เพราะเมื่อได้เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น รายได้ก็ดีขึ้น จึงสร้างบ้านเป็นของตัวเอง แยกตัวออกมาอาศัยอยู่แบบกระจัดกระจาย ในตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหมู่บ้านก็มี เช่น หมู่บ้านมาเลย์ แต่ส่วนมากจะมีตำแหน่งเป็นลูกเรือประมงที่อายุน้อย

ภาพที่ 5 สภาพบ้านเรือนของครอบครัวประมงน้ำลึก

ลักษณะที่ตั้งของบ้านในครอบครัวประมงน้ำลึก อยู่ใกล้กับแหล่งชุมชนมากกว่าครอบครัวประมงน้ำตื้น ซึ่งไม่ไกลจากศูนย์กลางของอำเภopakพนังมากนัก ถนนหนทางได้รับการพัฒนาแล้ว มีสถานที่ราชการสำคัญๆ สามารถเดินทางมาติดต่อได้สะดวก เช่น สำนักงานเทศบาล สำนักงานการประถมศึกษาอำเภopakพนัง สถานีตำรวจ ตลาดสด แหล่งอาหารการกิน หรือแม้แต่โรงเรียนในสังกัดเทศบาล เด็กกลุ่มนี้จึงได้เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลทั้งหมด

เมื่อสังเกตจากสภาพบ้านที่อยู่อาศัยของครอบครัวประมงน้ำลึกโดยรวมแล้ว ถือว่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าครอบครัวประมงน้ำตื้น บางบ้านอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร สภาพแวดล้อมดี มีรั้วรอบขอบชิด อุปกรณ์อำนวยความสะดวกค่อนข้างดีกว่า แต่บางครอบครัวก็มีสภาพที่อยู่อาศัยไม่แตกต่างไปจากสภาพความเป็นอยู่ของอาชีพประมงน้ำตื้นมากนัก คือมีลักษณะเป็นบ้านไม้หลัง

เก่าๆ ยกได้สูง ป้องกันน้ำท่วม เพราะใกล้ริมแม่น้ำปากพยับ ปลุกสร้างติดๆกัน ไม่มีรั้วกันอาณาเขตที่แน่นอน ลักษณะความเป็นเครือญาติแทบจะไม่มี บ้านญาติพี่น้องจะอยู่ไกลออกไป บางครอบครัวก็เพิ่งย้ายมาอยู่ใหม่ เป็นบ้านเช่าเขาอยู่ ความใกล้ชิดสนิทสนมก็เป็นเพียงเพื่อนบ้านที่รู้จักกันเท่านั้น เช่นบ้านของครอบครัวสุวรรณกุล ซึ่งอยู่ทาวน์เฮาส์ชั้นเดียว มีเพื่อนบ้านสร้างติดกัน 5 หลังคาเรือน หน้าบ้านเป็นทุ่งนาโล่งกว้าง ที่สำคัญใกล้กับโรงเรียนของเด็กๆด้วย เพื่อนบ้านที่กล่าวมามีครอบครัวชั้นทะเลภาคัยรวมอยู่ด้วย ถัดไปประมาณ 3 หลังเท่านั้น

“บ้านหลังนี้เพิ่งซื้อได้ 2-3 ปีที่ผ่านมา ยังต้องผ่อนธนาคารอยู่เลย เหลืออีกหลายแสน เมื่อก่อนก็เช่าเขาอยู่ แต่สภาพแวดล้อมไม่ค่อยดี พอพ่อของเด็กๆได้เป็นนายหัวเรือ จึงหาซื้อบ้านดีๆอยู่ เด็กๆก็ได้สะดวกขึ้น ใกล้โรงเรียน” (ครอบครัวสุวรรณกุล, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

ครอบครัวศรีสุวรรณ เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว สมัยใหม่ แม่มีอาชีพเป็นแม่บ้านอย่างเดียว พี่นั้งเดิมเป็นคนภาคอีสาน แต่มาทำงาน และแต่งงานกับคนปักซีได้ บ้านที่อาศัยอยู่ในขณะนี้ที่บ้านที่เช่าเขาอยู่ สภาพบ้านค่อนข้างเก่า บ้านไม้ชั้นเดียว ยกได้สูง หนีน้ำในฤดูฝน ไม่มีรั้วกัน แม่บ้านกล่าวกับผู้วิจัยว่า

“บ้านหลังนี้...หญิงเช่าเขาอยู่ ถึงแม้ว่ามันจะเก่าไปสักนิด แต่ก็กว้างขวางดี ลูกหลายคนต้องหา บ้านกว้างๆหน่อย อีกอย่างราคาเช่าก็ไม่แพงเกินไปนัก พออยู่ได้” (สัมภาษณ์, ธันวาคม 2543)

ประมงน้ำตื้น เป็นอาชีพที่มีการอยู่รวมกันเป็นชุมชน หมู่บ้านเล็กๆ เลียบคลองซึ่งแยกมาจากแม่น้ำปากพยับสายหลัก ใช้เป็นที่จอดเรือ และเป็นเส้นทางเดินเรือออกไปสู่มแม่น้ำปากพยับก่อนลงสู่ทะเลอ่าวไทย ลักษณะความเป็นอยู่แบบชนบทที่เห็นได้ชัดเจนคือ ชุมชนนี้อยู่ใกล้วัดรัตนาราม โรงเรียน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของชุมชนนั้นๆ ลูกๆของครอบครัวประมงน้ำตื้นส่วนมากเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ สภาพบ้านเรือนสร้างติดๆกัน ไม่มีรั้วรอบขอบชิด ส่วนมากเป็นบ้านชั้นเดียว ยกได้สูง เพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลาก ทางเดินเข้าบ้านเป็นสะพานไม้แคบๆทอดข้ามคูคลอง เดินสวนกันไม่ได้ ถนนทางเข้าชุมชนเป็นถนนปูนซีเมนต์เพิ่งสร้างใหม่ ไม่กว้างมากนัก รถยนต์ไม่สามารถแล่นสวนทางกันได้

ภาพที่ 6 สภาพแวดล้อมของชุมชนอาชีพประมงน้ำตื้น

ครอบครัวอาชีพประมงน้ำตื้นในชุมชนวัดรัตนารามแห่งนี้ มีลักษณะความเป็นเครือญาติสูง คือ บ้านญาติพี่น้องจะสร้างติดๆกัน ใกล้ๆกัน อยู่กันแบบพึ่งพาอาศัย รู้จักกันเกือบทุกหลังคาเรือน เห็นได้ชัดเจนจากครอบครัวสุขเสนาซึ่งเป็นญาติกับครอบครัวรักษาพล บ้านก็อยู่ติดกัน เข้าบ้านโน้นออกบ้านนี้ได้สะดวก เช่นเดียวกับครอบครัวแก้วนพรัตน์ ซึ่งพ่อกับแม่แยกทางกัน พ่อไปมีครอบครัวใหม่อยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เด็กๆทั้งสองจึงต้องอยู่กับแม่เพียงลำพัง แต่เด็กยังโชคดีที่บ้านยายอยู่ไม่ไกลจากบ้านของครอบครัวแก้วนพรัตน์มากนัก ถัดมาประมาณ 2-3 หลังคาเรือน ช่วงเวลาที่แม่ต้องออกไปจับปูแสมจะฝากเด็กๆให้ยายดูแล บ้านครอบครัวแก้วนพรัตน์ก็จะปิดประตู ลั่นกุญแจไว้ เด็กๆจะรับประทานอาหารเช้า นอน เล่น และทำกิจกรรมอื่นๆที่บ้านยาย จนกระทั่งเช้าของอีกวันจึงกลับบ้าน อาบน้ำ เตรียมตัวไปโรงเรียน พอดีกับเวลาที่แม่กลับมาจากทำงาน ยายเล่าถึงเด็กหญิงยองและเด็กหญิงจูนให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ยองกับจูนมันไม่มีพ่อ เขาแยกทางกัน แม่ของเด็กก็ต้องทำงานหาเลี้ยงตามลำพัง จับปูแสมบ้าง รับจ้างคัดกิ่งบ้าง ไม่ค่อยได้หยุด ถ้าแม่ของเด็กสองคนนี้ไม่อยู่ หรือออกไปทำงาน ก็จะมากิน มานอนอยู่ที่บ้านยาย เขานั่นแหละกว่าจะกลับบ้าน แม่เขาก็กลับมาพอดี” (สัมภาษณ์, พฤศจิกายน 2543)

ช่วงเวลาทำงานของอาชีพประมงน้ำตื้นนั้น ทำให้ชุมชนแห่งนี้คึกคักตั้งแต่ช่วงบ่ายแล้ว เพราะเป็นช่วงเวลาที่ต้องเตรียมตัวออกไปจับปูแสม เตรียมอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการจับปูแสม ตรวจเช็คเรือหรือรถที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง น้ำมันเรือ หรือน้ำมันรถ ซึ่งงานส่วนนี้เป็นหน้าที่ของพ่อ แม่มีหน้าที่เตรียมล่ำรับกับข้าวให้พร้อม รับประทานอาหารเช้าก่อนออกไปทำงาน หลังจากทีทุกคนทยอยกันออกไปทำงานแล้วประมาณ 17.00น. บรรยากาศที่เคยคึกคักก็เริ่มเงียบ

ลงเรื่อย ๆ สมาชิกในบ้านเหลือเพียงเด็ก แม่บ้านบางคน กับผู้สูงอายุไม่กี่คน ส่วนมากแต่ละบ้านจะขาดชายฉกรรจ์ เพราะต้องออกไปทำงานหมด เด็กๆที่วิ่งเล่นอยู่เริ่มทยอยเข้าบ้าน ท้องฟ้าเริ่มมืดลง และเจ็บบสดอย่างรวดเร็ว การที่แต่ละบ้านขาดผู้ชายอยู่บ้านในยามวิกาลนั้นถือว่าไม่มีความปลอดภัยเท่าที่ควร เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ปิดบ้านและเข้านอนเร็วกว่าปกติ

ภาพที่ 7 การพึ่งพาอาศัยยังคงมีให้เห็นโดยเฉพาะเรื่องการประกอบอาชีพ

“ที่นี่นะ...พอตกเย็นก็เจ็บบ เขาออกไปจับปูเสฉมกันหมด เหลือแต่เด็กๆกับคนแก่ มี ผู้ใหญ่ไม่กี่คน” (ครอบครัวสุขเสนา, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

3. รายได้

ในการวิจัยแต่ละครั้งที่มีตัวแปรด้านรายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยต้องระบุให้แน่ชัดว่าเป็นรายได้ของบุคคลหรือรายได้ของครอบครัว เพราะจะมีส่วนสัมพันธ์กับผลการวิจัยที่ออกมา ฉะนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นรายได้ของครอบครัว ก็เป็นอีกตัวแปรด้านประชากรอีกตัวแปรหนึ่ง ที่ชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ภายในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคอันวนความสะดวก ข้าวของเครื่องใช้ อาหารการกิน ค่าขนมที่ให้เด็กไปโรงเรียนแต่ละวัน หรือแม้แต่จำนวนสื่อภายในบ้าน รายได้ก็เป็นตัวกำหนดเช่นกัน

3.1 รายได้ของอาชีพประมงน้ำลึก

เป็นอาชีพที่สามารถทำรายได้ให้แต่ครอบครัวเป็นกอบเป็นกำและแน่นอนกว่าเมื่อเทียบกับอาชีพประมงน้ำตื้น บางครอบครัวไม่ใช่แต่เฉพาะพ่อที่มีหน้าที่หารายได้เลี้ยงครอบครัว แม่ยังหารายได้จุนเจือครอบครัวอีกทางด้วย ทำให้รายรับต่อเดือนมี

จำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อเทียบกับรายได้ของครอบครัวประมาณน้ำเต้าแล้วเป็นรายได้ที่ดีกว่า รายได้ที่ดีจะส่งผลโดยตรงกับครอบครัว โดยเฉพาะเด็กที่กำลังเจริญเติบโต ต้องกิน ต้อง เรียนหนังสือ สังเกตได้จากเด็กกลุ่มนี้ได้เรียนที่โรงเรียนดีๆ อุปกรณ์การเรียนพร้อม มี รองเท้านักเรียนใส่ทุกคน ได้เงินค่าขนมไปโรงเรียนที่เพียงพอ

ช่วงเวลาที่พ่อออกทะเลติดต่อกันนานกว่าหลายเดือน แม่สามารถไปขอเบิกเงินล่วงหน้าจากเจ้าของเรือที่พ่อทำงานอยู่ได้บางส่วนประมาณ 1,000-3,000 บาท โดยเจ้าของเรือจะใช้ วิทยุติดต่อสื่อสารกับพ่อ บอกรายละเอียดการเบิกเงินล่วงหน้าของแม่ให้ทราบ และเจ้าของเรือเอง ต้องกะประมาณจากปริมาณสัตว์น้ำที่ทางเรือส่งข่าวโดยวิทยุติดต่อสื่อสารมาว่า ตอนนี้อาจจับ สัตว์น้ำได้มากน้อยแค่ไหน สามารถแบ่งรายได้ให้ไปก่อนเท่าไรตามความเหมาะสม เพราะเงิน ที่พ่อจะได้นั้นคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละเที่ยว เช่น 5% จากราคาสัตว์น้ำที่ ขายได้ทั้งหมด

ตารางที่ 1

แสดงการประกอบอาชีพและรายได้ครอบครัวประมงน้ำลึก

ชื่อครอบครัว	อาชีพพ่อ	อาชีพแม่	รายได้เฉลี่ย/เดือน ของพ่อ	รายได้เฉลี่ย/เดือน ของแม่
บุญมีศรีงาม	ประมงน้ำลึก	ค้าขาย	15000	5000
ฉันทะลาภ	ประมงน้ำลึก	แม่บ้าน	15000	-
สุวรรณกุล	ประมงน้ำลึก	แม่บ้าน	12000	3000
โชติทอง	ประมงน้ำลึก	แม่บ้าน	12000	-
ไชยทองคำ	ประมงน้ำลึก	รับจ้าง	15000	3000
ศรีสุวรรณ	ประมงน้ำลึก	แม่บ้าน	12000	-
ขันนامل	ประมงน้ำลึก	รับจ้าง	20000	5000
สังข์ประดิษฐ์	ประมงน้ำลึก	รับจ้าง	10000	5000

ยกตัวอย่างเช่น รายได้จากการขายสัตว์น้ำ 300,000 บาท
 พ่อได้รับส่วนแบ่ง 5% ของรายได้ทั้งหมด
 เพราะฉะนั้นเงินเดือนที่ได้รับ 15,000 บาท

“เมื่อก่อนช่วงเศรษฐกิจดีๆนะ ได้เงินครั้งละ 20,000-30,000 บาท รายได้ดีทีเดียว แต่เดี๋ยวนี้เศรษฐกิจแย่งลงทุกวัน...ทุกวัน รายรับก็น้อยลงแต่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ลูกชายกำลังโต แต่ละครั้งได้เงินแค่ 10,000-15,000 บาทเท่านั้น”
(ครอบครัวศรีสุวรรณ, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

บางครอบครัวแม่มีอาชีพเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว แต่บางครอบครัวแม่ประกอบอาชีพอื่นด้วย เช่น ค้าขาย รับจ้างรายวัน จึงทำให้ต้องออกไปทำงานนอกบ้านในช่วงกลางวัน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่งในระหว่างที่พ่อออกทะเล ช่วงประมาณ 1/2-3 เดือนที่พ่อกลับบ้านเข้าฝั่ง ถ้าแม่มีงานอื่นทำก็จำเป็นต้องทิ้งให้ลูกอยู่คนเดียวตามลำพัง บ้านไหนมีลูกหลายคน พี่คนโตจะต้องทำหน้าที่แทนแม่ ดูแลน้องๆเรื่องข้าวปลาอาหาร งานบ้านทุกอย่างก่อนไปและหลังกลับจากโรงเรียน กรณีเช่นนี้จะเห็นว่าพ่อซึ่งต้องออกไปหาปลากลางทะเลเป็นเวลานานๆ 1/2-3 เดือนกลับมาบ้านครั้งหนึ่งซึ่งจะมีเวลาอยู่กับลูกประมาณ 1 อาทิตย์หรือมากกว่านั้น (ขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของเรือประมง) แม่ซึ่งต้องออกไปทำงานรับจ้างนอกบ้านในบางวัน หรือสาละวันอยู่กับงานบ้านจนเหนื่อยล้ากับภารกิจในแต่ละวัน ช่วงเวลานั้นลูกๆไม่มีโอกาสที่จะได้พบปะพูดคุย ไม่มีกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว ไม่มีการดูโทรทัศน์กับพ่อแม่

3.2 รายได้ของอาชีพประมงน้ำตื้น

เป็นอาชีพที่หารายได้เป็นรายวัน แต่ละวันเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับลม ฟ้า อากาศ ฤดูกาล สุขภาพร่างกาย ที่สำคัญจำนวนปูแสมที่จับได้ ช่วงหน้าแล้งเป็นช่วงที่จับปูแสมได้น้อย ปูแสมไม่ค่อยขึ้นมาจากรู ปริมาณปูที่จับได้ประมาณวันละ 2-3 กิโลกรัม แต่ถ้าเป็นช่วงหน้าน้ำในฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วมรูปูแสม ทำให้ขึ้นมาหาที่อยู่ใหม่ตามโคนต้นไม้ รากต้นไม้ในป่าชายเลน ทำให้จับได้ง่ายและได้ปริมาณมากกว่าช่วงอื่นๆ ประมาณวันละ 9-10 กิโลกรัม ตกกิโลกรัมละ 30 บาททำให้รายได้มีมากขึ้น ช่วงที่ทำวิจัยนี้อยู่ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เดือนธันวาคม ซึ่งเป็นฤดูฝน น้ำขึ้นสูง บางพื้นที่น้ำท่วม ทำให้ชาวประมงน้ำตื้นมีรายได้มากกว่าฤดูแล้ง

ตารางที่ 2

แสดงการประกอบอาชีพและรายได้ครอบครัวประมงน้ำตื้น

ชื่อครอบครัว	อาชีพพ่อ	อาชีพแม่	รายได้เฉลี่ย/เดือน ของพ่อ	รายได้เฉลี่ย/เดือน ของแม่
ไหมยิ้ม	ประมงน้ำตื้น	ประมงน้ำตื้น	8000	7000
พรมใส	ประมงน้ำตื้น	ประมงน้ำตื้น	4000	4000
แก้วนพรัตน์	-	ประมงน้ำตื้น รับจ้าง	-	8000
เอียดเสน	ประมงน้ำตื้น	ประมงน้ำตื้น	5000	4000
ทองปานดี	ประมงน้ำตื้น	รับจ้าง	9500	1500
ชูช่วย	-	ประมงน้ำตื้น	-	8000
ยุ่งแห้ง	ประมงน้ำตื้น	ประมงน้ำตื้น	5000	5000
มีสวัสดิ์	ประมงน้ำตื้น	ประมงน้ำตื้น	8000	7000
รักษาพล	ประมงน้ำตื้น	ประมงน้ำตื้น	5000	2000
สุดหนู	ประมงน้ำตื้น	รับจ้าง	8000	3000
สุขเสนา	ประมงน้ำตื้น	ประมงน้ำตื้น	8000	5000
มณีภู	ประมงน้ำตื้น	พนักงานห้าง	20000	10000

ชาวประมงน้ำตื้นถือเอาทุกวันพระขึ้น 8 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำตามปฏิทินจันทรคติ เป็นวันหยุดงานพักผ่อน แต่มีข้อยกเว้นว่าถ้าในวันพระขึ้น 8 ค่ำนั้นมีปูแสมเยอะก็จะออกไปจับกัน ส่วนในวันพระขึ้น 15 ค่ำ ชาวประมงน้ำตื้นทุกคนต้องหยุดงาน หรือวันไหนคุณพ่อ-คุณแม่ไม่สบาย ไม่สามารถออกไปทำงานได้ ทำให้วันนั้นขาดรายได้ไปด้วย

“ปกติฉันออกไปจับปูแสมเกือบทุกวัน แต่วันนี้ไม่ค่อยสบาย ช่วงนี้รู้สึกปวดเข่าบ่อยๆซื้อยาชุดมากินแล้วค่อยดีขึ้น คิดว่าพรุ่งนี้น่าจะไปไหวหยุดบ่อยไม่ได้ ขาดรายได้ไปอีก 200-300บาท” (ครอบครัวเอียดเสน, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

เมื่อครอบครัวขาดรายได้ ผลที่ตามมาจะเกิดกับเด็กโดยตรง ถ้าวันนั้นเป็นวันที่ต้องไปโรงเรียน เด็กจะไม่ได้เงินค่าอาหารกลางวันและค่าขนม บางครั้งเด็กจึงต้องหันไปพึ่งคุณครูครั้งละ 5 บาท 10 บาท ขอยืมบ้าง ขอบ้าง คินบ้างไม่คินบ้าง หรือแม้แต่เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายไปโรงเรียนก็ไม่ค่อยสะอาด มีไม่กี่ตัว บางตัวก็เป็นเสื้อผ้าที่ได้รับการบริจาคมา ยังเป็นชื่อของคนอื่น บางคนก็

เอาเสื้อพีมาใส่ บักชื้อบ้างไม่บักชื้อบ้าง กระเป๋าใส่หนังสือไม่มี บางคนเอาเบ้ หรือกระเป๋าสะพาย
อื่นมาใช้ใส่หนังสือไปโรงเรียนแทน แต่สังเกตพบว่าเด็กกลุ่มนี้น้อยคนที่จะมีรองเท้านักเรียนใส่ มัก
จะเดินเท้าเปล่า หรือไม่ก็รองเท้าแตะ เพราะที่บ้านไม่มีเงินซื้อให้

แต่บางครอบครัวที่แม่ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างคัดกุ้ง โดยลักษณะ
งานแล้วเป็นเพียงการรับจ้างคัดกุ้งรายวันเท่านั้น ไม่ได้ออกไปทำทุกวัน อาทิตย์ละ 2-3
ครั้ง ครั้งละ ประมาณ 150-300 บาท วันไหนมีกุ้งลงเยอะก็มีงานทำ มีเงินใช้ แต่ถ้าวัน
ไหนไม่มีงานก็ไม่มีเงิน เวลาที่เหลือจึงอยู่บ้าน เช่นครอบครัวสุดหนู แม่ไม่ได้ออกไปจับ
ปูแสมกับพ่อ ทำงานรับจ้างคัดกุ้งรายวันที่แพปลา วันไหนมีกุ้งก็มีการทำ วันไหนไม่มีงาน
ก็อยู่บ้านเฉย ๆ

“พ่อเขาออกไปจับปูแสมคนเดียว ฉันรับจ้างคัดกุ้ง ไม่ได้ไปทุกวันหรอก อาทิตย์
หนึ่ง ก็ 2 ครั้ง 3 ครั้ง แล้วแต่เวลาที่แพปลา มีกุ้งหรือเปล่า ได้วันละประมาณ 170
บาท” (สัมภาษณ์, พฤศจิกายน 2543)

“ฉันหยุดงานตั้งหลายวันแล้ว ที่แพไม่มีกุ้งเลย 3-5 วันจะไปสักครั้ง บางทีเผลอๆ
10 วันเลยก็มี คัดกุ้งแต่ละครั้งได้ประมาณ 200-300 บาทแล้วแต่กุ้งมากหรือน้อย” (ครอบครัวทองปานดี, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งกับรายรับที่หามาได้ สัดส่วนของราย
ได้กับสมาชิกในครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบนั้น ไม่สมดุลกัน ทำให้ครอบครัวนั้นๆมีรายได้ไม่เพียง
พอกับความต้องการ ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกันเช่น ครอบครัวยุ่งเหยิง
และครอบครัวเอียดเสนา

“มีลูก 4 คน ชายคนเดียว ลูกสาวคนที่สองเรียนได้แค่ ม.2 ก็ต้องออกจากโรงเรียน
เพราะท้อง แล้วไปอยู่บ้านแฟน แต่ลูกยังไม่ทันคลอดก็ทะเลาะกัน ต้องเลิกกัน
จึงกลับมาอยู่บ้าน ฉันเลยต้องเลี้ยงทั้งลูก เลี้ยงทั้งหลาน ลูกสาวงานก็ไม่มีทำ
ถ้าเรียนหนังสือก็เสียค่าใช้จ่ายไม่เท่าไร แต่พอมีลูก ค่านมบ้าง ค่าอะไรต่อมิอะไร
โอ๊ยเยอะแยะไปหมด” (ครอบครัวยุ่งเหยิง, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

“ลูกชายหมดทั้งสี่คน สามคน จบ ป.6 ก็ไม่เรียนหนังสือแล้ว คนหัวปีติดยาเสพติด
ติดดมแอมม ขอแต่เงิน ติดคุกไม่รู้สักกี่ครั้งแล้ว ไม่เข็ดสักที...ฉันปวดหัว คนที่สอง

ยังไม่ได้แต่งงาน แต่เอาแฟนมาอยู่ที่บ้านด้วย งานก็ไม่ทำให้ไปจับปูเสฉมด้วยกัน
ก็ไม่ไปรายจ่ายเยอะไปหมด” (ครอบครัวเวียดนาม, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

4. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ และเด็กเป็นหลัก แต่จะ
พิจารณาความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมาชิกคนอื่นภายในบ้านด้วย ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมต่างๆของเด็ก เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในชีวิตประจำวันของ
เด็กกลุ่มตัวอย่างด้วย

เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล ถือเป็นครอบครัวที่ค่อนข้างสมบูรณ์
คือ เด็กจะมีทั้งพ่อและแม่อาศัยอยู่ด้วยกัน เป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวสมัยใหม่
สมาชิกในครอบครัวมีเพียง 2 ช่วงอายุคน คือ พ่อแม่และลูก ยกเว้นครอบครัวสุวรรณกุล มีสมาชิก
เพิ่มมาอีก 1 ช่วงอายุคน คือ ตาอาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ด้วย สมาชิกภายในบ้านมีจำนวนตั้งแต่ 3-8
คน โดยเฉลี่ยแต่ละครอบครัวมีลูกประมาณ 3 คน (ดังตารางที่ 1 ในภาคผนวก)

ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 1.1 เรื่องลักษณะอาชีพประมงไปแล้วว่า พ่อต้องออกเดินเรือไป
จับสัตว์น้ำกลางทะเลนานเป็นแรมเดือน เด็กๆจึงต้องอยู่กับแม่เพียงลำพัง ระยะเวลาเมื่อพ่อกลับ
เข้าฝั่งแต่ละคนไม่แน่นอน 2-3 วัน หรือ 1 สัปดาห์ ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าของเรือต้องการให้ออกไปเมื่อไรก็
ควรเตรียมตัวให้พร้อมเสมอ แต่บางครั้งถ้าเครื่องยนตร์เรือเสีย ใช้เวลานานเรือมาเข้าคู่อ้อมนาน
ประมาณ 2 สัปดาห์ กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นผลดีกับสมาชิกในครอบครัว พ่อทำงานเหน็ดเหนื่อยเป็น
เวลานาน จะได้มีเวลาพักผ่อนอยู่กับบ้านนานขึ้น ประเด็นที่สำคัญคือ พ่อ แม่ และลูกจะได้มี
โอกาสสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้อบอุ่นเพิ่มขึ้นด้วย

ถึงแม้ว่าพ่อจะไม่อยู่บ้านเป็นเวลานาน แต่เด็กก็ยังโชคดีที่มีแม่อยู่ด้วย คอยดูแลเอาใจ
ใส่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ข้าวปลาอาหาร เรื่องการเรียน และกิจกรรมอื่นๆในแต่
ละวัน แม่บางคนนอกจากจะเป็นแม่บ้านแล้วยังประกอบอาชีพอื่นด้วย รับจ้างบ้าง ค้าขายบ้าง
ในช่วงเวลากลางวันเท่านั้น ส่วนตอนเย็นหลังจากที่เด็กกลับมาจากโรงเรียนแล้ว แม่จะอยู่กับเด็ก
ตลอดจนถึงเวลาเข้านอน

“กลางวันไปช่วยน้องสาวทำงานมหวานขาย ลงหุ้นกันคนละครึ่ง ตกบ่ายก็กลับบ้าน ทำงานบ้าน เตรียมกับข้าวก่อนที่น้องเปียร์จะกลับมา เพราะตอนเย็นต้องฟังเขาอ่านหนังสือทุกวัน.....คุณครูสั่งมาว่า...ต้องมีลายเซ็นของแม่กำกับด้วย”
(ครอบครัวบุญมีศรีงาม, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

เด็กหญิงเปียร์ค่อนข้างใกล้ชิดสนิทสนมกับแม่มาก เพราะเป็นลูกคนเดียว ไม่ค่อยมีเวลาออกไปวิ่งเล่นกับเพื่อนนอกบ้าน กว่า จะจัดการกับภารกิจส่วนตัวของตัวเองเรียบร้อยก็มีดึกแล้ว จึงมักอยู่บ้านดูโทรทัศน์กับแม่จนเข้านอน

แม่บุญปลูก มีอาชีพรับจ้างเป็นเสมียนตรวจเช็คสินค้าและคัดแยกสัตว์น้ำที่สะพานปลา ซึ่งเป็นสถานที่รับซื้อและขายส่งสัตว์น้ำทุกชนิด ต้องออกไปทำงานทุกวัน ตั้งแต่ 08.30น. ส่วนเวลาเลิกงานไม่แน่นอน ส่วนมากตกบ่ายก็ถึงบ้านแล้ว แต่บางวันก็เย็น บางวันก็มีดึกกว่าจะถึงบ้านขึ้นอยู่กับปริมาณงานในแต่ละวัน ทำให้ส่วนใหญ่เด็กมีโอกาสเจอแม่เมื่อกลับมาจากโรงเรียน แม่จะกวาดชั้นกับเด็กชายต้นลูกชายคนโตเป็นพิเศษ ด้วยเหตุที่ว่าเด็กชายต้นค่อนข้างเกเร ดื้อ ขี้เกียจเรื่องการเรียน กลับมาถึงบ้านเปลี่ยนเสื้อผ้าเสร็จก็จะออกไปปั่นจักรยานเล่น ที่ยวบ่านเพื่อนคนโน้นคนนี้ กว่า จะกลับเข้าบ้านอีกครั้งก็เลย 6 โมงเย็น แม่จึงคอยถามเด็กชายต้นทุกวันว่า

“ต้น...วันนี้มีการบ้านหรือเปล่า”

“มี” (ตอบอย่างขอไปที) “มีก็ทำเสียซี อย่าห่วงแต่จะเล่นให้มาก ใกล้จะสอบแล้วยังไม่เห็นจับหนังสือเลย” “เดี๋ยวค่อยกลับมาทำ” (จากนั้นก็ออกไปเล่นกว่าจะกลับก็ประมาณ 18.30น.)

ติดกับเด็กหญิงโบว์ ซึ่งเป็นลูกที่แม่ชื่นชมในเรื่องความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องการเรียน งานบ้าน ไม่ชอบเที่ยว หลังจากเรียนพิเศษเสร็จแล้วแม่จะไปรับที่โรงเรียนทุกวัน

ผู้วิจัยมีโอกาสไปเห็นครอบครัวไชยทองคำ ขณะนั้นแม่กับเด็กชายแมนกำลังช่วยกันทำงานประดิษฐ์ เพื่อเตรียมส่งคุณครูในวันรุ่งขึ้น เด็กชายแมนเข็ดไปตอง ฉีกเป็นท่อนๆเท่าๆกันส่งให้แม่พับ แล้วเย็บเป็นถาดรองจานผลไม้ทำไปด้วยคุยกันไปด้วยก่อนรับประทานอาหารเย็น

แต่มีบางครอบครัวที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับแม่และสมาชิกในบ้านคนอื่นมีน้อย เนื่องจากแม่ต้องไปทำงาน กลับมาบ้านตอนเย็นแล้วก็ยังต้องทำงานอย่างอื่นต่อ เด็กได้เจอแม่แต่

ละวันเป็นเวลาน้อยมาก เช่นครอบครัวสังข์ประดิษฐ์ ครอบครัวนี้มีสมาชิกเพียง 4 คน ได้แก่ พ่อแม่ เด็กชายนนท์ และน้องชายอายุ 4 ขวบ พ่อมีอาชีพประมง ส่วนแม่ทำงานค้าขายและรับจ้างซักรีดเสื้อผ้า กว่าจะแม่จะกลับมาจากค้าขายที่ตลาดก็เย็นมากแล้ว เมื่อจัดการกับภารกิจในบ้านเรียบร้อยแล้ว จะออกไปส่งผ้าให้ลูกค้า เด็กๆจึงมักจะอยู่กันเองตามลำพัง หลังกลับจากโรงเรียนจะวิ่งเล่นกันตามประสาจนกว่าแม่จะกลับมาจากตลาด

เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น ยังมีการผสมผสานระหว่างครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวสมัยใหม่ และครอบครัวขยาย จาก 12 ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างของอาชีพประมงน้ำตื้น มีถึง 7 ครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ในแต่ละครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกคนอื่นที่ไม่ใช่พ่อแม่ ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย น้า อา หรือญาติอาศัยอยู่รวมกันภายในบ้าน จำนวนสมาชิกภายในบ้านของครอบครัวประมงน้ำตื้นมีตั้งแต่ 3-9 คน โดยเฉลี่ยแต่ละครอบครัวมีลูกประมาณ 3 คน ซึ่งใกล้เคียงกับครอบครัวประมงน้ำลึก (ดังตารางที่ 2 ในภาคผนวก)

ช่วงเวลาทำงานของอาชีพประมงน้ำตื้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อที่ 1.2 เรื่องลักษณะอาชีพ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญต่อพฤติกรรมในการทำกิจกรรมต่างๆของเด็ก มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หลังเด็กกลับจากโรงเรียนถึงบ้านจนเข้านอน คือ ช่วงเวลาประมาณ 16.00-20.00น.นั้น เป็นเวลาที่สวนทางกับการที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงาน เด็กเพิ่งกลับมาจากโรงเรียน แต่พ่อแม่กำลังจะออกไปทำงาน ตื่นเข้ามาเด็กกำลังเตรียมตัวไปโรงเรียนแต่พ่อแม่เพิ่งกลับมาจากทำงาน เป็นกรณีที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่าเด็กเหล่านี้จะมีวงจรชีวิตในช่วงนี้อย่างไร

อย่างกรณีของเด็กชายได้ อยู่กับย่ามาตั้งแต่เล็กๆ พ่อกับแม่อยู่ด้วยกัน แต่ทั้งคู่ก็ต้องออกไปจับปูแสมตอนเย็นและกลับมาในเช้าวันรุ่งขึ้นเกือบทุกวัน จึงเป็นหน้าที่ของย่าที่ต้องดูแลเด็กชายได้แทนพ่อแม่ จนทุกวันนี้เด็กสนิทสนมกับย่ามากกว่าพ่อแม่ของตัวเอง ปู่ของเด็กชายได้เล่าว่า

“โตได้อยู่กับย่าตั้งแต่เล็ก ยังไม่หย่านมเลย ย่าเขาเลี้ยงมากับมือ พ่อแม่ได้ไปทำงาน.....ยังมีน้องอีก 2 คน เขาไม่ทันเลย ทุกวันนี้ได้รักปู่รักย่ามากกว่าพ่อแม่ตัวเองเสียอีก กิน นอน อยู่บ้านย่าเขาละ นั้นไง...บ้านพ่อกับแม่เขา หลังที่เดินผ่านมา (ปู่ชี้ให้ดูบ้านพ่อกับแม่ของเด็กชายได้ ซึ่งอยู่ปากทางเข้าบ้านปู่ย่า)”
(ครอบครัวใหม่ยิ้ม, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

ถึงแม้ว่าเด็กชายได้จะอาศัยอยู่กับย่าเป็นส่วนมาก แต่เมื่อเด็กชายได้ไม่สบายหน้าที่ที่ ต้องรับผิดชอบพาลูกไปหาหมอยังเป็นแม่อยู่ วันนั้นแม่ต้องหยุดงานเพื่ออยู่ดูแลลูกที่กำลังไม่สบาย ให้พ่อออกไปจับปูแสมเพียงลำพัง

ครอบครัวมณีภู มีสมาชิกในบ้านประกอบด้วย พ่อซึ่งประกอบอาชีพประมงน้ำตื้นเป็นหลัก ยามว่างจะรับจ้างทั่วไป แม่เป็นพนักงานขายในห้างสรรพสินค้าต่างอำเภอ นานๆจะกลับมา สักครั้ง แต่ส่วนมากเด็กๆจะเป็นผู้เดินทางไปหาเองพร้อมกับพ่อในวันหยุดงาน ปู่ ย่า ซึ่งอายุมาก แล้ว และอาที่กำลังมีลูกอ่อน ช่วงเวลาที่พ่อต้องออกไปทำงาน เด็กๆจะอยู่กับ ปู่ ย่า และอาเสีย เป็นส่วนใหญ่ ปู่กับย่าให้ข้อมูลว่า

“พ่อของเด็กๆไม่ค่อยอยู่บ้าน ตกเย็นก็ออกไปทำงาน กว่าจะกลับก็เข้า แม่มันก็อยู่ที่อำเภอเมือง ทำงานห้าง ไม่ค่อยได้กลับบ้าน ว่างๆพ่อก็พาไปหาแม่ถือโอกาส เทียวด้วย เด็กๆอยู่กับผม ต้องดูแลเต็อนกันหลายเรื่อง ให้ทำการบ้าน หนังสือนี่ไม่ค่อยอ่าน” (สัมภาษณ์, พฤศจิกายน 2543)

เด็กชายกรเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ถ้าแม่อยู่บ้าน ผมจะโดนดุเป็นประจำ ดุทุกอย่าง บอกว่าผมไม่ค่อยทำอะไร”

5. การใช้เวลาหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน

เด็กใช้เวลาหลังเลิกเรียนจนเข้านอน ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่ 16.00-20.00น. ทำกิจกรรมต่างๆแต่ละคนแตกต่างกัน ช่วงเวลาในการทำกิจกรรมของเด็กมีส่วนสัมพันธ์กับบริบทภายในครอบครัวของเด็กๆอย่างไร กิจกรรมการเรียน การเล่น การใช้เวลากับครอบครัว การนอน และกิจกรรมอื่นๆที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

เวลาตั้งแต่หลังจากเลิกเรียน เป็นเวลาที่เด็กบางคนใช้ไปกับการเรียนพิเศษ ทำการบ้าน อ่านหนังสือ และอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเรียน เช่น วาดรูป ทำงานประดิษฐ์ หรือเตรียมอุปกรณ์ทำงานประดิษฐ์ เด็กแต่ละคนใช้เวลาในกิจกรรมเหล่านี้แตกต่างกัน

จากเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 27 คน มีเพียง 4 คนเท่านั้นที่จะต้องเรียนพิเศษหลังเลิกเรียน เป็นเวลาประมาณ 1 ชั่วโมงที่โรงเรียน สังเกตได้ว่าเด็กทั้ง 4 คนนี้อยู่ในครอบครัวประมงน้ำ

ลึก ฉะนั้นคิดว่าเด็กเหล่านี้จะเรียบพิเศษเสร็จและเดินทางถึงบ้านก็เกือบ 17.00น. เวลาที่เหลือก่อนเข้านอนจึงเป็นการทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น ทำการบ้าน อ่านหนังสือ เล่น และดูโทรทัศน์ เป็นต้น

เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกลหลายคน ได้รับความเอาใจใส่เรื่องการเรียนจากแม่และพี่ๆ ช่วยสอน ชี้แนะการบ้าน อ่านหนังสือ ทำงานประดิษฐ์ อย่างกรณีเด็กชายแมน หลังจากเลิกเรียนแล้ว แม่และเด็กชายแมนช่วยกันทำจานรองอาหารจากใบตอง เพื่อนำไปส่งคุณครูในวันรุ่งขึ้น เด็กชายแมนเช็ดใบตอง ตัด พับ แล้วส่งให้แม่เย็บจนเสร็จ

ตรงกันข้ามเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น ไม่มีใครต้องเรียนพิเศษหลังเลิกเรียนเลย เพราะฉะนั้นเวลาหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน จึงมีมากกว่าเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึก บางคนในการทำกิจกรรมอื่นๆ แม้แต่การบ้านของเด็กคุณครูก็จะสั่งให้ทำเพียงบางวัน อาทิตย์ละประมาณ 2-3 ครั้ง เด็กกลุ่มนี้จากการสังเกตพบว่า ความสนใจเอาใจใส่เรื่องการเรียนของตัวเองค่อนข้างน้อย มักจะได้ยินเสียงดุด่า ตักเตือนจากแม่หรือสมาชิกคนอื่นในครอบครัวอยู่เสมอ ให้เด็กทำการบ้าน อ่านหนังสือ หลังกลับจากโรงเรียนแล้วน้อยคนนักที่จะทำการบ้าน อ่านหนังสือ เป็นกิจกรรมแรก ผู้วิจัยมักจะได้ยินเสียงแม่ดุเด็กชายกรบ่อยๆ

“วันนี้คุณครูให้การบ้านหรือเปล่า ทำหรือยัง ... ซี้เกียจจริงๆ ต้องให้เตือนทุกเรื่อง”
“เด็กสองคนนี่ไม่ค่อยขยัน ที่บ้านต้องดู ต้องเตือนอยู่เรื่อยเลย ให้ทำการบ้าน อ่านหนังสือบ้าง อย่ามัวแต่เล่นให้มาก จะได้เรียนหนังสือเก่งๆ แม่มันไม่อยู่ มีปู่ย่า แล้วก็อาช่วยกันเตือน” (ครอบครัวมณีญู, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

แม่ของเด็กเองก็ไม่ได้ช่วยชี้แนะ ช่วยสอนการบ้านสักเท่าไร จากเด็กกลุ่มตัวอย่าง 15 คน มีเด็กถึง 8 คนที่ต้องทำการบ้านด้วยตัวเอง ที่เหลืออีก 7 คนอาจจะมีแม่ช่วยสอนบ้าง พี่บ้าง หรืออาช่วยสอนให้ ตรงจุดนี้ชี้ให้เห็นว่าเด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่ สนับสนุนด้านการเรียนมากพอ คงเกี่ยวเนื่องมาจากอาชีพที่ทำ ทำให้พ่อ แม่ ไม่มีเวลาอยู่กับลูก สอนการบ้าน ตักเตือนแนะนำให้ อ่านหนังสือ หรือสร้างจิตสำนึกที่ดีเรื่องการเรียน

เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจเรื่องการเรียนเท่าควร โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย ผู้วิจัยสังเกตพบว่าเด็กมักจะโดนว่ากล่าว ตักเตือนให้ทำการบ้าน อ่านหนังสือบ่อยๆ แต่เด็กชายบางคนสนใจการเรียนดี เพราะมีแม่หรือพี่ๆ คอยชี้แนะ ปลูกฝังให้รักการเรียน เด็กหญิงจะมีความรับผิดชอบ

ชอบเรื่องการเรียนมากกว่าเด็กชาย ทำการบ้านเองโดยไม่ต้องเตือน แต่เรื่องอ่านหนังสือยังต้อง ตักเตือนกันบ้าง

สภาพแวดล้อมในชนบท เอื้ออำนวยให้เด็กมีสถานที่เล่นมากมาย กว้างขวาง ไม่ว่าจะ เป็นทุ่งนา ลานวัด สนามในโรงเรียน ริมแม่น้ำ หรือบริเวณบ้านของเด็กเอง เด็กๆจะมีกิจกรรมการเล่นเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆตามฤดูกาล เช่น ช่วงที่มีการทำวิจัยนี้เป็นช่วงหน้าฝน น้ำท่วม เกือบทุกพื้นที่ในอำเภอปากพนัง โดยเฉพาะริมแม่น้ำ ริมคลองต่างๆ หลังจากเลิกเรียนแล้วเด็กมัก จะไปเล่นน้ำ ช้อนปลา ตกปลาในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง พอน้ำลดกิจกรรมการเล่นของเด็กก็เปลี่ยน ไปอีก ถนนทางเข้าบ้านจะเป็นสถานที่ให้วิ่งเล่นอย่างสนุกสนาน เล่นกีฬา ออกกำลังกาย กระโดด เชือก เป็นต้น แต่จะไม่ไปเล่นที่ไหนไกลบ้านตนเองมากนัก

เด็กแต่ละคนใช้เวลาในการเล่นต่างกัน แต่เด็กส่วนใหญ่ชอบความสนุกสนานไปกับการ เล่นมากกว่ากิจกรรมอย่างอื่น หลังกลับจากโรงเรียนถึงบ้าน กิจกรรมอันดับแรก que เด็กหลายคน ทำคือ เปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วออกไปเล่นกับเพื่อนนอกบ้าน ยิ่งเด็กมีเวลาหลังเลิกเรียนมากเท่าไรยิ่งใช้ เวลาไปกับการเล่นมากเท่านั้น

ตารางที่ 3

การเล่นของเด็กในครอบครัวประมงน้ำจืดหรือประมงทะเล ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียน จนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	การเล่น			
	บริเวณที่เล่น	เล่นคนเดียว	เล่นกับพี่น้อง	เล่นกับเพื่อน
เปียร์	มี/ในบ้าน/บ้านคุณยายริมแม่น้ำ	/	-	-
ปาล์ม	มี/สนามโรงเรียน/หน้าบ้าน	-	/	/
ตูน	มี/ในบริเวณบ้าน/หน้าบ้าน	-	/	/
แดง	มี/ในบริเวณบ้าน/หน้าบ้าน	-	/	/
นุช	มี/ถนนริมแม่น้ำ/บ้านเพื่อน	-	-	/
พร	มี/ริมแม่น้ำ/บ้านเพื่อน	-	-	/
แมน	มี/บริเวณบ้าน-หน้าบ้าน	/	/	-
เซน	มี/บริเวณบ้าน/ริมแม่น้ำ	-	/	/
โบว์	มี/ในบริเวณบ้าน/ถนนทางเข้าหมู่บ้าน	/	-	/
ยอด	มี/ถนนทางเข้าหมู่บ้าน	-	/	/
ต้น	มี/ถนนทางเข้าหมู่บ้าน	/	/	/
นนท์	มี/ถนนปูนซีเมนต์ทางเข้าบ้าน/บ้านเพื่อน	-	/	/

เด็กทุกคนมีกิจกรรมการเล่นเป็นส่วนประกอบในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเล่นคนเดียว เล่นกับเพื่อน หรือเล่นกับพี่น้อง เด็กๆก็มีความสุขจากการได้เล่น จะมีเวลาเล่นมากน้อยขึ้นอยู่กับ การได้รับอนุญาต ได้รับอิสระจากผู้ปกครอง สถานที่เล่นมีให้เด็กมากพอหรือเปล่า ปลอดภัย ปลอดภัย แคลไหนดสำหรับเด็กๆ และขึ้นอยู่กับการจัดแบ่งเวลาของเด็กเองด้วย โดยสภาพแวดล้อมของชุมชน มีพื้นที่ที่กว้างขวางมากพอสำหรับวิ่งเล่นของเด็กๆ ด้วยวัยกำลังซน ติดเพื่อน มีความสุขสนุกสนาน เมื่อได้เล่นกับเพื่อนๆตามประสาเด็ก ไม่ว่าจะเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงกิจกรรมการเล่นจะเป็น ส่วนประกอบสำคัญในชีวิตประจำวันของเด็กทุกคน

“แม่ให้เรียนพิเศษหลังเลิกเรียนก็ไม่อยากเรียนกัน พรกับนุชพอกลับมาถึงบ้าน เปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วก็นั่งแหละ...ออกไปเล่นกับเพื่อน ไม่ค่อยอยากอยู่บ้าน สอง คนนี้ต้องดูกันบ่อย ห่วงเล่นไม่คอยห่วงเรียน กว่าจะกลับเข้าบ้านก็ค่ำ” (ครอบครัวโชติทอง, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

ตารางที่ 4

การเล่นของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน

16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	การเล่น			
	บริเวณที่เล่น	เล่น คนเดียว	เล่น กับพี่น้อง	เล่น กับเพื่อน
ได้	มี/ถนนทางเข้าหมู่บ้าน/หน้าบ้าน	-	/	/
บ่าว	มี/ถนนทางเข้าหมู่บ้าน	/	-	/
จูน ยอง	มี/บริเวณบ้านริมแม่น้ำ	-	/	/
	มี/บริเวณบ้านริมแม่น้ำ	-	/	/
กร	มี/สนามกีฬา/บริเวณบ้าน	-	-	/
เบญ	มี/บริเวณบ้านริมแม่น้ำ	-	/	/
ดูย แอน	มี/หน้าบ้าน/บ้านเพื่อน	-	-	/
	มี/หน้าบ้าน/บ้านเพื่อน	-	/	/
ใจ	มี/บริเวณบ้าน/ริมบ่อนากุ้ง	-	-	/
ตา	มี/บริเวณบ้าน/บ้านเพื่อน	-	-	/
อ้อย	มี/บริเวณบ้าน/บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	-	-	/
โรม	มี/บริเวณบ้าน	-	-	/
แดน	มี/ถนนปูนซีเมนต์ทางเข้าหมู่บ้าน/หน้าบ้าน/ บ้านเพื่อน	-	/	/
เบิร์ต	มี/ถนนปูนซีเมนต์ทางเข้าบ้าน/บ้านเพื่อน	-	/	/
เบศรี	มี/ถนนปูนซีเมนต์ทางเข้าบ้าน/บ้านเพื่อน	-	/	/

เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันเป็นส่วนมาก บ้านปลูกไผ่อยู่ติดๆกัน ไม่มีรั้วกั้นอาณาเขต อยู่กันอย่างอบอุ่น สัมผัสดูจะพบว่าเป็นเครือญาติกัน รู้จักกันเกือบหมดหัวบ้านท้ายบ้าน พื้นที่กว้างขวาง โลง ยังคงมีความเป็นธรรมชาติมาก เช่น ริมแม่น้ำ ริมบ่อนากุ้ง ทุ่งนา หรือถนนหนทาง ซึ่งไม่มีธรรมชาติเหมือนอย่างในเมืองหรือในกรุงเทพฯ บริเวณวัดโรงเรียน เป็นต้น ทำให้เด็กมีสถานที่ให้วิ่งเล่นได้อย่างสนุกสนานมากพอ

ถ้าเป็นเด็กผู้ชายก็ ยิงนก ตกปลา ช้อนปลา เล่นน้ำ โยนลูกแก้วให้ลงหลุม เป็นต้น ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะเล่นซ่อนหา วิ่งไล่จับ หรือเล่นกับพี่น้องที่บ้าน ยิ่งเด็กเล็กๆโดยเฉพาะเด็กผู้

ชาย ที่ไม่ต้องช่วยทำงานบ้านเลยจะยังมีเวลาออกไปวิ่งเล่นมากขึ้น ในขณะที่เด็กผู้หญิงหลายคน ต้องช่วยแม่ทำงานบ้านก่อนจะไปเล่น และมักจะเล่นที่บ้านของตนเองเป็นส่วนใหญ่ เช่น เด็กหญิง ตาและเด็กหญิงอ้อย ทั้งคู่อายุ 12 ปี เป็นลูกสาวคนเดียวทั้งบ้าน จึงมีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้าน หลายอย่าง

“กลับจากโรงเรียนแล้วตาต้องช่วยแม่ทำงานบ้าน หุงข้าว ล้างจาน บางวันต้อง ซักผ้า จากนั้นก็เตรียมตัวกินข้าวพร้อมพอกับแม่ก่อนจะออกไปจับปูแสม แล้วถึง ออกไปเล่นกับเพื่อนได้”(ครอบครัวมีสวัสดิ์, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

น้อยครั้งที่เด็กจะเล่นคนเดียว เด็กๆจะติดเพื่อนมากสำหรับคนที่ไม่มีพี่น้องรุ่นราวคราว เดียวกัน โดยเฉพาะเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น หลังจากเลิกเรียนแล้วไม่ค่อยอยู่บ้าน ออกไป เล่นกับเพื่อน ส่วนเด็กที่มีพี่น้องอายุไล่เลี่ยกันจะเป็นเพื่อนเล่นอย่างดี ชวนกันไปเล่นด้วยกันและ พี่ต้องดูแลน้องไปด้วย

เวลาที่เด็กกลุ่มตัวอย่างมีกิจกรรมร่วมในครอบครัว โดยไม่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับสื่อ โทรทัศน์ ได้แก่ รับประทานอาหารเย็นร่วมกับครอบครัว ช่วยทำงานบ้าน แม่หรือพี่หรือสมาชิกใน บ้านคนอื่นๆสอนเด็กทำการบ้าน สอนอ่านหนังสือให้เด็ก ช่วยดูแลน้อง และกิจกรรมอื่นๆอีกมาก มายที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้กับครอบครัวอาชีพประมงทั้ง 2 ประเภท

เด็กจะทำกิจกรรมต่างๆกับสมาชิกในครอบครัวนั้นขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ของสมาชิก ในบ้าน โดยเฉพาะพ่อแม่ ถ้าพ่อไม่อยู่ แม่จะเป็นผู้ทำหน้าที่นี้แทน กิจกรรมที่มาเป็นอันดับหนึ่ง ของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น คือ เด็กจะได้รับความเอาใจใส่ด้านการเรียนมากกว่าเด็กใน ครอบครัวประมงน้ำตื้น สังเกตได้จากการที่แม่หรือพี่ให้เวลากับเด็กหลังจากเด็กกลับจากโรงเรียน เรื่องทำการบ้าน สอนอ่านหนังสือ และช่วยทำงานประดิษฐ์ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่เด็กใช้เวลา ร่วมกับครอบครัวรองลงมาคือ การรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ต่อมาก็เป็นการช่วยแม่ทำงาน บ้าน แต่ละคนมากน้อยต่างกัน ถ้าแม่เป็นแม่บ้านอย่างเดียวเด็กมักจะไม่ได้ช่วยอะไรเท่าที่ ควร แต่ถ้าแม่ทำงานอื่นด้วยและกลับค่อนข้างเย็น เด็กจะช่วยแบ่งเบางานบ้านของแม่มากขึ้น

“น้องเป็ยรักกลับมาจากโรงเรียนก็เย็นมากแล้ว กว่าจะอาบน้ำ ทำการบ้าน อ่าน หนังสือ ก็ค่ำพอดี งานในบ้านก็มีช่วยบ้าง ช่วยหยิบโน่นหยิบนี่ให้แม่ ก็มีกันอยู่ 2 คนไม่รู้จะไปใช้ใครเหมือนกัน ส่วนมากมีเวลาทำเอง ช่วยทำขนมขายเสร็จ

ประมาณบ่าย เวลาที่เหลือก็ทำงานบ้าน ซักผ้า รีดผ้า ทำกับข้าว” (ครอบครัว บุญมีศรีงาม, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

แม้ว่าเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นส่วนใหญ่ จะมีเวลาอยู่กับครอบครัวในตอนเย็น หลังเลิกเรียนไม่นานนัก แต่ยังมีการทำงานกิจกรรมต่างๆร่วมกับครอบครัว กิจกรรมที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นใช้เวลาอยู่กับครอบครัวมากที่สุด คือ เด็กๆมีหน้าที่ช่วยงานบ้าน โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง ที่ค่อนข้างโตแล้ว ช่วยแม่หุงข้าว ล้างจาน กวาดบ้าน ซักผ้าบ้าง ส่วนเด็กผู้ชายบางคนมีหน้าที่ช่วยพ่อเตรียมอุปกรณ์ในการจับปูแสมลงเรือ และอีกกิจกรรมหนึ่งซึ่งใช้เวลาไปใกล้เคียงกันคือ การรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ก่อนที่พ่อ แม่ หรือสมาชิกคนอื่นๆจะออกไปจับปูแสม แม้บางคนจะไม่ได้รับประทานอาหารเย็นกับพ่อแม่ แต่ก็รับประทานอาหารพร้อมกับญาติหรือสมาชิกคนอื่นในครอบครัว น้อยมากที่เด็กจะนั่งทานอยู่คนเดียว

ส่วนเรื่องการเอาใจใส่เรื่องการเรียนนั้น มีไม่ถึงครึ่งจากจำนวนเด็กทั้งหมด 8 ครอบครัว เด็กส่วนมากต้องทำการบ้านเอง อ่านหนังสือบ้างไม่อ่านบ้าง การเตรียมวัสดุงานประดิษฐ์เด็กๆก็ต้องจัดการหาด้วยตัวเอง เพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาเอาใจใส่เท่าที่ควร บางครอบครัวที่พ่อออกไปจับปูแสมคนเดียว แม่ทำงานอื่นและอยู่บ้านกับลูกในตอนเย็นนั้นจะมีเวลาสอนบ้าง แต่ส่วนมากจะเป็นหน้าที่ของพี่ช่วยสอนการบ้านให้ แม่มีหน้าที่คอยว่ากล่าวตักเตือน คุยบ้างในบางครั้ง

เด็กต้องการเวลานอนยาวนานกว่าผู้ใหญ่ ประมาณวันละ 10 ชั่วโมง ในขณะที่ผู้ใหญ่ต้องการเวลานอนเพียง 6-8 ชั่วโมงเท่านั้น หลังจากปฏิบัติภารกิจประจำวันเสร็จสิ้นแล้ว เด็กๆจึงมักจะนอนตั้งแต่หัวค่ำหรือเข้านอนเร็วกว่าผู้ใหญ่ ประกอบลักษณะสภาพแวดล้อมของชนบทสงบ เงียบ ไม่มีสถานบันเทิง แสงสีมากมายอย่างในกรุงเทพฯ เด็กในชนบทไม่ต้องเสียเวลาไปกับการเดินทางไป-กลับจากโรงเรียนถึงบ้าน พระอาทิตย์เริ่มตกดินยุงก็เริ่มซุกซุ่ม เยอะมากทีเดียว แต่ครอบครัวจึงต้องปิดประตูบ้านกันตั้งแต่หัวค่ำ เมื่อเด็กๆเสร็จสิ้นจากภารกิจส่วนตัวแล้วไม่มีอะไรทำก็จะเข้านอน

เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นหรือประมงทะเล จะเข้านอนในช่วงเวลา 19.01-21.00 น. ล่วงไปแล้ว มีเพียงเด็กชายเชน เด็กชายยอด และเด็กชายตันที่ชอบดูรายการสำรวจโลก ตั้งแต่เวลา 21.00-21.30น. ทำให้นอนดึกกว่าเด็กคนอื่นๆ ส่วนเด็กชายแมน เมื่อกลับจากโรงเรียนแล้ว ถ้าไม่มีอะไรทำก็จะนอนหลับพักผ่อนและเข้านอนในเวลา 20.00น. และจะตื่นตั้งแต่ 05.00น. เพื่อดูรายการการ์ตูนในตอนเช้าเป็นประจำทุกวัน เด็กคนอื่นๆโดยรวมแล้วเข้านอนไม่ดึกมากนัก

เด็กในครอบครัวประมงนำตื่น เข้านอนไม่ดึกนัก คือ อยู่ในช่วง 19.01-20.00น.เป็นส่วน
ใหญ่ มีเพียงเด็ก 5 คนเท่านั้นที่เข้านอนดึกกว่า อยู่ในช่วง 20.01-21.00น. ได้แก่ เด็กหญิงจูน เด็ก
หญิงยอง เด็กหญิงแอน เด็กชายโรม และเด็กชายแดน ด้วยสภาพแวดล้อม สถานที่อยู่อาศัยใกล้
แม่น้ำ มียูงเยอะ ทำให้เด็กต้องเข้าบ้าน ปิดประตูตั้งแต่ตอนค่ำ และบางบ้านที่พอกับแม่ต้องออกไป
ทะเลด้วยกันทิ้งให้ลูกๆดูแลตนเอง จึงต้องอยู่แต่ในบ้านเพื่อความปลอดภัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

พฤติกรรมกรเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) ตามแนวคิดของ Morley D. สนใจศึกษาองค์ประกอบของการสื่อสาร โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audiences Analysis) ทักษะพื้นฐานต่อผู้รับสารของ Morley จะมองว่าผู้รับสารนั้นมีลักษณะทั้งที่เป็นฝ่ายกระทำ (Active) และเป็นฝ่ายตั้งรับ (Passive) ไปพร้อมๆกัน อยู่ที่ว่าในแง่มุมใดที่ผู้รับสารจะ Active และแง่มุมใดที่ผู้รับสารจะ Passive นอกจากนี้ Morley ยังสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสาร (Audience) สื่อ(Media) และบริบทของผู้รับสารแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป ในการศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมกรรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงครั้งนี้ ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับบริบทการรับสื่ออย่างมาก (Context of Viewing Behavior)

ตารางที่ 5 สื่อโทรทัศน์ภายในบ้านของครอบครัวประมงน้ำลึก

ครอบครัว	จำนวนเครื่องรับ	ที่ตั้ง	โทรทัศน์สี
บุญมีศรีงาม	2	1.ห้องนั่งเล่น 2.ห้องนอนพ่อแม่	
ฉันทะลาภ	1	ห้องรับแขก	
สุวรรณกุล (1)	1	ห้องรับแขก	
โชติทอง	1	ห้องรับแขก	
ไชยทองคำ	2	1.ห้องรับแขก 2.ห้องนอนพี่	
สุวรรณกุล (2)	2	1.ห้องนั่งเล่น 2.ห้องนอนพ่อแม่	
ขันนامل	2	1.ห้องรับแขก 2.ห้องนอนพ่อแม่	
สังข์ประดิษฐ์	1	ห้องรับแขก	

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดให้ครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง ต้องมีเครื่องรับ โทรทัศน์ทุกบ้าน อย่างน้อย 1 เครื่อง จากการสังเกตพบว่าครอบครัวที่มีอาชีพ

ประมงทั้งประมงน้ำลึกและประมงน้ำตื้น มีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นโทรทัศน์สีทั้งหมด ไม่มีบ้านไหนเป็นเครื่องรับโทรทัศน์ขาว-ดำเลย ถึงแม้จะมีแต่โทรทัศน์เครื่องนั้นก็ไม่สามารถใช้งานได้แล้ว เพียงแต่วางไว้เป็นที่ตั้งหนังสือหรือสิ่งของอื่น ๆ เท่านั้น

จำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ในแต่ละครอบครัวมีเพียง 1-2 เครื่องและเป็นโทรทัศน์สีทั้งหมด จำนวนครอบครัวประมงน้ำลึกกลุ่มตัวอย่าง 4 ครอบครัว มีเครื่องรับโทรทัศน์ครอบครัวละ 2 เครื่อง ส่วนอีก 4 ครอบครัว มีจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์เพียงครอบครัวละ 1 เครื่องเท่านั้น เมื่อมองย้อนกลับไปดูรายได้ของครอบครัวประมงน้ำลึก เป็นรายได้ที่ค่อนข้างแน่นอน และมากกว่าเมื่อเทียบกับรายได้ของครอบครัวอาชีพประมงน้ำตื้น ทำให้จำนวนเครื่องรับโทรทัศน์เฉลี่ยต่อบ้านมากกว่า ทุกบ้านจะมีโทรทัศน์วางอยู่ในห้องที่สมาชิกทุกคนในครอบครัว สามารถเข้าถึงและทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันได้ ส่วนครอบครัวที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ 2 เครื่อง อีกเครื่องหนึ่งจะวางไว้ในห้องนอน พ่อ-แม่หรือห้องนอนพี่

ตารางที่ 6

สื่อโทรทัศน์ภายในบ้านของครอบครัวประมงน้ำตื้น

ครอบครัว	จำนวนเครื่องรับ	ที่ตั้ง	โทรทัศน์สี
ไหมยิ้ม	1	ห้องนั่งเล่น	
พรมใส	1	ห้องรับแขก	
แก้วนพรัตน์	1	ห้องนั่งเล่น	
เอียดเสน	1	ห้องนั่งเล่น	
ทองปานดี	1	ห้องนั่งเล่น	
ชูช่วย	1	ห้องรับแขก	
ยุ่งเห้ง	1	ห้องนั่งเล่น	
มีสวัสดี้	1	ห้องนั่งเล่น	
รักษาพล	1	ห้องนั่งเล่น	
สุดหนู	1	ห้องนั่งเล่น	
สุขเสนา	1	ห้องนั่งเล่น	
มณีภู	2	1.ห้องนั่งเล่น 2.ห้องนอน	

จำนวนเครื่องรับสื่อโทรทัศน์ในแต่ละครอบครัวมีเพียง 1-2 เครื่องและเป็นโทรทัศน์สีทั้งหมด จาก 12 ครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้น 11 ครอบครัวมีเครื่องรับโทรทัศน์เพียงครอบครัวละ 1 เครื่อง ยกเว้นครอบครัวมณีภูเท่านั้นซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุดและมีจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ 2 เครื่อง ส่วนมากเป็นเครื่องรับขนาดเล็ก หน้าจอ 14 นิ้ว แต่บางครอบครัวก็เป็นเครื่องรับโทรทัศน์ขนาด 20 นิ้วขึ้นไป

ภาพที่ เครื่องรับโทรทัศน์วางไว้ในห้องเอนกประสงค์

ทุกบ้านจะมีเครื่องรับโทรทัศน์วางไว้ในห้องนั่งเล่น ห้องรับแขก หรือห้องเอนกประสงค์ที่สมาชิกทุกคนภายในบ้านสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ ถ้าพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่าลักษณะบ้านในชนบท โดยเฉพาะบ้านของครอบครัวประมงน้ำตื้น ไม่มีการแบ่งแยก เพราะมีความจำกัดในเรื่องพื้นที่ใช้สอย ไม่สามารถระบุได้ว่าห้องนี้เป็นห้องรับแขก ห้องนี้เป็นห้องนั่งเล่น หรือเป็นห้องใช้รับประทานอาหารก็ได้ แต่จะเป็นห้องโล่งกว้างที่สามารถประกอบกิจกรรมทุกอย่างได้แม้แต่ใช้เป็นห้องนอนก็ตาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ เครื่องรับโทรทัศน์วางไว้ในห้องที่สมาชิกภายในบ้านทำกิจกรรมร่วมกันได้

เมื่อเราทราบถึงสภาพโดยทั่วไปของเครื่องรับสื่อโทรทัศน์ในแต่ละครอบครัวโดยรวมแล้ว สื่อโทรทัศน์เหล่านั้นจะสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับของเด็ก กล่าวคือเครื่องรับโทรทัศน์วางไว้ในห้องที่เด็กสามารถเข้าถึง (Access) เปิดรับได้ง่าย และสะดวกในเวลาที่ต้องการดู เช่น ห้องรับแขกหรือห้องนั่งเล่นดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เด็กเดินเข้าประตูบ้านก็เห็นโทรทัศน์เลย ตรงรี่เข้ามาเปิด เปลี่ยนช่องไปเรื่อยๆจนกว่าจะพบรายการที่สนใจอยากดู

5.1 สภาพของสัญญาณโทรทัศน์ที่รับได้ในพื้นที่วิจัย

สถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยมีสถานีส่งสัญญาณภาพ-เสียงจากศูนย์กลาง ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ พื้นที่ในงานวิจัยครั้งนี้คือ อำเภอปากพอง จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้ 6 สถานี ได้แก่ ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 ช่อง 11 และ ITV แต่ละสถานีดังกล่าวมีสถานีส่งสัญญาณในส่วนภูมิภาคด้วย ตั้งอยู่ทั่วประเทศไทย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงสถานีส่งสัญญาณส่วนภูมิภาคที่ในงานวิจัยสามารถรับได้เท่านั้น

ช่อง 3 นครศรีธรรมราช ออกอากาศทางช่อง 11 ย่านความถี่ 216-223 เมกกะเฮิร์ตซ์ ที่ตั้งสถานีอยู่ที่ เขาควหา ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช รัศมีเขตบริการ ได้แก่ นครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง ตรัง กระบี่ และสุราษฎร์ธานี (www.tv3.co.th)

ช่อง 5 มีเสาศาสดส่งสัญญาณตั้งอยู่ที่หน้าทับ ตำบลปากพูน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช (สมเจตน์, สัมภาษณ์ เมษายน 2544)

ช่อง 7 มีสถานีส่งสัญญาณส่วนภูมิภาค 34 สถานี ส่วนในภาคใต้มีศูนย์ข่าวของช่อง 7 ตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และจังหวัดสุราษฎร์ธานี (www.ch7.com)

ช่อง 9 นครศรีธรรมราช ออกอากาศทางช่อง 9 เขตพื้นที่ให้บริการได้แก่ นครศรีธรรมราช กระบี่ ตรัง และพัทลุง (www.mcot.or.th)

ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในเขตรับผิดชอบของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 5 สุราษฎร์ธานี มีเขตให้บริการได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนอง ภูเก็ต พัทลุง และกระบี่ มีสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้วย (www.tv11.go.th)

ITV ส่งสัญญาณแพร่ภาพด้วยระบบ UHF มีสถานีส่งสัญญาณในส่วนภูมิภาคของภาคใต้ ตั้งอยู่ที่ 3 จังหวัด (www.itv.co.th)

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ช่องความถี่ 29 เขาท่าเพชร ถนนสุราษฎร์ธานี-นาสาร ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

จังหวัดสงขลา ช่องความถี่ 34 เขาคอหงส์ ถนนปยุตน์กัณฑ์ ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

จังหวัดภูเก็ต ช่องความถี่ 27 เขาโต๊ะแซะ ถนนเขารังใน ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง

ถ้าบ้านไหนใช้หมวดกึ่งรับสัญญาณจากช่องปกติ คือ 3, 5, 7, 9, 11 ได้ชัดเจน ก็สามารถรับสัญญาณ ITV ได้เช่นกันในรัศมีไม่เกิน 5 กิโลเมตร โดยไม่ต้องติดตั้งเสาอากาศ แต่ถ้าบ้านนั้นอยู่ไกลเกินกว่ารัศมี 5 กิโลเมตรและไม่มีเสาอากาศจะไม่สามารถรับสัญญาณได้ชัดเจน

สาเหตุประการหนึ่งก็คือ อุปกรณ์ในการรับสัญญาณภาพ-เสียงโทรทัศน์ บางบ้านบางครอบครัวขาดอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพในการรับสัญญาณ ทำให้การรับภาพจากสถานีไม่ชัดเจนเมื่อเกิดภาพที่ไม่ชัดเจนขึ้น ทำให้รายการนั้นๆหรือสถานีนั้นๆก็ไม่น่าสนใจที่จะเลือกเปิดรับเฉพาะหมวดกึ่งสามารถรับได้ชัดเจนเพียงบางช่อง ที่ไม่ใช่พื้นรับสัญญาณ ถ้าเปลี่ยนช่องก็ต้องเปลี่ยนทิศทางของหมวดกึ่งด้วย แต่เสาอากาศเมื่อติดตั้งแล้วสามารถรับสัญญาณได้ชัดเจน โดยไม่ต้องเลื่อนหรือเปลี่ยนอีก

เด็กหญิงตา อยู่ในครอบครัวมีสวัสดิ์ พยายามจะกดช่อง 9 ให้ผู้วิจัยดูว่าไม่สามารถรับสัญญาณภาพได้ชัดเจน

“พี่เอ้แลดูซิ...มันไม่ค่อยชัดแบบนี้ เลยซีเกียจดู”

เช่นเดียวกับที่บ้านของครอบครัวฉันทะเลสาบ ไม่สามารถรับสัญญาณของสถานีโทรทัศน์ ITV ได้

“บ้านผมไม่ติดเลย เคยลองเปิดแลแล้ว ยิ่งช่อง 11 ไม่มีรายการอะไรให้ดูเลย”

บ้านเด็กชายอยู่ไม่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ของช่อง 5 และช่อง 9 ได้ จึงไม่เคยดูไม่รู้เลยว่าทั้งสองสถานีนี้มีรายการอะไรน่าสนใจบ้างหลังกลับจากโรงเรียน

“ผมไม่เคยดูรายการของช่อง 5 และช่อง 9 เลย น้ำเคยปรับภาพแล้ว...ไม่ติด ไม่มีเสาทีวี มีแต่หนวดกุ้ง”

เด็กหลายคนไม่สามารถบอกได้ว่า โทรทัศน์ที่บ้านของตนรับสัญญาณได้ที่สถานี ได้แก่ สถานีใดบ้าง รายการที่กำลังดูอยู่นั้นเป็นของสถานีใด กรณีของเด็กหญิงจูนและเด็กหญิงยอง

“บ้านหนูรับได้ 8 ช่อง มีช่อง 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 และช่อง 8”

เช่นเดียวกับเด็กชายกร เด็กหญิงอ้อย และเด็กหญิงแอน ซึ่งเด็กที่กล่าวมานั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าอยู่ในครอบครัวประมงนำขึ้นทุกคน เด็กใช้วิธีการจดจำปุ่มสำหรับกดช่องที่เครื่องโทรทัศน์หรือรีโมทคอนโทรล ที่เด็ก ๆ กดอยู่ทุกวัน แต่เด็กบางคนไม่สามารถบอกได้ว่าสถานีโทรทัศน์ในประเทศนั้นมีกี่สถานี ได้แก่สถานีอะไรบ้าง เด็กอาจจะบอกได้แค่เพียงสถานีที่เปิดดูบ่อยๆเท่านั้น เช่น ช่อง 3 และช่อง 7 เพราะเด็กไม่ได้สนใจและไม่ได้จดจำว่ารายการนั้นๆออกอากาศทางสถานีใด และไม่ทราบว่าในประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์กี่สถานี

5.2 รายการที่เด็กเลือกเปิดรับ (Selection) และช่วงเวลาดูโทรทัศน์

การศึกษาว่าเด็กมีความสนใจที่จะดูหรือไม่ดูรายการต่างๆ ในช่วงเวลาที่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00 – 20.00 น.) ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ซึ่งสัมพันธ์กับประเภทรายการได้ กล่าวคือเด็กที่มีครอบครัวประกอบอาชีพประมงจะสนใจดูรายการอะไร ไม่ดูรายการอะไร หรือสนใจดูรายการอะไรเป็นพิเศษ เพราะเหตุใด

จากการสังเกต รายการต่างๆที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ช่วงตั้งแต่เวลา 16.00-20.00น. คือ หลังจากที่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน เด็กเลือกที่จะดูรายการโทรทัศน์ทั้งหมด 13 รายการ รายการแรกที่เด็กกลุ่มตัวอย่างเลือกเปิดรับมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7

รายการที่เด็กเลือกเปิดรับ ออกอากาศวันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา16.00-20.00น.

เป็นเวลา 3 วัน

ลำดับที่	ชื่อรายการ	ลักษณะรายการ	ช่อง	เวลา
1.	เสี้ยวลิ้มยี	ภ.จีนกำลังภายใน	3	16.30-17.00
2.	เจ้าไตรภพ	ละครไทย จักรววงษ์ฯ	3	17.00-17.30
3.	ทอม แอนด์ เจอรี่	การ์ตูน	3	17.50-18.10
4.	นาคาผู้พิชิต	ภ.จีนกำลังภายใน	3	18.10-18.40
5.	ปลาร้าทรงเครื่อง	ละคร	3	18.40-19.30
6.	บ้านไร่สายสวาท(ออกอากาศต่อจากปลาร้าทรงเครื่อง)	ละคร	3	18.40-19.30
7.	ซินจัง จอมแก่น	การ์ตูนญี่ปุ่น	3	19.30-19.40
8.	ข่าวประจำวัน เก็บตก, สะเด็ดข่าว, ข่าวกีฬา	ข่าว	3,7	17.30-18.30 19.30-20.30
9.	บุปผาสวรรค์ ชุมชนคนลูกทุ่ง	วาไรตี้เพลงลูกทุ่ง	5	18.00-19.00
10.	เทพศิลป์ อินทจักร	ละครไทย จักรววงษ์ฯ	7	17.15-18.00
11.	มัจจุราชจำแลง	ละคร	7	18.40-19.30
12.	แม่หมดเจ้าเสน่ห์(ออกอากาศต่อจากมัจจุราชจำแลง)	ละคร	7	18.40-19.30
13.	ทีวี แชมป์ เปียน ไทยแลนด์	เกมส์	9	19.30-20.00

ภาพยนตร์จีนเรื่อง"เสี้ยวลิ้มยี" เริ่มออกอากาศเวลา 16.30-17.00น.ทางช่อง 3 ต่อด้วยรายการละครจักรววงษ์ฯเรื่อง"เจ้าไตรภพ" ทางช่อง 3 เช่นกัน ออกอากาศตั้งแต่เวลา 17.00-17.30 น. ละครจักรววงษ์ฯอีกเรื่องซึ่งออกอากาศคาบเกี่ยวกับ "เทพศิลป์ อินทจักร" ทางช่อง 7 ในเวลา 17.15-18.00น. กลับมายังรายการการ์ตูนทางช่อง 3 เรื่อง"ทอม แอนด์ เจอรี่" ในเวลา 17.50-18.10น. ออกอากาศต่อด้วยภาพยนตร์จีนเรื่อง"นาคาผู้พิชิต" เวลา 18.10-18.40น. และละครเรื่อง"บ้านไร่สายสวาท" ซึ่งออกอากาศในเวลาเดียวกันกับละครเรื่อง"แม่หมดเจ้าเสน่ห์" ทางช่อง 7 ในเวลา 18.40-19.30น. ต่อด้วยการ์ตูนยอดฮิตทางช่อง 3 เรื่อง"ซินจัง จอมแก่น" ตั้งแต่ 19.30-19.40น. ส่วนช่อง 5 มีวาไรตี้"บุปผาสวรรค์ ชุมชนคนลูกทุ่ง" ออกอากาศตั้งแต่เวลา 18.00-19.00

น. และเกมส์ทางช่อง 9 คือ รายการ”ทีวี แชมป์เปียน” ในเวลา 19.30-20.00น. ส่วนข่าวประจำวัน เด็กๆดูบ้างบางช่วง แต่ไม่สนใจดูทั้งหมด เช่น ช่วงเก็บตก สะเด็ดข่าว หรือข่าวกีฬา เป็นต้น

ตารางที่ 8

สถานีที่ออกอากาศรายการที่เด็กเลือกเปิดรับตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้า นอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

สถานี	จำนวนรายการ
สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท.	7
สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5	1
สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7	3
สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท.	1
สถานีโทรทัศน์กรมประชาสัมพันธ์ช่อง 11	-
สถานีโทรทัศน์ ITV	-

ช่อง 3 มีรายการที่เด็กๆเลือกเปิดรับมากที่สุด จำนวน 7 รายการ ช่อง 7 รองลงมาคือ 3 รายการ ช่อง 5 และช่อง 9 อย่างละ 1 รายการเท่านั้น ส่วนช่อง 11 และ ITV ไม่มีรายการใดๆเลยที่เด็กกลุ่มตัวอย่างเลือกเปิดรับหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์

จากการศึกษาพบว่า เด็กจะเลือกเปิดรับรายการของสถานีที่มีรายการประเภทให้ความบันเทิงมากกว่าสถานีที่มีรายการเกี่ยวสาระความรู้ ได้แก่ ช่อง 5 ช่อง 9 ช่อง 11 และ ITV เป็นต้น เช่น รายการ ”บุปผาสวรรค์ ชุมชนคนลูกทุ่ง” ถึงแม้ว่ารายการนี้จะเป็นรายการเผยแพร่ชีวประวัติของคนดัง นักแต่งเพลงลูกทุ่ง นักร้องดังๆมากมาย แต่เด็กๆก็ยังเลือกรับชมเฉพาะในช่วงที่มีตลกเท่านั้น เด็กไม่สนใจว่าชีวประวัติบุคคลเหล่านั้นเป็นอย่างไร หรือไม่สนใจว่าใครจะมาเป็นแขกรับเชิญในวันนั้น

ช่วงเวลาที่ดี (Temporal Organization)การศึกษาในเรื่องช่วงเวลาที่ดูนั้นหมายความว่ากว้างขวางกว่าคำตอบที่ว่า เด็กเปิดรับรายการต่างๆในช่วงเวลาไหนเท่านั้น หากแต่หมายความว่าสื่อโทรทัศน์ได้เข้าไปจัดระบบการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กในช่วงหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00 – 20.00 น.)อย่างไรบ้าง

เด็กผู้ชายจะดูโทรทัศน์ดีกว่าเด็กผู้หญิง แต่จะไม่เกิน 22.00น.ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เพราะรายการที่เด็กๆชื่นชอบ ติดตามชมมาตลอดนั้น ออกอากาศค่อนข้างดีก เช่น รายการสำรวจโลก ที่ออกอากาศในเวลา 21.00-21.30น. ทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ส่วนเด็กที่บอกผู้วิจัยว่าไม่ชอบดูรายการใดเลยหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอนนั้น จากการสังเกตพบว่าเด็กเหล่านั้นยังมีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ด้วย หรือจะมานั่งดูเมื่อสมาชิกคนอื่นภายในบ้านเปิดดูอยู่ก่อนแล้ว เช่นกรณีเด็กชายแมนและเด็กชายปาล์ม เด็กทั้งสองให้ข้อมูลคล้ายๆกันว่า ไม่ชอบดูโทรทัศน์ตอนเย็นหลังเลิกเรียน ไม่ติดรายการอะไรเลย ดูบ้างไม่ดูบ้าง

“ผมไม่ติดรายการอะไรเลยครับ ดูบ้างบางเรื่อง แต่ส่วนมากจะดูตอนเช้ามากกว่า ชอบดูรายการการ์ตูนตอนเช้า สนุกกว่าตอนเย็น” (ครอบครัวไชยทองคำ, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543) แต่จากการสังเกตพบว่าเด็กชายแมนจะดูภาพยนตร์จีนเรื่อง”นาจาผู้พิชิต” และรายการอื่นๆกับกับแม่และพี่บ้างเป็นบางวัน

ตารางที่ 9

ช่วงเวลาที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำลิกเปิดรับสื่อโทรทัศน์ในวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	เวลา					
	16.00-17.00	17.01-18.00	18.01-19.00	19.01-20.00	20.01-21.00	<21.01
เปียร์			████████████████████	████████████████████	████████████████████	
ปาล์ม			████████████████████	████████████████████	████████████████████	
ตูน		████████████████████	████████████████████	████████████████████		
แดง		████████████████████	████████████████████	████████████████████		
นุช		████████████████████	████████████████████	████████████████████		
พร		████████████████████	████████████████████	████████████████████		
แมน			████████████████████	████████████████████		
เชน		████████████████████	████████████████████	████████████████████		████████████████████
โบว์		████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	
ยอด			████████████████████	████████████████████		████████████████████
ต้น			████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████
นนท์		████████████████████	████████████████████	████████████████████		

กิจกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เด็กๆเลือกที่จะทำมากเช่นกัน เพราะเด็กๆใช้โทรทัศน์สร้างความบันเทิงให้กับตัวเองนอกจากการเล่น เด็กจะมีการจัดสรรเวลาของตัวเอง เด็กๆทราบเวลาออกอากาศของรายการโทรทัศน์ที่แน่นอน โดยเฉพาะรายการที่ตนเองชื่นชอบและติดตามชม ถึงแม้ว่าบางครั้งเด็กจะไม่ตั้งใจเปิด หรือดูรายการใดเป็นพิเศษ แต่เด็กจะประมาณได้ว่าถ้าเวลานี้จะเป็นรายการอะไร จบแล้วต่อดูรายการอะไร ดังเช่นกรณีเด็กชายนนท์ไม่สามารถเปิดโทรทัศน์เองได้ เพราะคุณแม่ไม่อนุญาตให้เปิดโทรทัศน์เองในเวลาที่แม่ไม่อยู่บ้าน ฉะนั้นเมื่อแม่กลับมาจากทำงาน เด็กได้บอกกับแม่ว่า

“แม่...เปิดทีวีซี ถึงเรื่องเทพศิรินทร์แล้ว” (ขณะนั้นเวลาประมาณ 17.00น.)

เมื่อเด็กๆทราบเวลาออกอากาศรายการต่างๆเป็นที่แน่นอนแล้ว เด็กจะเอาเวลานั้นตั้งไว้เป็นหลัก ส่วนเวลาที่เหลือเป็นของกิจกรรมอื่นๆที่ตนอยากทำหรือเป็นกิจกรรมที่ต้องทำให้เสร็จก่อนเปิดโทรทัศน์ดู บางครอบครัวผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดว่าเด็กควรจะทำกิจกรรมใด ณ เวลาใด ถ้าครอบครัวไหนไม่มีผู้ปกครองคอยดูแลเอาใจใส่ในขณะที่เด็กอยู่บ้าน เด็กก็จะจัดตารางเวลาของเขาเอง แม้ว่าบางครั้งจะเป็นระเบียบแบบแผน ถูกต้องบ้าง หรือไม่เป็นระเบียบแบบแผน ไม่ถูกต้องบ้างก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กและกิจวัตรประจำวันของเด็กเป็นตัวกำหนด

อย่างกรณีของเด็กหญิงเบียร์ กว่าที่จะกลับจากเรียนพิเศษ ก็เกือบ 5 โมงเย็น ทำภารกิจส่วนตัวให้เรียบร้อยก่อนเปิดโทรทัศน์ดู ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณ 18.00น. และยังมีเด็กอีก 3 คนที่ต้องเรียนพิเศษหลังเลิกเรียนด้วย เพราะฉะนั้นช่วงเวลาที่เด็กจะเปิดรับสื่อโทรทัศน์คือ หลังจากเสร็จสิ้นภาระกิจเรื่องเรียนพิเศษแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10

ช่วงเวลาที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นเปิดรับสื่อโทรทัศน์ในวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่กลับ
จากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	เวลา					
	16.00-17.00	17.01-18.00	18.01-19.00	19.01-20.00	20.01-21.00	<21.01
โต้		████████	████████████████			
ป่าว		████████	████████████████			
จูน ยอง		████████████████	████████████████			
กร		████████	████████████████████			
เบญ		████████████████	████████████████			
ดูย แอน		████████	████████████████████	████████████████		
ใจ		████████████████		████████		
ตา			████████████████		████████	
อ้อย			████████████████████			
โรม	████████████████		████████████████████			
แดน			████████████████			
เบิร์ด เบศรี		████████	████████████████	████████████████		

กิจกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น จะเป็นการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ช่วงแรกสลับกับกิจกรรมอื่นๆและกลับมาเปิดดูอีกช่วงหนึ่ง ขณะนั้นจะมีการทำกิจวัตรประจำวันอย่างอื่นไปด้วย

เด็กที่โตพอจะรับผิดชอบงานบ้านได้แล้ว เป็นลูกสาวคนเดียวของบ้าน เป็นลูกคนโตหรือเป็นลูกคนเดียว มักจะมีหน้าที่ต้องช่วยแม่ทำงานบ้านหลังกลับจากโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่เด็กจะต้องทำให้เสร็จก่อนเปิดโทรทัศน์ดู จากการสังเกตพบว่า ไม่มีเด็กคนไหนที่ทำงานบ้านระหว่างเปิดรับสื่อโทรทัศน์เลย แต่จะทำให้เสร็จเรียบร้อยก่อนทำกิจกรรมอื่นๆด้วย

เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น โดยเฉพาะเด็กเล็กจะใช้เวลาไปกับการเล่นมาก ทำให้ช่วงเวลาที่เหลือก่อนเข้านอนน้อยลง เมื่อเด็กเปิดรับสื่อโทรทัศน์ จึงมีการทำกิจกรรมอื่นๆไปด้วย ในระหว่างนั้น เช่น ทำการบ้าน ดูแอนิเมชัน หรือบางครั้งในระหว่างโฆษณาเด็กจะหันมาเล่นกัน เมื่อถึงรายการนั้นก็มักจะกลับมาดูต่อ

ช่วงเวลาในการดูโทรทัศน์หลังจากเลิกเรียนจนถึงเข้านอน จึงเป็นช่วงเวลาที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆสลับกันไปหรือทำควบคู่ไปด้วย เพราะความจำกัดด้านเวลา เด็กต้องการเล่น ดูโทรทัศน์ เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ให้ความบันเทิง แต่ภารกิจเรื่องการเรียน และภารกิจส่วนตัวก็ต้องทำด้วยเช่นกัน เด็กจึงใช้เวลาช่วงดังกล่าวนี้ทำกิจกรรมต่างๆให้เสร็จสิ้นก่อนเข้านอน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 ความสนใจในการเปิดรับ (Attention) ลักษณะการคิดไตร่ตรองขณะดูโทรทัศน์ (Reflexive) และกิจกรรมที่ทำระหว่างดูโทรทัศน์

เด็กเลือกที่จะดูการ์ตูนและละครทุกช่วงอายุ แต่สาเหตุที่เด็กดูละครมีเหตุผลต่างกัน เพราะเวลาตั้งแต่ 18.30น. ไม่ว่าเด็กจะไปเล่นที่ไหนต้องกลับบ้าน ด้วยสภาพแวดล้อมที่เจียบสงบเร็ว ที่สำคัญยุ่งชุมมาก ทุกบ้านจึงปิดประตูบ้านเร็วกว่าปกติ ทำให้เด็ก ๆ ต้องอยู่แต่ในบ้าน มีเวลาดูโทรทัศน์และทำกิจกรรมอื่น ๆ มากขึ้น ประกอบกับสมาชิกในบ้านคนอื่นที่ชอบละครนั่งดูอยู่เด็ก ๆ จึงเข้าไปนั่งดูด้วย

ตารางที่ 11

รายการที่เด็กสนใจเปิดรับแบ่งตามเพศและอายุ

ข้อมูลเด็ก กลุ่มตัวอย่าง		ประเภทรายการ						
		ละคร	ภาพยนตร์ จีน	ละคร จักร ๆ วงศ์ ๆ	การ์ตูน	เกมส์	วาไรตี้	ข่าว
เพศ	4-6 ปี	-	-	-	-	-	-	-
หญิง	7-8 ปี	/	/	/	/	/	/	/
แบ่ง	9-10 ปี	/	-	/	/	-	-	-
ตาม	11 ปี	/	-	-	/	-	-	-
อายุ	12 ปี	/	-	-	/	-	-	/
เพศ	4-6 ปี	/	-	/	/	-	-	-
ชาย	7-8 ปี	/	/	/	/	-	-	-
แบ่ง	9-10 ปี	/	/	/	/	-	-	-
ตาม	11 ปี	/	/	/	/	/	-	/
อายุ	12 ปี	/	/	/	/	-	-	-

จากการสังเกตเด็กชายไม่ได้สนใจเปิดละครเป็นการส่วนตัว เด็กผู้ชายจะเลือกชมภาพยนตร์จีนมากกว่าเด็กผู้หญิง เพราะเนื้อเรื่องจะเป็นการต่อสู้ ใช้กำลังภายใน ดาบ และอิทธิฤทธิ์ การต่อสู้พิชิตศัตรู จึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับเด็กชายมากกว่า กรณีเด็กชายแมน

“ผมชอบเรื่องนาจาผู้พิชิต...ดูทุกวันเลยครับ”

เช่นเดียวกันเด็กชายเบิร์ดและเด็กชายเบสร์ อาซึ่งนั่งดูอยู่กับเด็กทุกครั้ง เพราะต้องเลี้ยงลูกไปด้วยบอกว่า

“หนังจีนเรื่องอะไรแล้วนะ (คิดสักครู่ แล้วพูดขึ้นว่า)...อ้อ!..นาจาผู้พิชิต เห็นเบิร์ดกับเบสร์ดูกันทุกวันเลย”

การเลือกเปิดรับรายการต่างๆขึ้นอยู่กับความชอบและความสนใจส่วนตัว แต่บางครั้งจะเปิดรับเพราะไม่มีรายการใดที่ต้องการดูแล้ว จึงดูรายการอื่นแทนเพื่อฆ่าเวลา หรือเปิดไปเรื่อยๆบังเอิญพบรายการที่น่าสนใจก็จะหยุดดู หรือเปลี่ยนช่องเมื่อถึงโฆษณา เพราะฉะนั้นการเปิดรับเมื่อเกิดจากความตั้งใจและไม่ตั้งใจเปิดรับแล้ว ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นจึงมีทั้งปฏิกริยาตอบรับและปฏิเสธ ดังเช่นกรณีของ เด็กชายจួយเมื่อดูภาพยนตร์จีน

“พระเอกภาค 1...ยังหล่อกว่าภาคนี้อีก ภาคนี้ไม่หล่อเลย”

เด็กมักให้ความสนใจกับความสวย ความหล่อ ดึงดูดให้เด็กตัดสินใจดูรายการใด รายการหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับตัวละครในเรื่องนั้นๆด้วย

เด็กมักจะเลียนแบบพฤติกรรมตัวละครที่ตนเองชอบ อยากเป็น อยากมี อยากเหมือนกับตัวละครนั้นๆ เช่นกรณีของ เด็กหญิงตาที่ชอบตัวละครชื่อ“วุ้น” นางเอกในเรื่อง”ปลาร้าทรงเครื่อง” อย่างมาก คิดฝันว่าอยากจะเป็นตัวเองบ้าง บางครั้งจะได้ยินเด็กหญิงตาพูดกับเพื่อน หรือสมาชิกภายในบ้านเป็นภาษาอีสาน เมื่อกลับไปถึงบ้าน จะเปลี่ยนเสื้อผ้าสวยๆทุกวัน ชอบแต่งหน้า ปิดขนตา ทาลิปสติกบางๆ แต่งตัวมากกว่าเพื่อนคนอื่นๆที่รุ่นราวคราวเดียวกัน เคยพูดขณะเล่นกับเพื่อนว่า

“ฉันชื่อวุ้นนะ...ไม่ใช่ตา”

อีกกรณีหนึ่งคือ ตัวละคร”กิ้นนอน” ในเรื่องเจ้าไตรภพ ลักษณะจะเป็นผู้ชายร่างอ้วน ตะกละตะกรามในเรื่องกิ้นมาก เด็กๆมักจะเอาไปล้อเพื่อนๆหรือใครที่มีลักษณะอย่างนั้นจะโดนล้อบ่อยๆ เช่นเด็กชายเบิร์ดจะอ้วนและตัวโตกว่าพี่ชาย ทานจู้ บางครั้งจะโดนล้อบ้างว่าเหมือนตัว”กิ้นนอน”

เด็กหญิงตุนและเด็กหญิงแดงมักจะอยู่หน้าโทรทัศน์เป็นประจำ เปลี่ยนช่องไปมา สลับกันจนกว่าจะพบรายการที่ตนเองอยากดู ตามถามขึ้นมาว่า

“ถึงรายการเพลงลูกทุ่งหรือยัง”เด็กหญิงแดงเดินไปเปลี่ยนช่องให้

“ยังไม่ถึงตลกเลยตา”

“หนูชอบดู มีตลกด้วย สนุกดี ตาก็ชอบ หัวใหญ่เลย” ระหว่างนั้นแม่เดินเข้ามาในบ้าน ตามขึ้นมาว่า “วันนี้ใครมาละ” (นักร้องลูกทุ่งคนไหนเป็นแขกรับเชิญ)

“ไม่รู้สิ...แม่! แม่...มาดูตลกนี่สิ” เด็กเรียกให้แม่มาดูเมื่อถึงช่วง

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12

จำแนกประเภทของรายการที่เด็กในครอบครัวประมาณน้ำลึกเลือกเปิดรับในวันจันทร์-ศุกร์
หลังเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	ประเภทของรายการ
------	-----------------

	ละคร	ภาพยนตร์ จีน	ละคร จักรๆ วงศ์ๆ	การ์ตูน	เกมส์	วาไรตี้	ข่าว	หมายเหตุ รายการอื่นๆ
เบียร์	/	/	-	/	-	-	/	-
ปาล์ม	/	-	-	/	-	-	/	เกมส์เศรษฐี
ตูน	/	-	/	/	-	/	-	-
แดง	/	-	/	/	-	/	-	-
นุช	/	-	/	/	-	-	-	-
พร	/	-	/	/	-	-	-	-
แมน	-	/	-	/	-	-	-	การ์ตูนช่วงเช้า
เชน	-	-	/	/	-	-	-	สำรวจโลก
โบว์	/	-	/	/	/	-	-	ดร.สลัมพ์กับ หนูน้อยอาราเล่
ยอด	/	-	-	/	-	-	-	สำรวจโลก ดร.สลัมพ์กับ หนูน้อยอาราเล่
ต้น	/	-	-	/	-	-	/	สำรวจโลก
นนท์	/	-	/	/	-	-	-	-

จากตารางดังกล่าวข้างต้น เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล เลือกที่จะเปิดรับรายการการ์ตูนมากที่สุด รองลงมาคือ รายการละครทางช่อง 3 และช่อง 7 ออกอากาศในเวลาประมาณ 18.40น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เด็กจะต้องเข้าบ้าน หลังจากทำกิจกรรมต่างๆนอกบ้านแล้ว เช่น ออกไปเล่นกับเพื่อนๆ เพื่อเตรียมตัวอาบน้ำ รับประทานอาหารเย็น หรือทำการบ้าน อ่านหนังสือ เป็นต้น รายการต่อมาคือ รายการละครจักรๆวงศ์ๆหรือละครพื้นบ้าน สัดส่วนในการเลือกเปิดรับรายการภาพยนตร์จีน ข่าว เกมส์ และวาไรตี้ มีใกล้เคียงกัน

ส่วนรายการอื่นๆซึ่งออกอากาศนอกเหนือจากวัน/เวลา ดังกล่าวนั้นมีหลายรายการ เพราะเด็กบางคนไม่สนใจที่จะดูรายการใดที่ออกอากาศหลังจากเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00-20.00น.) แต่จะสนใจรายการที่นอกเหนือจากวัน เวลา ดังกล่าวมากกว่า คือเด็กจะติดตามชม ทีวี วัน เวลา สถานีที่ออกอากาศอย่างแม่นยำ

เช่น กรณีของเด็กชายแมน จะตื่นนอนตั้งแต่เช้ามีด เวลาประมาณ 05.00-05.30น. เพื่อดูรายการการ์ตูนช่วงเช้าเป็นประจำทุกวันก่อนอาบน้ำ ไปโรงเรียน เหมือนเด็กชายปาล์มที่ติด รายการเกมส์เศรษฐี ไม่ว่าจะไปเล่นกับเพื่อนที่ต้องได้ดูรายการนี้ ส่วนเด็กชายเซนจะติดตาม รายการสำรวจโลก เพราะชอบเนื้อหาสาระด้วย ประกอบกับคุณครูแนะนำให้ดู บอกว่ามีสาระเป็น ประโยชน์กับนักเรียน เด็กชายยอดและเด็กชายต้นก็เช่นกัน จึงทำให้เด็กกลุ่มนี้สนใจที่จะเลือกเปิด รับรายการโทรทัศน์หลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอนน้อยกว่าเด็กอื่นๆ แต่ดูเฉพาะบางรายการ เท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13

จำแนกประเภทรายการที่เด็กในครอบครัวประมาณน้ำตื่นเลือกเปิดรับในวันจันทร์-ศุกร์ หลัง
เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	ประเภท
------	--------

	ละคร	ภาพยนตร์ จีน	ละคร จักรๆ วงศ์ๆ	การ์ตูน	เกมส์	วาไรตี้	ข่าว	หมายเหตุ รายการอื่นๆ
ได้	-	-	/	/	-	-	-	เกมส์เศรษฐี
บ่าว	-	-	/	/	-	-	-	ปลาบู่ทอง
จูน	/	-	/	/	-	-	-	-
ยอง	/	-	-	/	-	-	-	บุญรอด
กร	-	/	/	/	-	-	/	เกมส์เศรษฐี
เบญ	/	-	/	/	-	-	-	ปลาบู่ทอง
นุช	-	/	-	/	-	-	-	ข่าวกีฬา (เช้า)
แอน	/	-	/	/	-	-	/	ปลาบู่ทอง
โจ	-	-	/	/	-	-	-	ข่าวกีฬา (เช้า)
ตา	/	-	-	/	-	-	/	เกมส์เศรษฐี
อ้อย	/	-	-	/	-	-	/	ถนนวัยรุ่น
โรม	-	/	/	/	/	-	/	กีฬาชนิดต่างๆ
แดน	/	-	-	/	-	-	-	ถนนวัยรุ่น
เบิร์ต	/	/	/	/	-	-	-	ปลาบู่ทอง เกมส์เศรษฐี
เบสร์	/	/	/	/	-	-	-	ปลาบู่ทอง สิงห์ไกรภพ

เด็กในครอบครัวประมาณน้ำตื้นก็เช่นกัน รายการที่เลือกเปิดรับมากที่สุดคือ รายการการ์ตูน รองลงมาคือ ละครจักรๆวงศ์ๆหรือละครพื้นบ้าน ซึ่งใกล้เคียงกับรายการละครที่ออกอากาศในเวลา 18.40น.-19.20น. ทางช่อง 3 และช่อง 7 รองลงมาเป็นภาพยนตร์จีน ข่าว และเกมส์ ส่วนช่อง 9 มีเด็กเปิดรับเพียง 1 คน ซึ่งเป็นเด็กที่มีเวลาอยู่กับบ้านมากกว่าเด็กคนอื่นๆ ไม่ชอบออกไปเล่นกับเพื่อน มีแค่เพียงบางวันเท่านั้น ส่วนวาไรตี้ ทางช่อง 5 ไม่มีเด็กเลือกเปิดรับเลย

รายการข่าวที่เด็กกลุ่มนี้เลือกเปิดรับนั้น เด็กชายจะสนใจช่วงข่าวกีฬาเป็นพิเศษ ส่วนเด็กหญิงจะชอบดูช่วงเก็บตกและรายการข่าวทั่วไป ส่วนรายการอื่นๆที่นอกเหนือจากนี้เป็นรายการที่เด็กๆสนใจที่จะเลือกเปิดรับเป็นพิเศษ ออกอากาศนอกจากวัน เวลาที่กำหนดในงานวิจัย

เช่นกรณีของเด็กชายชวยและเด็กชายใจ เลือกเปิดรับรายการข่าวกีฬาภาคเช้า เวลา 07.20น.มากกว่าดูตอนเย็น สาเหตุที่เด็กทั้งสองสามารถดูได้ในช่วงเช้าเพราะ บ้านอยู่ใกล้โรงเรียน ใช้เวลาเดินทางจากบ้านไม่เกิน 10 นาทีก็ถึงโรงเรียนแล้ว และความชอบส่วนตัวด้านกีฬาด้วยจึง ทำให้ติดตามชมสม่ำเสมอ

สาเหตุหลายประการที่ทำให้เด็กเลือกรับชมรายการแบบสะเปะสะปะ เช่น การปลุกฝัง แนะนำจากผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองบางคนไม่ได้ชี้แนะให้เด็กเลือกรับรายการที่มีเนื้อหาสาระ เป็นประโยชน์กับเด็กเท่าที่ควร เพราะในเวลาที่เด็กดูโทรทัศน์นั้น ผู้ใหญ่ก็ไม่อยู่บ้าน ต้องออกไปทำงาน ปล່อยให้เด็กอยู่กันเองตามลำพัง หรือไม่ได้บอก แนะนำ อบรมกับเด็กว่ารายการนี้มี ประโยชน์หรือไม่ อย่างไร ถึงแม้ว่าจะมีคุณครูคอยบอก แนะนำแล้วก็ตาม

ถ้าเด็กไม่ได้รับการตอกย้ำ ซ้ำๆจากสมาชิกภายในบ้านแล้ว ก็ไม่สามารถทำให้เด็ก กระตือรือร้นที่จะเลือกเปิดรับทุกคนไป แต่มีเด็กบางคน que เลือกเปิดรับเพราะคุณครูที่โรงเรียน แนะนำมา เช่น เด็กชายเชน ในครอบครัวศรีสุวรรณกุล ชอบดูรายการสำรวจโลกที่ออกอากาศทาง ช่อง 9 ตั้งแต่เวลา 21.00-21.30น.

“ผม...ชอบรายการสำรวจโลก เพราะจะได้รู้ชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์”

ถึงแม้ว่าจะเป็นเวลาที่ค่อนข้างดึก แต่แม่ยังอนุญาตให้เด็กดู เพราะแม่สนับสนุนเรื่อง การเรียนรู้และดูรายการที่มีเนื้อหาสาระเป็นประโยชน์ได้ แม่พุดถึงเด็กชายเชนด้วยความชื่นชม

“เชนเขาชอบดูรายการสำรวจโลกมาก ดูทุกวัน...เพราะคุณครูที่โรงเรียนแนะนำ ว่า ควรดูรายการนี้ มีสาระ ประโยชน์”

จากการสัมภาษณ์เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 27 คน แบ่งเป็นเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพ ประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล 12 คน และเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้น 15 คน เพื่อให้ ทราบถึงความเชื่อ การติดตามชมรายการต่างๆ หรือการคิดพิจารณาไตร่ตรองของเด็กกลุ่มตัว อย่างเมื่อเปิดรับสื่อโทรทัศน์ เกี่ยวกับรายการละคร ไม่ว่าจะเป็นละครไทย ละครพื้นบ้าน หรือ ละครอื่นๆที่ออกอากาศในวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 16.00-20.00น.

**ความคิดเห็นของเด็กต่อรายการละครเรื่องปลาร้าทรงเครื่อง บ้านไร่สายสวาท
มัจจุราชจำแลง และแม่มดเจ้าเสน่ห์**

ประเภทครอบครัว	เพศ	ความคิดเห็น (จำนวนคน)		
		เป็นเรื่องจริง	เป็นเรื่องจริงบางส่วนและสมมติหรือแต่งขึ้นบางส่วน	เป็นเรื่องที่สมมติหรือแต่งขึ้น
ครอบครัว ประมงน้ำลึกลับ	ชาย	-	5	2
	หญิง	-	5	-
ครอบครัว ประมงน้ำตื้น	ชาย	-	5	3
	หญิง	-	4	3

จากเด็ก 27 คน มีเด็กถึง 19 คน เชื่อว่าละครทั้ง 4 เรื่องนี้ เป็นเรื่องที่น่าจะมีเค้าโครงมาจากเรื่องจริงที่เคยเกิดขึ้นในสังคม และบางส่วนจะแต่งขึ้นหรือสร้างเหตุการณ์สมมติขึ้นมาเสริมเติมแต่ง เพื่อให้รายการนั้นน่าติดตาม น่าเชื่อถือ และน่าติดตามชม นอกจากนั้นอีก 8 คนเชื่อว่าละครนั้นเป็นเพียงเรื่องที่สมมติขึ้น ไม่มีจริงอย่างในละคร ไม่เกิดขึ้นในสังคมเราแน่นอน แต่ไม่มีเด็กคนไหนเชื่อเลยว่ารายการละครที่ตนดูอยู่นั้นจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด เช่น อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ไสยศาสตร์ คนเราจะสามารถเปลี่ยนหรือสลับร่างกันได้จริงหรือ ไม่น่าเชื่อ

เรื่องการติดตามชมรายการต่างๆนั้น ต้องเกิดจากความสนใจและความชอบเป็นส่วนตัว อาจชอบเนื้อเรื่อง ชอบตัวละคร หรือชอบเสื้อผ้าการแต่งกาย เช่นกรณีของเด็กหญิงตา จะติดตามชมรายการละครเรื่อง”ปลาร้าทรงเครื่อง” ทุกวัน เพราะชอบตัวละครคือ วุ้น นางเอกของเรื่อง ไม่ว่าจะเด็กจะไปเที่ยวเล่นที่ไหน หรือทำกิจกรรมอะไรอยู่ เมื่อถึงเวลาออกอากาศต้องรีบกลับมาดูเหมือนกับเด็กหญิงอ้อย ซึ่งอายุเท่ากัน ความชอบคล้ายกันในบางเรื่อง เวลาเล่นกับเพื่อนหรือคุยกับสมาชิกในบ้านจะพูดสำเนียงเดียวกับวุ้น (ชื่อนางเอก) เป็นภาษาอีสาน

เด็กหญิงโบว์ติดตามชมรายการ ”ทีวีแชมป์เปี้ยน ไทยแลนด์” ทุกวัน ทางช่อง 9 เวลา 19.30-20.00น.

“เกมสัการแข่งขันบางวันก็ไม่เหมือนเกมสัในบ้านเราเลย โบว์ชอบ สนุกดี มีแข่งขันให้ทำนู่นทำนี่แปลกดี” (ครอบครัวชนนามล, สัมภาษณ์ ธันวาคม 2543)

เด็กชายกร มีภาพพระเอกในดวงใจของตนเอง เชื่อคนที่เป็นพระเอกต้องเป็นคนดี ใจดี เห็นชาติบ้านเมืองเป็นสำคัญ เป็นพระเอกแล้วต้องรับใช้บ้านเมือง รักษาบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อย และมีปิ่นเป็นอาวุธประจำกาย เด็กชายกรจึงคิดจะเป็นทหารรับใช้ชาติเมื่อโตขึ้น หลังกลับจากโรงเรียนแล้ว เด็กชายหลายคนนำปิ่นที่ทำจากกระดาษมาจากโรงเรียน เพื่อกลับมาเล่นที่บ้านกับเพื่อน หรือบางคนก็ทำขึ้นมาใหม่ แล้วสมมติตัวเองเป็นตัวละครหรือเป็นพระเอกของเรื่อง หรือเด็กชายปาล์มที่ชอบตัวละครอย่างผู้กองกาญจน์ เพราะอยากยิงปิ่นเป็นเหมือนอย่างพระเอก เท่ห์หล่อ ชนะตลอดกาล ช่วยให้ทุกคนรอดพ้นอันตรายได้

เด็กหญิงหลายคนที่เคยดูโทรทัศน์เรื่อง “สาวน้อยคาเฟ่” (ไม่อยู่ในข้อกำหนดของงานวิจัย) จากการสัมภาษณ์พบว่า เด็กหญิงหลายคนอยากเป็นนักร้อง เพราะโดยส่วนตัวแล้วชอบร้องเพลง เมื่อได้ดูสาวน้อยคาเฟ่จึงเหมือนการสร้างคามฝันของเด็กให้เป็นภาพขึ้นมา นางเอกคือ จอย ศิริลักษณ์ ผ่องโชค ซึ่งเป็นนักร้องในคาเฟ่จึงเป็นที่ชื่นชอบ และเด็กใฝ่ฝันอยากเป็น

เด็กบางคนรู้จักเปรียบเทียบ หรือแยกแยะนิสัยตัวละครในการ์ตูน”ชินจัง จอมแก่น”ได้ เช่น เด็กหญิงของกำลังนั่งดูการ์ตูนชินจังกับแม่และน้อง

ยong : น้องสาวชินจังก็เหมือนกับชินจังนั่นแหละ

แม่ : ยังทะเล่ถึงเปิดทางเก่งให้เพื่อนดูเธอ

ยong : บ้าเหมือนกันเลย

แม่ : ทำไมละ

ยong : เวลานั้นองชินจังเห็นผู้ชาย ก็ทำท่าเหมือนกับชินจังเวลาเห็นผู้หญิงเลย

(ท่าทางจริงจัง แล้วหันกลับไปดูต่อ)

เมื่อดูการ์ตูนแล้วเด็กสามารถแยกแยะได้ว่า นิสัยอย่างไรคือนิสัยที่ดีและอย่างไรที่เรียกว่าไม่ดี แต่เด็กก็ยังดูต่อไปหลังจากวิพากษ์วิจารณ์แล้ว เพราะรู้ว่านี่คือ การ์ตูน เป็นเรื่องทีสมมติขึ้น ไม่เป็นความจริง จึงดูเพื่อความสนุกสนาน บันเทิงเท่านั้น

กรณีของเด็กหญิงเบียร์ เห็นพระเอกกำลังอยู่ในทะเล ฝ่าคลื่นมรสุมที่โหมกระหน่ำ เมื่อเห็นแล้วจึงพูดขึ้นมาว่า

“แม่...สงสัยหน้านี้เป็นหน้าฝนนะแม่นะ ฝนตก คลื่นแรงจัง”

เด็กสงสัยว่าช่วงนี้คงเป็นฤดูมรสุม มีพายุพัดผ่าน คลื่นลมแรง เพราะเด็กเคยเจอเหตุการณ์ฝนตก ลมพัดแรง คลื่นแรง น้ำท่วมแบบนี้มาแล้วในชีวิตจริงเกือบทุกปี จึงตั้งข้อสังเกตได้ว่าสิ่งที่พระเอกเจอน่าจะเป็นสิ่งที่ตนเองเคยเจอ

ในช่วงที่เด็กมีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์นั้น ไม่ใช่เด็กจะดูแต่เพียงอย่างเดียว น้อยครั้งมากที่เด็กจะนั่งดู นอนดูเฉยๆโดยไม่มีกิจกรรมใดๆเลย แต่เด็กได้ทำกิจกรรมอื่นๆควบคู่กันไปด้วย แม้จะไม่ตลอดเวลาของการรับชมก็ตาม ในแต่ละวันหลังจากเด็กกลับจากโรงเรียนถึงบ้าน เด็กๆจะไม่มีแบบแผนตายตัวว่าวันนี้จะทำอะไร เป็นเวลาเท่าไร กิจกรรมจะสลับ ผลัดเปลี่ยนไปเรื่อย ขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละครอบครัว

กิจกรรมต่างๆหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนในครอบครัวเกิดขึ้นในเปิดรับสื่อโทรทัศน์ เด็กส่วนใหญ่ใช้เวลาหลังจากกิจกรรมการเล่นกับเพื่อนๆแล้วกลับบ้านมาเปิดโทรทัศน์ เมื่อเด็กเปิดรับสื่อโทรทัศน์แล้ว อาจจะดูบ้างไม่ดูบ้างสลับกับการทำกิจกรรมอื่น เช่น อาบน้ำ ทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรือวิ่งไปซื้อขนมมารับประทานหน้าโทรทัศน์ หลังจากเปิดรับสื่อแล้วเด็กส่วนใหญ่จะอยู่แต่ในบ้าน ไม่ค่อยออกไปเล่นนอกบ้านอีกจนเข้านอน แต่บางคนเมื่อดูโทรทัศน์รายการที่ตนเองชอบจบแล้ว จะออกไปวิ่งเล่นต่อ จนถึงเวลารับประทานอาหารหรือถึงเวลาออกอากาศรายการที่ติดตามดูจึงกลับบ้าน

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15

กิจกรรมที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำลิกทำขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	กิจกรรม
------	---------

เปียร์	รับประทานอาหารเย็น/รับประทานอาหารนม
ปาล์ม	รับประทานอาหารเย็น/ ทานขนม/ ทำการบ้าน/ อ่านหนังสือ/ วาดรูป
ตูน	รับประทานอาหารเย็น/ วาดรูป/ รับประทานอาหารนม
แดง	รับประทานอาหารเย็น/ วาดรูป/ รับประทานอาหารนม
นุช	รับประทานอาหารเย็น/ ทำการบ้าน/ เล่นกับน้อง/ อาบน้ำ/ อ่านหนังสือ
พร	รับประทานอาหารเย็น/ ทำการบ้าน/ เล่นกับน้อง/ ทำงานบ้าน/ รับประทานอาหารนม
แมน	อ่านหนังสือ/ ทำงานประดิษฐ์/ รับประทานอาหารนม
เซน	เล่นกับน้อง/ อาบน้ำ
โบว์	ทำการบ้าน/ อ่านหนังสือ
ยอด	ทำการบ้าน
ต้น	ทำการบ้าน/ รับประทานอาหารนม
นนท์	เล่นกับน้อง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันนั้น โดยกิจกรรมหลักแล้วเด็กยังคงทำคล้ายกันทุกวัน กิจกรรมที่เด็กทำมากที่สุดคือ ทานขนมไปด้วยดูโทรทัศน์ไปด้วย จากเด็ก 12 คน มีถึง 7 คนที่ทำกิจกรรมนี้ ขนมขบเคี้ยวหรือขนมอื่นๆ สร้างความเพลิดเพลินให้เกิดขึ้นระหว่างการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ รองลงมาคือ รับประทานอาหารเย็น เด็กๆ ในวัยกำลังซนมักจะปฏิเสธการรับประทานอาหาร ขำปลาอาหาร จะชอบทานขนมมากกว่า ด้วยความเป็นห่วงสุขภาพเด็ก บางคนถึงขนาดแม่ต้องบังคับ เคี้ยวเชิฐ และมีสิ่งแลกเปลี่ยนให้เด็กหันมารับประทานอาหาร เช่นครอบครัวสุวรรณกุล

“ตูน...แดง...มากินข้าวลูก”

“เดี๋ยวแม่” (ขณะนั้นเด็กทั้งสองกำลังนั่งจ้องโทรทัศน์อยู่)

“มาเอาข้าวไปกินก่อน ไม่อย่างนั้นแม่จะปิดโทรทัศน์ ไม่ต้องดูเลย”

(เด็กๆ จึงรีบวิ่งไปเอาจานข้าวที่แม่ตักเตรียมไว้ให้ในครัว มานั่งกินหน้าโทรทัศน์)

“กินข้าวบ้างลูก กินให้หมดนะ ถ้าไม่หมดแม่จะตี โทรทัศน์ก็ไม่ให้ดู”

ถัดมาคือ เด็กๆ จะนำการบ้านมาทำพร้อมกับเปิดรับสื่อโทรทัศน์ นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมอื่นๆ เกิดขึ้นด้วย เช่น ก้มๆ เงยๆ อ่านหนังสือบ้างดูโทรทัศน์บ้าง วาดรูป เล่นกับน้องระหว่างพักโฆษณา ทำงานประดิษฐ์เพื่อส่งคุณครูในวันรุ่งขึ้น หรือแม่กระทั่งวิ่งอาบน้ำ ซึ่งในขณะนั้นโทรทัศน์ยังเปิดอยู่ เมื่อถึงช่วงโฆษณาเด็กจึงจะไปอาบน้ำอย่างรวดเร็ว เช็ดตัว ทาแป้ง แต่งตัว อยู่หน้าจอโทรทัศน์

เด็กหญิงโบว์นอนเอกเขนกดูละครโทรทัศน์จักรวาลฯ อยู่บนเก้าอี้ไม้ตัวโปรด ขนาดความยาวพอดีตัว พอถึงช่วงโฆษณาก็วิ่งไปซื้อขนมที่ร้านค้า ซึ่งอยู่หลังบ้านเด็กหญิงโบว์นั่นเอง สักครู่ก็กลับมาพร้อมกับขนมขบเคี้ยวและน้ำโค้ก 1 กระป๋อง แล้วนอนลงบนเก้าอี้ตัวเดิม มือหนึ่งถือถุงขนม อีกมือหนึ่งก็หยิบน้ำโค้กมาดูดูเป็นระยะๆ นอนกระดิกเท้าอย่างสบายใจ เพราะตอนนั้นเด็กหญิงโบว์ทำการบ้านและภารกิจส่วนตัวเรียบร้อยแล้ว จากนั้นไม่นานพี่ชายทั้งสองคนก็กลับมา และหยิบน้ำโค้กของน้องไปดูดูเกือบหมด ยืนหยุดนิ่งดูโทรทัศน์สักครู่ พอถึงโฆษณาก็ไปอาบน้ำ

กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งสำหรับเด็กที่มีน้องเล็กๆ ขณะที่เด็กเปิดรับสื่อโทรทัศน์อยู่นั้น จะมีน้องๆมานั่งดูด้วย โทรทัศน์ทำให้เด็กเล็กๆวัยกำลังซนหยุดนิ่งได้ชั่วคราว แม่ถึงมีโอกาสได้ไปทำภารกิจส่วนตัว เช่น ไปอาบน้ำ ทำงานบ้าน เป็นต้น แม่จึงมอบหน้าที่ให้เด็กดูแลน้องไปด้วยระหว่างดูโทรทัศน์ อย่างกรณีครอบครัวศรีสุวรรณ มีลูกชายเล็กๆต่อจากเด็กชายเซ่นถึง 3 คนด้วยกัน ซึ่งอยู่ในวัยกำลังซน และขณะนั้นยังมีน้ำท่วมขัง ที่เกิดจากฝนตกหนักหลายวันติดต่อกัน แม่เกรงว่าน้องจะลงไปเล่นน้ำ ได้รับอันตราย จึงบอกกับเด็กว่าให้ดูน้อง เล่นกับน้องด้วย ซวนน้องดูโทรทัศน์ อย่าให้น้องลงไปข้างล่าง แม่จะซักผ้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16

กิจกรรมที่เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นทำขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00 เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	กิจกรรม
ได้	ทำการบ้าน/ อ่านหนังสือ/ รับประทานขนม

ป่าว	ทำการบ้าน/ อ่านหนังสือ/ รับประทานอาหารนม
จูน	รับประทานอาหารเย็น/ นอนเล่น
ยอง	รับประทานอาหารเย็น/ ทำงานบ้าน/ เล่นกับน้อง/ วาดรูป/ รับประทานอาหารนม
กร	รับประทานอาหารเย็น/ ทานนม
เบญ	รับประทานอาหารเย็น/ ทานนม/ เล่นกับน้อง/ นอนเล่น
ดูย	ทำการบ้าน/ เลี้ยงน้อง/ รับประทานอาหารนม
แอน	เลี้ยงน้อง/ รับประทานอาหารนม
ใจ	ทำการบ้าน
ตา	รับประทานอาหารเย็น/ ทำการบ้าน/ อ่านหนังสือ/ วาดรูป/ ทำงานประดิษฐ์ / รับประทานอาหารนม
อ้อย	ทำการบ้าน/ วาดรูป/ ทำงานประดิษฐ์/ รับประทานอาหารเย็น/ รับประทานอาหารนม / เลี้ยงหลาน
โรม	รับประทานอาหารเย็น
แดน	อ่านหนังสือ/ เล่นกับน้อง/ รับประทานอาหารนม/ อาบน้ำ
เบิร์ต	ทำการบ้าน/ อ่านหนังสือ/ รับประทานอาหารเย็น/ เลี้ยงน้อง/ เล่นกับน้อง / รับประทานอาหารนม
เบศรี	ทำการบ้าน/ รับประทานอาหารเย็น/ เลี้ยงน้อง/ เล่นกับน้อง/ ทานนม/ อาบน้ำ

กิจกรรมขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวประมาณน้ำตื้น เป็นกิจกรรมที่เหมือนกับเด็กกลุ่มประมงน้ำตื้น แต่กิจกรรมที่เด็กทำจะเปลี่ยนไปตามสภาพของแต่ละครอบครัว ในครอบครัวประมงน้ำตื้นทำมากที่สุดขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ได้แก่ การทานนม ซึ่งเหมือนกับเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น จากเด็ก 15 คน มีถึง 11 คน ส่วนกิจกรรมที่เด็กทำรองลงมาคือ การรับประทานอาหารเย็น มีเด็ก 10 คนที่ทำกิจกรรมนี้ โทรทัศน์ทำให้เกิดความเพลิดเพลินขณะรับประทานอาหาร ทานได้เยอะขึ้น และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวอีกด้วย กิจกรรมถัดมาคือ เด็กจะนำการบ้านมาทำด้วย และกิจกรรมอื่นๆที่เด็กทำ ได้แก่ อ่านหนังสือ เล่นกับน้อง เลี้ยงน้องหรือเลี้ยงหลาน วาดรูป ทำงานประดิษฐ์ หรืออาบน้ำก็เป็น กิจกรรมหนึ่งที่เด็กๆทำขณะที่โทรทัศน์เปิดอยู่

กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งสำหรับเด็กที่มีน้องเล็กๆ ขณะที่เด็กเปิดรับสื่อโทรทัศน์อยู่นั้น จะมีน้องๆมานั่งดูด้วย โทรทัศน์ทำให้เด็กเล็กๆวัยกำลังซนหยุดนิ่งได้ชั่วคราว แม้ถึงมีโอกาสได้ไปทำภารกิจส่วนตัว เช่น ไปอาบน้ำ ทำงานบ้าน เป็นต้น แม่จึงมอบหน้าที่ให้เด็กดูแลน้องไปด้วย

ระหว่างดูโทรทัศน์ อย่างกรณีครอบครัวศรีสุวรรณ มีลูกชายเล็กๆต่อจากเด็กชายเชนถึง 3 คนด้วยกัน ซึ่งอยู่ในวัยกำลังซน และขณะนั้นยังมีน้ำท่วมขัง ที่เกิดจากฝนตกหนักหลายวันติดต่อกัน แม่เกรงว่าน้องจะลงไปเล่นน้ำ ได้รับอันตราย จึงบอกกับเด็กว่าให้ดูน้อง เล่นกับน้องด้วย ชวนน้องดูโทรทัศน์ อย่าให้น้องลงไปข้างล่าง แม่จะซักผ้า

ขณะกำลังดูละครโทรทัศน์ทางช่อง 7

“แดน....ไปอาบน้ำได้แล้วลูก ค่าแล้ว”

“เดี๋ยวแม่ ดูละครให้จบก่อน”

“ไปลูกไป เดี่ยวได้นอนอีก”

ถึงโฆษณาพอดี เด็กชายแดนจึงวิ่งไปอาบน้ำ จากนั้นพออาบน้ำเสร็จ ยังไม่ทันได้แต่งตัว ก็กลับมายืนดูโทรทัศน์อีกครั้ง พร้อมกับทาแป้ง แต่งตัวไปด้วย

เด็กในครอบครัวประมงทั้งสองประเภท มีการนำการบ้านมาทำขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่จะแตกต่างกันตรงที่การได้รับความเอาใจใส่จากพ่อแม่ พี่น้อง ถึงแม้เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกมักจะนำการบ้านมาทำหน้าโทรทัศน์ เด็กก็ไม่ได้นั่งทำด้วยตัวเอง มีผู้ช่วยสอนการบ้านให้ เช่น แม่ พี่ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ แต่เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นนั้นเด็กส่วนใหญ่ทำการบ้านด้วยตัวเอง แม้ขณะนั้นจะมีผู้ใหญ่หนึ่งดูโทรทัศน์ด้วย แต่ก็ไม่สามารถสอนการบ้านได้ เพราะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียนหนังสือ

ครอบครัวที่เด็กๆมีพี่น้องรุ่นราวคราวเดียวกันจะเป็นเพื่อนเล่นกันได้อย่างดี ไม่ว่าจะเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชาย แต่เด็กผู้หญิงจะเล่นกับเด็กผู้หญิง เด็กผู้ชายก็จะเล่นตามประสาเด็กผู้ชายด้วยกัน เมื่อเด็กเข้าบ้าน ปิดประตูเรียบร้อยแล้ว ก็จะเปิดละครโทรทัศน์ดูไปเรื่อยๆ จนกระทั่งข่าว ระหว่างนั้นเด็กๆจะมีการหยอกล้อกัน แหย่กันไปแหย่กันมา บ้างก็เอาผ้ามาคลุมหัวเล่น

5.4 บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ในขณะที่เด็กเปิดรับสื่อโทรทัศน์ สังเกตเห็นว่าน้อยมากที่เด็กจะนั่งดูโทรทัศน์แต่เพียงคนเดียว จะมีสมาชิกคนอื่นในครอบครัวนั่งดูด้วยกัน ได้แก่ พ่อ แม่ พี่น้อง และญาติๆ ที่อาศัยอยู่ในบ้าน ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้ตั้งใจดูโทรทัศน์กับเด็กทุกรายการโดยตลอดก็ตาม แต่ใน

ระหว่างนั้นแม่อาจจะทำงานบ้านไปด้วยดูโทรทัศน์ไปด้วย เช่น รีดผ้า พับผ้า เก็บเสื้อผ้าให้เข้าที่ ทำความสะอาดบ้านในห้องที่เด็กหรือสมาชิกคนอื่นกำลังดูโทรทัศน์ บางครั้งแม่ก็พาน้องไปอาบน้ำเสร็จแล้วเดินมาเช็ดตัวลูก ประแป้ง แต่งตัวอยู่หน้าโทรทัศน์ บางคนกำลังเลี้ยงลูกอ่อน หรือรับประทานอาหารเช้าขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ เพื่อสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินระหว่างทำกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ตารางที่ 17

บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกลง ในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ วันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	บุคคล												
	พ่อ	แม่	ปู่	ย่า	ตา	ยาย	ลุง	ป้า	น้ำ	อา	พี่	น้อง	เพื่อน
เปียร์	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ปาล์ม	-		-	-	-	-	-	-	-	-			-
ตูน	-		-	-		-	-	-	-	-		-	-
แดง	-		-	-		-	-	-	-	-		-	-
นุช	-		-	-	-		-	-	-	-			
พร	-		-	-	-		-	-	-	-	-		
แมน	-		-	-	-		-	-	-	-		-	-
เชน	-		-	-	-		-	-	-	-			-
โบว์	-		-	-	-		-	-	-	-		-	-
ยอด	-		-	-	-		-	-	-	-			
ต้น	-		-	-	-		-	-	-	-			-
นนท์	-		-	-	-		-	-	-	-			-

ครอบครัวประมงน้ำลึกลง เด็กส่วนใหญ่ในครอบครัวประมงน้ำลึกลง แม่จะมานั่งดูโทรทัศน์กับเด็กๆด้วย โดยเฉพาะแม่ที่มีอาชีพแม่บ้านเพียงอย่างเดียว ทำให้มีเวลามากพอที่จะดู โทรทัศน์ หรือทำกรรรมอื่นๆร่วมกับเด็กได้ ถึงแม้ว่าแม่จะประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกบ้าน เช่น ค้าขาย รับจ้างรายวัน บางวันก็ไปทำงาน บางวันก็ไม่ไป หรือบางวันกลับบ้านเร็ว เวลาที่เหลือจึงใช้ไปกับการทำงานบ้านและดูโทรทัศน์กับเด็ก เพราะจะทำงานช่วงเวลากลางวันที่เด็กไปโรงเรียนเท่านั้น แม้ว่าแม่จะไม่ได้นั่งดูกับเด็กตลอด

ทุกรายการ ทุกช่วงเวลาที่ได้เลือกเปิดรับก็ตาม แต่ก็ยังดู รายการโทรทัศน์ด้วยกันบ้าง
ในบางรายการ

จากการวิจัยครั้งนี้ไม่มีครอบครัวไหนเลยที่พ่อจะดูโทรทัศน์กับเด็ก เหตุผลสำคัญประการ
หนึ่งคืออาชีพของพ่อ ที่ต้องทำงานออกเรือไปจับสัตว์น้ำกลางทะเลลึกเป็นเวลานาน ติดต่อกัน 1/2-3
เดือน หรือมากกว่า ทำให้เวลาในการทำกิจกรรมส่วนนี้หดหายไป แม้ว่าพ่อจะกลับเข้าฝั่งมาแล้วก็ตาม
แต่ก็ไม่มีการรับสื่อโทรทัศน์พร้อมกับลูกเลย ในช่วงที่เข้าฝั่งพ่อต้องสาละวนอยู่กับเรื่องบนเรือ เช่น
การขายสัตว์น้ำที่จับมาได้ เงินเดือนลูกน้อง ตรวจเช็คเครื่องยนต์เรือ เป็นต้น ภาระกิจนี้ก็จะเสร็จ
เรียบร้อยก็ถึงเวลาเตรียมตัวออกทะเลอีกครั้ง

กรณีเด็กหญิงเปียร์เป็นลูกคนเดียว จึงมีเพียงแม่ที่ดูโทรทัศน์กับเด็ก เช่น ขณะที่เด็ก
หญิงเปียร์กำลังนั่งดูละครช่วง 18.40-19.20น.อยู่ ก็มีโฆษณาโปรแกรมห้า Big Cinema ทางสถานี
โทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เรื่อง Titanic เด็กหญิงเปียร์เห็นเรือลำใหญ่จึงถามแม่ขึ้นว่า

“แม่คะ...เรือลำใหญ่แบบนี้มีด้วยหรือ เป็นเรืออะไรคะ”

“เป็นเรือท่องเที่ยว ทุก(บรทุก)คน รด ได้มาก” เมื่อแม่ตอบแล้วเด็กหญิงเปียร์จึง
นึก ขึ้นได้

“อ้อ...เรื่องนี้ลูกเคยดูวิดีโอแล้วนะแม่นะ”

อีก 7 ครอบครัวมีสมาชิกคนอื่นดูโทรทัศน์กับเด็กด้วย เด็กหญิงตูนและเด็กหญิงแดงจะ
มีตาและพี่ๆ เหมือนเด็กชายแมนซึ่งเป็นน้องสุดท้องจะมีพี่ดูโทรทัศน์เป็นเพื่อน เด็กชายปาล์มจะดู
ด้วยทั้งพี่สาวและน้องสาว เช่นเดียวกับเด็กชายพรและเด็กหญิงนุช หลังจากเลิกเรียนเด็กจะออก
ไปวิ่งเล่นใกล้ๆบ้านยาย เมื่อถึงเวลาดูโทรทัศน์ก็ไปดูที่บ้านยาย เพราะใกล้กับสถานที่ที่ตนเองไปวิ่ง
เล่น เด็กหญิงโบว์ เด็กชายยอดและเด็กชายตัน ที่มีเพื่อนดูโทรทัศน์ด้วยกันถึงแม้จะไม่ได้ดูทุกเรื่องก็
ตาม ส่วนเด็กชายนนท์และเด็กชายเซนเป็นพี่คนโตจึงมีแต่น้องที่นั่งดูอยู่ด้วย

เด็กส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์กับเพื่อน มีเพียงเด็กสามคนเท่านั้น ได้
แก่ เด็กหญิงนุช เด็กชายพร และเด็กชายตัน ที่มีเพื่อนอยู่ด้วยขณะดูโทรทัศน์ แต่เป็นที่สังเกตว่าถ้า
มีเพื่อนดูอยู่ด้วยจะไม่ได้นั่งดูอยู่ในบ้านของตนเอง อาจจะเป็นบ้านยายหรือบ้านเพื่อน

ตารางที่ 18

บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในครอบครัวประมาณน้ำดื่ม ในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์
วันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน 16.00-20.00น. เป็นเวลา 3 วัน

ชื่อ	บุคคล												
	พ่อ	แม่	ปู่	ย่า	ตา	ยาย	ลุง	ป้า	น้ำ	อา	พี่	น้อง	เพื่อน
ได้	-	-			-	-	-	-	-	-	-		-
ป่าว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-
จูน	-	-	-	-			-	-	-	-		-	-
ยอง	-	-	-	-			-	-	-	-	-		-
กร	-		-	-	-	-	-	-	-	-		-	-
เบญ	-		-	-			-	-	-	-	-		-
ดูย		-	-	-	-	-	-	-	-	-			-
แอน		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-
โจ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			-
ตา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-
อ้อย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-
โรม	-		-	-	-	-	-	-	-	-		-	-
แดน	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-		-
เบิร์ต	-	-			-	-	-	-	-			-	-
เบศรี	-	-			-	-	-	-	-		-		-

ครอบครัวประมงน้ำตื้น เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นก็เช่นกัน ในการดูโทรทัศน์แต่ละครั้งจะมีสมาชิกคนอื่นในบ้านนั่งดูอยู่กับเด็กด้วย แต่สมาชิกที่นั่งดูด้วยนั้นส่วนใหญ่จะไม่ใช่พ่อและแม่ อาจจะเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย น้อยครั้งมากที่เด็กจะดูโทรทัศน์แต่เพียงลำพัง

“แม่ของเบิร์ตกับเบศรีทำงานที่อำเภอเมือง นานๆกลับที่ ส่วนมากพ่อกับเด็กๆจะเป็นคนไปหาแม่เอง พ่อเขาก็ต้องออกไปจับปูเสฉม วันไหนไม่ไปก็มีงานรับจ้างรายวัน ไม่ค่อยอยู่บ้าน เด็กๆก็อยู่กับผม ย่า แล้วก็อา แถมน้องเล็กๆอีกหนึ่งคน”
(ครอบครัวมณีภู, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2543)

เด็กๆไม่มีโอกาสที่จะนั่งดูโทรทัศน์แต่เพียงลำพัง ประการแรกเด็กทั้งสองคนพี่น้องค่อนข้างสนิทสนมกันมาก มีกันแค่สองคน แต่ทุกวันจึงมีกิจกรรมต่างร่วมกันและดูโทรทัศน์ด้วยกัน ประการที่สอง อาของเด็กทั้งสองกำลังมีลูกอ่อน อายุไม่กี่เดือน นั่งเลี้ยง

ลูกอยู่ในห้องนั้น นอนที่ห้องนั้นด้วย ทำให้บางครั้งเด็กต้องช่วยดูแลน้องในขณะที่อาจต้อง
ไปทำภารกิจส่วนตัวบ้าง

อย่างไรในกรณีของครอบครัวช่วยเหลือ เด็กๆมีพ่อนั่งดูโทรทัศน์ด้วยกัน เพราะพ่อ
ไม่สบายไม่สามารถออกไปทำงานได้มาเป็นเวลากว่า 1 ปีแล้ว

“ผมไม่ไปจับปูผสมตั้งปีกว่าแล้ว เป็นโรคปอด ทำงานหนักไม่ได้เลย หมอห้าม ก็
อยู่บ้านกับลูกๆ แม่เขาออกไป ทำงานคนเดียว ถ้าวันไหนไม่ไปจับปูผสมก็จะรับ
จ้างตัดกิ่ง” (สัมภาษณ์, พฤศจิกายน 2543)

นอกจากเด็กในครอบครัวช่วยเหลือแล้ว ในวันทำงานปกติก็จะมีครอบครัวที่พ่อจะนั่งดู
โทรทัศน์กับเด็กๆหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอนเลย เพราะพ่อต้องออกไปทำงานเป็นหลักของ
บ้านเกือบทุกครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง ยกเว้นในวันพระซึ่งเป็นวันหยุดพักผ่อน บางครอบครัวพ่อมี
โอกาสได้ดูโทรทัศน์กับเด็กๆในตอนเย็นด้วย ส่วนแม่ที่ประกอบอาชีพอื่นนั้นจึงมีโอกาสนั่งดู
โทรทัศน์กับเด็กเมื่อเสร็จจากภารกิจต่างๆแล้ว ในครอบครัวทองปานดีเด็กๆได้นั่งดูโทรทัศน์กับแม่
ซึ่งทำงานรับจ้างรายวัน บางวันไปทำงาน บางวันไม่มีงานก็อยู่บ้าน แต่หลังจากที่เด็กกลับจาก
โรงเรียนแล้ว เกือบทุกวันจะได้เจอแม่ พร้อมกับตา ยาย และน้องสาว เช่นเดียวกับครอบครัว
สุดหนู เด็กค่อนข้างจะติดแม่มาก ขณะดูโทรทัศน์ต้องให้แม่อยู่ใกล้ๆ แม่ทำงานรับจ้างตัดกิ่งที่แพ
ปลารายวัน มีเวลาให้กับเด็กมากพอสมควร ตอนเย็นก็อยู่กับเด็กตลอด

“โรมติดโทรทัศน์ ดูเกือบทุกรายการ โดยเฉพาะรายการกีฬาทุกชนิด แต่นั่น
แหละต้องให้แม่อยู่เป็นเพื่อน บางครั้งง่วงนอนก็ไม่ได้นอน ถ้าดูดีก็มากต้องให้แม่
นั่งใกล้ๆ ไม่ใช่อะไร กลัวผีเอามากๆ” (สัมภาษณ์, พฤศจิกายน 2543)

จากการสังเกตพบว่าเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นกลุ่มนี้ ไม่มีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์กับเพื่อนเลย
นอกจากกิจกรรมการเล่น เพราะสภาพแวดล้อมในพื้นที่นี้มียุ่งซุกซมมาก เด็กต้องรีบกลับบ้านของตนเอง ปิด
ประตูเร็วกว่าปกติ จึงทำให้การดูโทรทัศน์หลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน ต้องดูแต่ในบ้านของตัวเองจะ
สะดวกสบายกว่า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บทที่ 6
สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

โทรศัพท์มือถือเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเฉพาะการเปิดรับสื่อโทรศัพท์มือถือในครอบครัว และโทรศัพท์มือถือยังเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อเด็กมากขึ้นทุกวันด้วย กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โทรศัพท์มือถือมีส่วนเป็นตัวกำหนดเวลาอย่างมาก เช่น กิจกรรมที่จะทำต่อไปนี้ต้องทำให้เสร็จก่อนที่จะเปิดโทรศัพท์ หรือหลังจากดูโทรศัพท์จบแล้ว หรือเป็นกิจกรรมที่สามารถ

ทำได้ระหว่างเปิดรับสื่อโทรทัศน์ จึงเป็นไปได้ว่าโทรทัศน์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ภายในครอบครัว โทรทัศน์ยังช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นกับสมาชิกทุกคนในครอบครัว ได้มาอยู่พร้อมหน้ากัน มีโทรทัศน์เป็นจุดศูนย์กลางแห่งความสนใจ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่ได้สนใจกับการดูโทรทัศน์ตลอดเวลาก็ตาม แต่โทรทัศน์เป็นเครื่องดึงดูดให้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กให้กลับเข้าบ้าน หลังจากที่สนุกสนานกับกิจกรรมการเล่นนอกบ้านมาพอสมควรแล้ว รายการต่างๆในโทรทัศน์ที่เด็กๆชื่นชอบ ใฝ่ติดตาม หรือสนใจอยากดูเป็นพิเศษสามารถเรียกให้เด็กกลับเข้าบ้านได้ดียิ่งกว่าพ่อแม่ของเด็กเอง

แต่ที่กล่าวมานั้น ไซ้ว่าโทรทัศน์จะเป็นสาเหตุหรือเป็นตัวกำหนดช่วงเวลาในการทำกิจกรรมของเด็กๆเพียงประการเดียว บริบทที่รายล้อมรอบตัวเด็กเองก็มีส่วนเช่นกันในการกำหนดพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์และกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันอย่างมาก บริบทที่กล่าวมานี้ ได้แก่ ครอบครัว ซึ่งแต่ละครอบครัวมีองค์ประกอบภายในที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ การงานของพ่อกับแม่ รายได้ของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ แบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูลูก และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าเด็กนั้นเติบโตอยู่ในภาวะแวดล้อมหรือได้รับการหล่อหลอมมาจากครอบครัวแบบไหน อย่างไรบ้าง

องค์ประกอบด้านประชากรของตัวเด็กเอง ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา รายได้ของครอบครัว อาชีพของพ่อ แม่ และองค์ประกอบของครอบครัว ก็เป็นเหตุผลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์และการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันของเด็กแต่ละคน แต่ละกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง” เพื่อให้ทราบถึง พฤติกรรมและช่วงเวลาของการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเกี่ยวเนื่องจากพื้นฐานและอาชีพภายในครอบครัวของเด็กเอง โดยศึกษาจากเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากอาชีพประมง 2 ประเภท จำนวน 20 ครอบครัว ได้แก่ ประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล จำนวน 8 ครอบครัว และประมงน้ำตื้น อีกจำนวน 12 ครอบครัว โดยทำการศึกษาจากเด็กกลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 6-12 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษา ในตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่างในครอบครัวที่มีอาชีพประมงทั้งหมด 27 คน แบ่งเป็นเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล 12 คน และเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น 15 คน ผลการศึกษาวิจัยมีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวที่มีอาชีพประมง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาจากอาชีพประมง 2 ประเภท ได้แก่ ประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล และประมงน้ำตื้น ซึ่งอาชีพประมงทั้ง 2 ประเภทนี้จะเกี่ยวข้องในเรื่องของเวลาที่พ่อแม่มจะมีให้กับเด็ก มีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์และการทำกิจกรรมต่างๆ หลังจากเด็กกลับบ้านจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00-20.00น.) ดังนี้

ประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล เป็นอาชีพในลักษณะอุตสาหกรรมการประมงซึ่งมีอาชีพต่างๆรองรับและเกี่ยวข้องกับอาชีพนี้มากมายในอำเภอปากพนัง อาชีพประมงน้ำลึกเป็นงานของผู้ชายเท่านั้นที่ต้องออกเดินเรือ ไปจับสัตว์น้ำกลางทะเลลึก ติดต่อกันนานประมาณ 1/2-3 เดือน หรือนานกว่านี้ถ้าทำในลักษณะเรือทัวร์ จาก 8 ครอบครัว แม่มีอาชีพเป็นแม่บ้านอย่างเดียว 3 ครอบครัว และ 5 ครอบครัว แม่ประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ ค้าขายและรับจ้าง เพื่อหารายได้เสริมจากรายได้หลักของพ่อ ดูแลลูก และรับผิดชอบงานภายในบ้านทั้งหมดแทนพ่อในระหว่างที่พ่อต้องออกไปทำงาน

ประมงน้ำตื้น เป็นอาชีพประมงขนาดเล็กหรืออาชีพประมงภายในครอบครัว ที่ต้องออกไปจับปูแสมเกือบทุกวัน ยกเว้นวันพระซึ่งชาวประมงน้ำตื้นกำหนดเป็นวันหยุดพักผ่อนของกลุ่มตนเอง เริ่มเวลาทำงานหรือออกจากบ้านตั้งแต่เวลาประมาณ 16.00น. และกลับเข้าบ้านตอนย่ำรุ่งของวันใหม่คือ เวลาประมาณ 03.00น.เป็นต้นไปจนถึง 07.00น. กลุ่มตัวอย่างจาก 12 ครอบครัว มีถึง 7 ครอบครัวที่ทั้งพ่อและแม่ประกอบอาชีพประมงน้ำตื้นเหมือนกัน แม่ประกอบอาชีพอื่น 3 ครอบครัว พ่อไม่ทำงานอะไรเพราะมีโรคประจำตัว 1 ครอบครัว และอีก 1 ครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกัน แม่จึงต้องออกไปจับปูแสมคนเดียว

ดังกล่าวข้างต้น ในเวลาประมาณ 16.00น. เป็นเวลาที่เด็กเพิ่งกลับมาจากโรงเรียนถึงบ้าน และเวลา 07.00น.เป็นเวลาที่เด็กตื่นนอนตอนเช้าเตรียมตัวไปโรงเรียน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการปฏิบัติภารกิจที่สวนทางกันระหว่างพ่อ แม่ และเด็ก ในแต่ละวันมีเพียงช่วงเวลาสั้นๆที่มีโอกาสเจอกันก่อนพ่อ แม่ ออกไปทำงาน และก่อนเด็กจะไปโรงเรียนเท่านั้น (ยกเว้นวันพระหรือวันที่พ่อแม่ไม่สบาย) แต่บางครอบครัวก็ยังมีโชคดีที่มีสมาชิกคนอื่นในบ้านอยู่เป็นเพื่อนเด็ก เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง เป็นต้น ครอบครัวที่แม่ประกอบอาชีพอื่นนอกจากประมง เด็กๆก็ยังมีแม่อยู่ด้วยในตอนเย็นหลังกลับมาจากโรงเรียนจนเข้านอน

สภาพความเป็นอยู่ของอาชีพประมง ความเป็นอยู่ในสังคม ในชุมชนอาชีพประมง น้ำตื้น มีลักษณะทางอาชีพเหมือนกัน สภาพความเป็นอยู่ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย กิจกรรมประจำวัน ย่อมคล้ายคลึงกัน เมื่อแหล่งที่มาของรายได้เหมือนกัน สภาพโดยทั่วไปก็คงไม่แตกต่างกันนัก แต่ คงไม่ใช่เสียทั้งหมด สภาพโดยทั่วไปที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดรัตนาราม ซึ่งประชากรหลายครอบครัวส่วน ใหญ่ประกอบอาชีพประมงน้ำตื้น มีลักษณะความเป็นเครือญาติสูง เพราะเป็นที่อยู่ดั้งเดิมของรุ่น ปู่รุ่นย่า สืบต่อกันมาทั้งด้านอาชีพและที่อยู่อาศัย ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยังคงมีให้เห็น รู้ จักกันหัวบ้านท้ายบ้าน ฝากบ้านฝากลูกหลานได้ถ้าพ่อแม่ออกไปทำงาน

ตรงกันข้ามครอบครัวประมงน้ำลึก โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหัวหน้าควบคุมเรือ ปัจจุบันไม่ได้อยู่รวมเป็นชุมชนเดียวกัน แต่จะแยกออกมาซื้อบ้าน หรือเช่าบ้านอยู่ใกล้กับแหล่ง ชุมชนหรือสถานที่ราชการสำคัญๆมากขึ้น มีเพื่อนบ้านใหม่ ส่วนบ้านญาติๆจะอยู่ห่างออกไป ไม่ ไกลมากนัก มีสภาพแวดล้อมที่เจริญกว่าครอบครัวประมงน้ำตื้น

รายได้ของครอบครัว รายได้ของครอบครัวเป็นตัวแปรที่สำคัญ เป็นตัวกำหนด ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย อาหารการกิน แม้กระทั่งจำนวนสื่อ โทรทัศน์ภายในบ้าน ตัวแปรด้านรายได้ของครอบครัวนี้จะส่งผลต่อเด็กโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ค่าขนมไปโรงเรียน และความต้องการอื่นๆอีกมากมาย เมื่อครอบครัวมีรายได้ ดีเพียงพอกับค่าใช้จ่ายภายในบ้าน สามารถซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันได้ เด็กก็จะมีความสุขจากสิ่งเหล่านั้น

รายได้ของครอบครัวประมงน้ำลึก เป็นรายได้ที่ดีกว่า แน่นนอน เป็นเงินก้อน และเมื่อ เทียบกับรายได้ของครอบครัวประมงน้ำตื้นต่อเดือนแล้วมากกว่า ส่งผลให้หลายครอบครัวสามารถ ซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ได้ถึง 2 เครื่องต่อครอบครัว เด็กๆในครอบครัวกลุ่มนี้ค่อนข้างมีความเป็นอยู่ที่ ดีกว่า ได้เข้าเรียนในโรงเรียนในสังกัดเทศบาล มีอุปกรณ์การเรียนที่ครบครัน กระเป๋าใส่หนังสือ รองเท้านักเรียน และได้เงินค่าขนมไปโรงเรียนเพียงพอทุกวัน

ส่วน **รายได้ของครอบครัวประมงน้ำตื้น** เป็นรายได้รายวัน ต้องออกไปจับปูแสมถึงจะ ได้เงินมา ถ้าวันไหนไม่ไปจับปูแสมก็ไม่ได้เงิน ขาดรายได้ไปประมาณ วันละ 200-500 บาท ถึงแม้ วันนั้นจะมีรายได้แต่ก็เป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับว่าวันนั้นจะจับปูแสมได้ปริมาณมากน้อย แคะไหน แม่ที่ไม่ได้ออกไปจับปูแสมกับพ่อบางคน นอกจากจะเป็นแม่บ้านมีหน้าที่ดูแลบ้านแล้ว ยัง

ทำงานรับจ้างคัดกึ่งที่แพปลาอีกด้วย เป็นการหารายได้เสริมให้กับครอบครัว แต่ก็ไม่ได้มีงานหรือ
ออกไปทำงานทุกวัน ขึ้นอยู่กับว่ามีกึ่งมากพอหรือไม่อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง รายได้ต่อครั้งประมาณ
150-300 บาท

รายได้ที่ต้องจำกัดจำเขี่ยนี้ ไม่แน่นอน ได้บ้างไม่ได้บ้าง ส่งผลโดยตรงกับเด็กกลุ่มนี้
กล่าวคือ เด็กบางคนไม่มีเงินค่าขนมไปโรงเรียน เพราะพ่อกับแม่ไม่ได้ออกไปทำงาน น้อยคนที่จะ
มีเพื่อนนักเรียนใหม่ หรือรองเท้านักเรียนใส่ไปโรงเรียน บางคนอุปสรรคการเรียนค่อนข้างขาดแคลน
บางคนต้องเดินเท้าเปล่า หรือแม้แต่อาหารการกินที่บ้านก็ไม่สมบูรณ์เหมือนอย่างเด็กในครอบครัว
ประมงน้ำลึก พี่ๆของเด็กหลายคนที่ไม่สามารถเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น เพราะมีปัญหาด้านการ
เงินภายในครอบครัว นี่เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งทำให้เด็กต้องออกไปหางานทำหรือแต่งงาน
มีครอบครัวไปตั้งแต่อายุยังน้อย

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ถึงแม้ว่าเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึกจะไม่ค่อย
ได้เจอพ่อ นานหลายเดือนกว่าพ่อจะกลับเข้าฝั่ง แต่เด็กก็ยังโชคดีที่มีแม่หรือพี่ๆคอยดูแลเอาใจใส่
ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ สนับสนุนให้เด็กทำการบ้าน คอยเตือนเรื่องอ่านหนังสือ หรืองานประดิษฐ์
ที่คุณครูสั่งมา เด็กหลายคนที่มีพ่อแม่สนับสนุนให้เด็กเรียนพิเศษเสริมหลังจากโรงเรียนเลิก ขึ้นอยู่
กับความสนใจของเด็กเองด้วย สนใจคอยซักถามกิจกรรม เรื่องที่โรงเรียน บางบ้านอนุญาตให้
เด็กดูโทรทัศน์รายการที่ออกอากาศดี ๆ ได้ ถ้ารายการนั้นมีสาระประโยชน์กับเด็ก

ส่วนเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น หลายครอบครัวที่พ่อกับแม่ออกไปจับปูแสมด้วย
กันในตอนเย็นหลังจากเด็กกลับจากโรงเรียนและกลับมาเข้าวันรุ่งขึ้น ทำให้เด็กมีโอกาสเจอพ่อแม่
หลังเลิกเรียนน้อยมากหรือจะเจอกันอีกครั้งก็ตอนเช้าหลังจากพ่อแม่กลับมาจากทำงานและก่อนที่
เด็กจะไปโรงเรียน กว่าจะได้ด้วยกันพร้อมหน้าก็ต้องเป็นวันพระ ซึ่งเป็นวันหยุดของอาชีพนี้ แต่ใน
วันพระขึ้น 8 ค่ำบางวันก็ไม่ได้หยุดถ้ามีปูแสมเยอะ เวลานั้นเด็กต้องอยู่กับพี่ น้อง หรือญาติผู้ใหญ่
คนอื่น ๆ มีบางครอบครัวที่แม่ไม่ได้ทำอาชีพจับปูแสมเหมือนพ่อ แต่มีอาชีพรับจ้างคัดกึ่งที่แพปลา
ทำงานเฉพาะช่วงกลางวัน บางวันไปบางวันก็ไม่ไป ทำให้ตอนเย็นมีเวลาอยู่กับเด็ก สนองการ
บ้าน ดูโทรทัศน์เป็นเพื่อน รับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัว

2. การใช้เวลาของเด็กหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00-20.00น.)

ช่วงเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ตั้งแต่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน (16.00-20.00น.) เป็นเวลาประมาณวันละ 4 ชั่วโมง เฉพาะวันจันทร์ถึงวันศุกร์หรือวันที่เด็กไปโรงเรียนเท่านั้น ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการเรียน การเล่น การใช้เวลากับครอบครัว การนอน และกิจกรรมอื่นๆของเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงมีความสัมพันธ์กันดังนี้

เด็กที่อยู่ในครอบครัวประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล จะให้ความสนใจเรื่องการเรียนมากกว่าเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น ไม่ว่าจะเรียนพิเศษหลังเลิกเรียน ทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรืองานประดิษฐ์ต่างๆ เด็กจะสนใจมากกว่า ซึ่งน่าจะมาจากการมีเวลาเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ครู และระบบการแข่งขันในโรงเรียนนั้นๆด้วย

เด็กส่วนมากมีกิจกรรมการเล่นหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเวลาเข้านอน ใช้เวลาประมาณวันละ 1-1½ ชั่วโมง ช่วงเวลาที่เหลือจะใช้ไปกับการดูโทรทัศน์ ทำการบ้าน อ่านหนังสือ ช่วยงานบ้าน และอื่นๆอีกมากมาย โดยเฉพาะเด็กเล็กๆที่ไม่ต้องรับผิดชอบงานบ้าน มีเวลามากกว่า จะใช้เวลาไปกับการเล่นมากกว่าการทำกิจกรรมอย่างอื่น ส่วนเด็กโตต้องช่วยงานบ้าน หรือให้เสร็จจากภาระกิจภายในบ้านก่อนที่จะเล่น

ซึ่งนอกเหนือจากการดูโทรทัศน์ร่วมกันกับสมาชิกภายในบ้าน เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นส่วนมากจะมีเวลาเจอกับครอบครัวก่อนที่พ่อและแม่จะออกไปทำงาน โดยมีการรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ถ้าครอบครัวไหนพ่อออกไปจับปูแสมคนเดียวเด็กจะได้อยู่กับแม่ หรือแม่เป็นคนสอนการบ้านให้

ทั้งเด็กที่อยู่ในครอบครัวประมงน้ำลึกและประมงน้ำตื้น ส่วนมากจะนอนกันตั้งแต่หัวค่ำเฉพาะในวันจันทร์ถึงวันศุกร์หรือวันที่เด็กไปโรงเรียน คือ ตั้งแต่เวลาประมาณ 19.30น. เป็นต้นไป แต่ไม่เกิน 22.00น. ด้วยสภาพแวดล้อมของเมืองชนบท ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย ไม่ต้องเสียเวลากับการเดินทางไป-มาโรงเรียน ยุงชุมก็เป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่ได้ก็จะต้องเข้าบ้าน ปิดประตูเร็วกว่าปกติ และเข้านอนเร็วขึ้นด้วย

อื่นๆ นอกเหนือกิจกรรมที่กล่าวมาเด็กยังมีกิจกรรมอย่างอื่นทำด้วย เช่น อาบน้ำ ไปตลาดกับแม่ ไปหาหมอมือเมื่อไม่สบาย ไปเยี่ยมญาติ เป็นต้น

3. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

กำหนดให้ทุกครอบครัวในงานวิจัยครั้งนี้มีเครื่องรับโทรทัศน์อย่างน้อย 1 เครื่อง จากการสังเกตพบว่าเป็นโทรทัศน์สีทั้งหมด จาก 8 ครอบครัวประมงน้ำลึก มี 4 ครอบครัวที่มีจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ 2 เครื่อง แต่ครอบครัวประมงน้ำตื้นจาก 12 ครอบครัว มีเพียงครอบครัวเดียวที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ 2 เครื่อง ที่เหลืออย่างละ 1 เครื่องเท่านั้น ในครอบครัวประมงน้ำลึกส่วนใหญ่มีโทรทัศน์ขนาด 20 นิ้ว และเครื่องรับโทรทัศน์ของครอบครัวประมงน้ำตื้นส่วนใหญ่มีขนาด 14 นิ้ว

3.1 สภาพของสัญญาณโทรทัศน์ที่รับได้ในพื้นที่วิจัย

หลายพื้นที่ในอำเภอปากพนังเป็นพื้นที่อับสัญญาณ เพราะห่างจากสถานีทวนสัญญาณเกินไปหรือมีสิ่งกีดขวางไว้ ทำให้ไม่สามารถรับสัญญาณภาพและเสียงจากสถานีโทรทัศน์ต่างๆได้อย่างชัดเจน หลายครอบครัวที่มีเพียงหนวดกุ้งเท่านั้น จึงทำให้รับสัญญาณจากบางสถานีไม่ชัดเจน แต่บ้านที่มีการติดตั้งเสาอากาศหรือจานรับสัญญาณ มีโอกาสได้ดูรายการของทุกสถานีได้อย่างชัดเจน ไม่ต้องคอยปรับหนวดกุ้งเมื่อต้องการเปลี่ยนช่อง

โดยเฉพาะครอบครัวประมงน้ำตื้นที่เกือบทุกบ้านมีเพียงหนวดกุ้งเท่านั้น ประกอบกับพื้นที่ชุมชนอยู่ห่างไกลออกไปจากแหล่งชุมชน ทำให้การรับสัญญาณโทรทัศน์ไม่ชัดเจน นี่เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เด็กเลือกรับชมแต่รายการของสถานีที่รับภาพและเสียงได้ชัดเจนเท่านั้น และน่าจะเป็นเหตุให้เด็กไม่ทราบว่าสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยนั้นมีกี่สถานี ได้แก่สถานีใดบ้าง

3.2 รายการที่เด็กเลือกเปิดรับและช่วงเวลาเพื่อดู

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการที่เด็กกลุ่มอายุ 6-12 ปีในครอบครัวที่มีอาชีพประมงทั้ง 2 ประเภท เลือกเปิดรับในการวิจัยครั้งนี้ 13 รายการ เป็นรายการของช่อง 3 มากที่สุด 7 รายการ รองลงมาได้แก่ช่อง 7 จำนวน 3 รายการ เด็กเลือกเปิดรับรายการที่ให้ความบันเทิงมากกว่ารายการที่ให้สาระประโยชน์ ได้แก่ การ์ตูน ละคร ละครพื้นบ้าน ภาพยนตร์จีน ส่วนเหตุการณ์ข่าวในชีวิตประจำวัน หรือวาไรตี้เกี่ยวกับชีวประวัติของบุคคล เด็กจะเลือกชม แต่ช่วงที่ให้ความสนุกสนานบันเทิงเท่านั้น เช่น ช่วงตลก ร้องเพลง เก็บตลก เป็นต้น ไม่สนใจในรายละเอียดช่วงอื่นๆ แต่ก็ยังมีเด็กบางคนที่สนใจดูข่าว หรือรายการที่มีเนื้อหาสาระบ้าง

เด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้น หลังจากเด็กกลับจากโรงเรียนยังไม่เปิดโทรทัศน์ในทันที มีเด็กเพียงคนเดียวในงานวิจัยครั้งนี้ที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์ตั้งแต่เวลา 16.30น. เพราะเด็กคนนี้ไม่ชอบออกไปเล่นกับเพื่อนนอกบ้าน จะมีเพียงบางครั้งบางวันเท่านั้น แต่ก่อนที่จะเปิดโทรทัศน์ต้องช่วยทำงานบ้าน เตรียมรับประทานอาหารเย็นก่อนที่พ่อจะออกไปจับปูเสฉม ส่วนเด็กคนอื่นๆจะห่วยเล่นมากกว่าการทำกิจกรรมอื่นๆ โดยเฉพาะเด็กเล็ก ซึ่งไม่มีหน้าที่รับผิดชอบงานบ้าน ด้วยพัฒนาการตามวัย ประกอบกับพ่อ หรือแม่ต้องออกไปทำงานในขณะที่เด็กอยู่บ้าน เด็กจึงมีอิสระในการทำกิจกรรมที่ตนเองชอบมากขึ้น กลับถึงบ้านเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วออกไปเล่น สักประมาณ 1 ชั่วโมง จึงกลับมาเปิดโทรทัศน์ จากนั้นจะออกไปเล่นต่อก่อนที่กลับเข้าบ้าน อาบน้ำ เปิดโทรทัศน์ไปพร้อมกับทำกิจกรรมต่างๆ เช่น นำการบ้านมาทำหน้าโทรทัศน์ ก็มๆเงยๆ อ่านหนังสือ เลี้ยงน้อง อาบน้ำ และกิจกรรมอื่นๆเป็นต้น กว่าเด็กจะบังคับตัวเองให้กลับเข้าบ้านก็เริ่มมีดราม่าแล้ว จึงเหลือเวลาน้อยลงที่จะทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรือกิจกรรมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ฉะนั้นเด็กส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมอื่นไปด้วยขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์

เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึก มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติภารกิจประจำวันมากกว่าเมื่อเทียบกับเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น เพราะมีแม่คอยดูแลเอาใจใส่ เช่น การเรียนและการอ่านหนังสือ จะทำให้เสร็จเรียบร้อยก่อนดูโทรทัศน์ ใช้เวลาในการรับสื่อโทรทัศน์เป็นการสร้างความบันเทิงและพักผ่อนไปด้วย เห็นได้จากการทานขนมต่างๆพร้อมกับดูโทรทัศน์ บ้างก็เล่นกับน้อง หรือนอนดูเฉยๆอย่างตั้งใจ สนุกสนานและมีความสุข

3.3 ความสนใจในการเปิดรับ ลักษณะการคิดไตร่ตรองขณะดู และกิจกรรมที่ทำในระหว่างดูโทรทัศน์

เมื่อเด็กได้นั่งดูโทรทัศน์แล้ว เด็กจะมีสมาธิ ตั้งใจดู จ้องนิ่งๆอยู่นาน ใครเรียกให้ช่วยทำอะไรมักจะไม่ได้ยิน บ่ายเบี่ยง เกี่ยงกัน แสดงอารมณ์ต่อต้าน เช่น แม่เรียกให้ช่วยงานบ้าน หรือเรียกให้ไปอาบน้ำ เด็กก็จะขอเป็นช่วงโฆษณาหรือให้ดูโทรทัศน์จบเสียก่อน ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกไม่พอใจ เด็กๆจึงมักโดนดุเพราะติดโทรทัศน์

เมื่อเด็กสนใจที่จะเปิดรับโทรทัศน์ พฤติกรรมการเลียนแบบจึงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพูด สำเนียงภาษา การแต่งกาย ให้เหมือนกับตัวละครที่ตนเองชอบ อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากเป็นเหมือนดังในโทรทัศน์ เกิดอารมณ์ร่วมสนุกสนาน หัวเราะเมื่อเรื่องตลก สงสารตัวละครเมื่อโดนรังแกหรือผิดหวัง เสียใจ

นอกจากพฤติกรรมการเลียนแบบแล้ว อีกแง่มุมหนึ่งเด็กจะมีอิสระในการเปิดรับรายการต่างๆได้ พ่อแม่ไม่บังคับหรือห้ามการดูโทรทัศน์ นอกจากตักเตือนเป็นบางครั้งบางคราว เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในขณะดูโทรทัศน์สอดแทรกขึ้นมาเป็นระยะ

จากเด็กกลุ่มอายุ 6-12 ปี จำนวน 27 คน เด็ก 19 คน เชื่อว่ารายการละครเรื่อง “ปลาไร้ทองเครื่อง” “บ้านไร่สายสวาท” “มัจจุราชจำแลง” และ “แม่มดเจ้าเสน่ห์” เป็นเรื่องที่น่าจะมีเค้าโครงมาจากเรื่องจริงที่เคยเกิดขึ้นในสังคม และน่าจะมีบางส่วนแต่งขึ้นหรือสร้างเหตุการณ์สมมติขึ้นมาเพื่อ เสริม เติม แต่ง เพื่อให้รายการนั้นๆน่าติดตามชม น่าเชื่อถือ และน่าสนใจเปิดรับ มีเด็กเพียงบางส่วนที่เชื่อว่าละครนั้นเป็นเพียงเรื่องที่สมมติขึ้น แต่งขึ้นมา ไม่มีจริงอย่างในละคร ไม่เกิดขึ้นในสังคมเราแน่นอน เด็กไม่เชื่อว่ารายการละครโทรทัศน์จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด

การติดตามชมรายการต่างๆหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าเด็กสนใจและชอบดูรายการนั้นๆ อาจจะชอบเนื้อเรื่อง ชอบตัวละคร หรือชอบเสื้อผ้าการแต่งกาย จึงจะติดตามชมรายการละคร ไม่ว่าจะเด็กจะไปเที่ยวเล่นที่ไหน หรือทำกิจกรรมอะไรอยู่ เมื่อถึงเวลาออกอากาศต้องรีบกลับมาดู หรือเวลาพูดจะเลียนแบบสำเนียงของตัวละคร เช่น ตัวละครเป็นคนอีสานก็พูดภาษาอีสาน หรือเด็กที่ชอบร้องเพลง ฝึฝืนอยากเป็นนักร้อง ก็ชอบตัวละครและติดตามดูเรื่องนั้นๆเกี่ยวกับเพลง การได้มาเป็นนักร้อง หรือแม้แต่การแต่งกายสวยๆก็ตาม บางคนมีภาพพระเอกในดวงใจของตนเอง เชื่อคนที่เป็นพระเอกต้องเป็นคนดี ใจดี เห็นชาติบ้านเมืองเป็นสำคัญ เป็นพระเอกแล้วต้องรับใช้บ้านเมือง รักษาบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อย และมีป็นเป็นอาวุธประจำกาย เด็กจะนำป็นที่ทำจากกระดาษมาจากโรงเรียน เพื่อกลับมาเล่นที่บ้านกับเพื่อน หรือบางคนก็ทำขึ้นมาใหม่ แล้ว

สมมติตัวเองเป็นตัวละครหรือเป็นพระเอกของเรื่อง เพราะอยากยิงปืนเป็นเหมือนอย่างพระเอก
เทห์ หล่อ ชนะตลอดกาล ช่วยให้ทุกคนรอดพ้นอันตรายได้

เด็กบางคนรู้จักเปรียบเทียบหรือแยกแยะนิสัยตัวละครได้ว่า นิสัยดีเป็นอย่างไรที่ดีและ
อย่างไรที่เรียกว่าไม่ดี เพราะรู้ว่ารายการเหล่านี้มีบางส่วนของสมมติหรือแต่งขึ้น ไม่เป็นความจริงทั้ง
หมด จึงดูเพื่อความสนุกสนาน บันเทิงเท่านั้น

การเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน ใช่ว่าเด็กจะมีแต่
การดูโทรทัศน์เพียงอย่างเดียว เด็กจะทำกิจกรรมต่างๆขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ไปพร้อมๆกันด้วย
กิจกรรมที่เด็กทำมากที่สุดขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ได้แก่ การรับประทานอาหารขนมขบเคี้ยว รองลงมา
คือการรับประทานอาหารเย็น เด็กบางคนพ่อแม่ต้องเอาโทรทัศน์เป็นสื่อล่อเพื่อให้เด็กนั้นรับ
ประทานอาหารได้มากขึ้น เช่น กรณีของเด็กหญิงตุ๊ตุนและเด็กหญิงแตง ซึ่งเป็นเด็กค่อนข้างผอม
แม่ต้องคอยบังคับและดูแลเรื่องการรับประทานอาหารอย่างใกล้ชิด การทานขนมก็เป็นอีกกิจกรรม
หนึ่งที่เด็กทำมากเช่นกัน ระหว่างโฆษณาหรือจบจากรายการหนึ่งกำลังเข้าสู่รายการหนึ่งเด็กไป
ซื้อขนมมาทานอย่างเพลิดเพลิน หรือไม่ก็วิ่งอาบน้ำก่อน และกลับมาเฝ้าดูอยู่หน้าโทรทัศน์
ไปด้วย เพราะรายการนั้นเป็นรายการที่เด็กติดตามดูด้วยความสนใจ

ผู้ปกครองหรือสมาชิกคนอื่นภายในบ้านจะต้องคอยถาม คอยเตือนเรื่องการทำ
การบ้าน เพราะเด็กค่อนข้างขาดความรับผิดชอบในเรื่องการเรียน ชอบเล่น ชอบดูโทรทัศน์มาก
กว่า หลายคนชอบนำการบ้านมาทำขณะที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์ บางคนก็อ่านหนังสือ ส่วนมาก
จะเป็นหนังสืออ่านเล่น หนังสือการ์ตูน หรือหนังสือประกอบการเรียนอื่นๆ บ้างก็วาดรูป ทำงาน
ประดิษฐ์ หรือถ้าในบ้านมีน้องเล็กๆเด็กอาจจะต้องมีหน้าที่ดูแลน้อง เล่นกับน้องในเวลาผู้ใหญ่
กำลังยุ่งอยู่กับงานบ้านและภาระกิจส่วนตัว

ส่วนกิจกรรมที่เด็กในครอบครัวประมาณนี้ทำขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ คล้ายกับเด็ก
ในครอบครัวประมาณนี้เล็ก เด็กๆมักจะรับประทานอาหารขนมขบเคี้ยว เครื่องดื่ม หรือผลไม้ไปพร้อมกับดู
โทรทัศน์เช่นกัน ทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรือบางคนต้องดูแลน้องแทนแม่ หันหยอกล้อ เล่นกัน
กับพี่น้องระหว่างที่มีโฆษณา น้อยครั้งหรือมีเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ที่เด็กกลุ่มนี้จะนั่งดู
นอนดูเฉยๆโดยไม่ทำกิจกรรมอะไรเลย

3.4 บุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ขณะที่เด็กเปิดรับสื่อโทรทัศน์น้อยครั้งมากที่เด็กจะนั่งดูอยู่เพียงคนเดียว การดูโทรทัศน์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสมาชิกคนอื่นในครอบครัว เพราะเมื่อเด็กเปิดโทรทัศน์ผู้ใหญ่ก็เริ่มมานั่งดูอยู่ด้วย ให้ความสนใจกับรายการนั้นชั่วคราว หรือบางครั้งผู้ใหญ่เปิดโทรทัศน์ดูอยู่ เด็กๆเดินมาเห็นเข้าก็จะมานั่งร่วมวงดูโทรทัศน์ไปพร้อมๆกัน

เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึ ขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์หลังเลิกเรียนจนถึงเข้านอนจะมีแม่หรือสมาชิกคนในบ้านนั่งดูอยู่ด้วย แม้จะไม่ได้ดูตลอดเวลาก็ตาม บางครั้งจะทำงานบ้านหรืองานอื่นๆขณะเด็กดูโทรทัศน์ในห้องที่วางโทรทัศน์ บางครอบครัวที่พ่อกลับเข้าฝั่งพบว่าไม่มีครอบครัวใดที่พ่อจะดูโทรทัศน์กับเด็ก

เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น จาก 12 ครอบครัว มีถึง 8 ครอบครัวที่พ่อกับแม่ต้องออกไปจับปูผสมด้วยกันเกือบทุกวัน รวมถึงครอบครัวที่เด็กมีเพียงแม่คนเดียวด้วย ทำให้ช่วงเวลาที่เด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน เด็กต้องอยู่กับสมาชิกคนอื่นในบ้าน อาจจะเป็นพี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติผู้ใหญ่ ขณะที่เด็กเปิดรับสื่อโทรทัศน์เด็กเหล่านี้จะไม่มีทั้งพ่อและแม่ดูอยู่ด้วย นอกจากบางวันแม่ไม่สบาย หรือหยุดพักผ่อน วันนั้นเด็กถึงจะได้มีกิจกรรมการดูโทรทัศน์ร่วมกับแม่ของตนเอง พ่อจะมีโอกาสดูโทรทัศน์กับเด็กก็ต่อเมื่อ วันนั้นเป็นวันพระ ซึ่งถือเป็นวันหยุดของกลุ่มอาชีพนี้ คือ ในวันขึ้น 8 ค่ำ และวันขึ้น 15 ค่ำ แต่พ่อก็ไม่ได้ดูกับเด็กตลอดเวลา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า เด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงทั้ง 2 ประเภท คือ ประมงน้ำลึหรือประมงทะเลและประมงน้ำตื้นนั้น เด็กกลุ่มอายุระหว่าง 6-12 ปี มีพฤติกรรมการรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กหลังกลับจากโรงเรียนจนถึงเวลาเข้านอนหรือช่วงเวลา 16.00-20.00น. ในการวิจัยครั้งนั้นนอกจากจะใช้ตัวแปรด้านประชากรแล้ว ยังสนใจศึกษาบริบทภายในครอบครัวของเด็กด้วย ว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์อย่างไรบ้าง ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

ลักษณะของอาชีพประมงเกี่ยวข้องกับเวลาที่พ่อแม่จะให้ความสนใจใส่ใจต่อเด็กๆ ครอบครัวประมงน้ำลึและประมงน้ำตื้นพ่อแม่มีเวลาให้ความสนใจใส่ใจต่อเด็กแตกต่างกันคือ อาชีพประมงน้ำลึในขณะที่พ่อต้องออกทะเลนานหลายเดือน เด็กจะมีแม่และสมาชิกคนอื่นอยู่ด้วย เด็กมีความ

เคยชินกับการมีแม่คอยดูแลเอาใจใส่เพียงคนเดียวมาตั้งแต่เล็กๆ เพราะฉะนั้นความรักความอบอุ่น ที่ควรจะได้รับจากพ่อที่ขาดหายไป เด็กก็จะได้รับจากแม่ชดเชยได้บ้างแม้เพียงบางส่วน นอกจากนี้ บางครอบครัวเด็กจะโดนแม่ดุบ่อยๆ พอหลายๆเข้าเด็กก็จะเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความสุข ไม่อยากอยู่บ้าน จึงใช้เวลาส่วนใหญ่เล่นกับเพื่อนหรือออกไปหาความสุขสนุกสนานนอกบ้านโดยการเล่นกีฬา แต่เด็กในครอบครัวที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ อบรมสั่งสอน มีการปูพื้นฐานที่ดีแก่เด็กแล้ว ปัญหาที่เด็กจะออกไปหาความสุขจากนอกร้านก็น้อยลง

ครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้นส่วนใหญ่ พ่อแม่ต้องออกไปจับปูแสมด้วยกันในตอนเย็นหลังจากเด็กกลับมาจากโรงเรียน หรือเวลาประมาณ 16.00น. เป็นต้นไปและกลับมาในเช้าวันรุ่งขึ้น มีเฉพาะวันพระซึ่งถือเป็นวันหยุด หรือวันที่พ่อแม่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือมีธุระจำเป็นเท่านั้นที่พ่อกับแม่จะหยุดอยู่กับบ้านกับเด็ก ถ้าไม่จำเป็นแล้วผู้ประกอบอาชีพประมงน้ำตื้นจะไม่ยอมหยุดงานกัน เพราะจะทำให้ครอบครัวขาดรายได้ไป ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้คนที่ประกอบอาชีพนี้ต้องเป็นคนขยัน และไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับเด็กๆ เด็กจึงต้องอยู่กับคนอื่น ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และเด็กส่วนใหญ่จะอยู่กับตามลำพังพี่น้องๆ เป็นต้น ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เป็นผู้ดูแลเอาใจใส่เด็กแทนพ่อแม่ แต่ก็คงไม่เหมือนกับพ่อแม่ของตัวเอง เพราะเด็กต้องการความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ของตัวเองมากกว่า บางครอบครัวยังโชคดีที่มีพ่อ หรือแม่ที่ประกอบอาชีพอื่นในตอนกลางวันได้อยู่ด้วยกับเด็กในตอนเย็นคอยดูแลเอาใจใส่เด็กบ้าง

สภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพประมงจะรวมตัวกันเป็นชุมชนเล็กๆ มีความเกี่ยวข้องเป็นญาติกันเป็นส่วนใหญ่ รู้จักสนิทสนม มีการพึ่งพาอาศัยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำมาหาเลี้ยงชีพก็ยังเป็นลักษณะพึ่งพากัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันเรื่องของพาหนะในการเดินทางไปประกอบอาชีพ สามารถฝากลูกฝากหลานไว้ให้ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านดูแลได้ ยิ่งพ่อแม่ให้เห็นในชุมชนแห่งนี้ซึ่งนับว่าเป็นข้อดี เด็กจึงไม่รู้สึกลดเดี๋ยวนักยามที่พ่อแม่ของตนออกไปทำงานถึงแม้จะไม่รู้สึกลบอุ่นเหมือนอยู่กับพ่อแม่ตนเองก็ตาม ต่างกับสังคมในเมืองหรือในกรุงเทพมหานคร แม้จะอยู่บ้านใกล้กันยังไม่รู้จักคุ้นเคยหรือไว้เนื้อเชื่อใจกัน ต่างคนต่างอยู่มากกว่า

ครอบครัวที่มีอาชีพประมง มีลูกโดยเฉลี่ยประมาณครอบครัวละ 3 คน ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างน้อยถ้าเทียบกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานด้วยกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น กลุ่มอาชีพเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องการแรงงานจากลูกให้ช่วยกันทำมาหากิน ทำนา เก็บเกี่ยวข้าวทำสวน เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น แต่อาชีพประมงเป็นอาชีพที่ไม่ต้องการแรงงานจากลูก เด็กๆไม่เหมาะ กับอาชีพที่ต้องออกไปอยู่กลางทะเลนานๆ หรือออกไปจับปูแสมที่ป่าชายเลน ทะเลอ่าวไทย

เพราะเป็นงานที่หนักและเหนื่อยเกินไปสำหรับเด็ก ที่ต้องใช้กำลังกาย ความแข็งแรง ความอดทน มากมาย การที่คนที่ประกอบอาชีพประมงมีลูกจำนวนน้อยลง เป็นลักษณะครอบครัวที่ค่อนข้าง สมัยใหม่ เพราะมีข้อจำกัดเรื่องการทำมาหากินและไม่มีเวลาเลี้ยงดูลูกได้อย่างเต็มที่

ตัวแปรด้านรายได้ของครอบครัวก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ที่ส่งผลถึงสภาพความเป็นอยู่ ของครอบครัวชาวประมง อาหารการกิน อุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกภายในบ้าน ขนาดและ จำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ ที่สำคัญรายได้ของครอบครัวส่งผลกับเด็กโดยตรง เมื่อสภาพเศรษฐกิจ ในครอบครัวประมงน้ำลึกดี รายได้เพียงพอกับรายจ่าย สมาชิกทุกคนในบ้านที่ต้องรับผิดชอบจะมีความสุข สะดวกสบาย เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของครอบครัวประมงน้ำลึก นอกจากสุขภาพ กายจะแข็งแรงสมบูรณ์แล้ว สุขภาพจิตยังแจ่มใสอีกด้วย

ส่วนรายได้ของครอบครัวประมงน้ำตื้น แม้จะมีรายได้ในแต่ละวันไม่แน่นอนตามสภาพ แวดล้อมทางธรรมชาติ คือ น้ำมากน้ำลด บางวันก็ต้องหยุดทำงาน เช่น หยุดในวันพระ หยุดเมื่อ เจ็บไข้ได้ป่วย หรือเมื่อมีธุระกิจส่วนตัวที่จำเป็นมากๆ แต่เมื่อสรุปรูปภาพแล้วครอบครัวจะมีรายได้โดย เฉลี่ยต่อวัน ก็มีมากพอที่จะใช้จ่ายตามอัตภาพ หากไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นก็พอจะอยู่ ได้ แต่ประเด็นที่เป็นปัญหาสำหรับการใช้จ่ายของครอบครัวประมงน้ำตื้นคือ เมื่อมีรายได้ต่อครั้ง มาก ก็มักจะใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ขาดการวางแผนที่ดี จนเมื่อวันใดที่ไม่ได้ทำงานจึงขาดรายได้ ไม่มี เงินจ่าย เพราะไม่มีเงินเก็บออม จนบางครั้งเมื่อมีรายจ่ายจำเป็น เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย ค่าเล่า เรียนลูก หรือความจำเป็นอื่นๆ จึงมักต้องกู้หนี้ยืมสิน เกิดปัญหาหนี้สินรุงรังในตอนหลัง การขาด การวางแผนการใช้จ่ายที่ดีนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมเด็ก เพราะได้รับการสืบทอดทางพฤติกรรมจากพ่อ แม่โดยไม่รู้ตัว คือเด็กจะใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ไม่รู้จักเลือกซื้ออาหารและสิ่งของที่มีประโยชน์มา บริโภค ไม่รู้จักการประหยัดเก็บออม ทำให้เด็กมีพฤติกรรมการใช้จ่ายที่ไม่ดี ไม่เห็นความสำคัญ ของการประหยัดเก็บออม และไม่คิดถึงชีวิตในอนาคต

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมลักษณะนิสัย อารมณ์ของ เด็กให้เป็นไป จากสภาพความแตกต่างของการประกอบอาชีพ ช่วงเวลาในการออกทำมาหากิน และวิธีการของอาชีพประมงน้ำลึกและประมงน้ำตื้น ส่งผลถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกภายใน ครอบครัวเด็ก พฤติกรรม และลักษณะนิสัยของเด็กได้มาก เช่น ครอบครัวของประมงน้ำลึกจะมี บรรยายากที่อบอุ่นกว่า ตรงที่มีแม่อยู่ด้วยตลอดเวลาที่พ่อออกทะเล แม่คอยดูแลเอาใจใส่เรื่อง ความเป็นอยู่ของเด็กๆ ตั้งแต่เรื่องอาหารการกิน การเรียน การทำการบ้าน การดูโทรทัศน์ (ในบาง ครั้ง) การเล่น การเที่ยวเตร่ เด็กต้องเคารพเชื่อฟังแม่ และแม่ก็ต้องมีอำนาจในการวางแผน สั่งการ

ควบคุม กำกับ เด็กๆเกือบทุกเรื่อง หากเด็กคนใดเบี่ยงการควบคุมของแม่ ก็มักจะไปอยู่ที่บ้านญาติ หรือเพื่อนๆบางช่วงเวลา แต่โดยสรุปแล้วเด็กๆยังมีผู้ใหญ่คอยดูแล เด็กส่วนใหญ่จะได้รับประทานอาหารเป็นเวลา ไปโรงเรียนทุกวัน มีคนสอนการบ้านให้ ดูโทรทัศน์และเล่นเป็นเวลาตามความเหมาะสม ไม่ค่อยมีเวลาไปเที่ยวชุกชุกสนเเกร เมื่อเด็กกลับจากโรงเรียนถึงบ้านจะมีแม่อยู่ด้วยจนกระทั่งเด็กเข้านอน เพราะฉะนั้นกิจกรรมต่างที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็ก โดยเฉพาะการดูโทรทัศน์เกือบทุกครอบครัวเด็กจะดูกับแม่ บางบ้านก็มีพี่น้อง หรือญาติผู้ใหญ่นั่งดูด้วยกัน

ส่วนเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมงน้ำตื้น ส่วนหนึ่งจะอยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย อีกส่วนหนึ่งจะอยู่ตามลำพังพี่ๆน้องๆ เมื่อพ่อแม่ออกไปทำงานหากินในช่วงเวลา 16.00น. ถึงตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น เด็กที่อยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งแก่แล้ว ต้องดูแลและช่วยเหลือตัวเองค่อนข้างมาก มีอิสระในการเป็นอยู่ การรับประทานอาหาร การทำการบ้าน การดูโทรทัศน์ การเล่นและเที่ยวเตร่ ไม่ค่อยมีระเบียบวินัยในตัวเอง เนื่องจากความเคยชินจากการอยู่ตามลำพังมาตลอด ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งแก่แล้วก็ไม่สามารถควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง ตกเดือนเด็กบ้างแต่ไม่มีการติดตามผล จึงเป็นเหตุให้เด็กขาดระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกิจกรรมการดูโทรทัศน์ของเด็ก จะดูได้ตลอดเวลาและทุกรายการที่ตนต้องการดู เมื่อเบี่ยงจากการดูโทรทัศน์หรือไม่มีรายการใดน่าดู เด็กจะออกไปเล่นกับเพื่อนๆอย่างสนุกสนาน ไม่ค่อยมีขีดจำกัดด้านเวลา

การใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆของเด็กส่วนใหญ่ หลังเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอนในครอบครัวประมงน้ำตื้น เป็นช่วงเวลาที่เด็กสวนทางกับอาชีพของพ่อแม่ซึ่งต้องออกไปทำงานด้วยกัน เพราะฉะนั้นเด็กๆจึงไม่มีใครคอยแนะนำ ตกเดือน อบรมสั่งสอน หรือแม้แต่ให้ความสนใจสอนเด็กทำการบ้าน อ่านหนังสือ ถึงแม้ว่าจะมีสมาชิกคนอื่นอยู่ด้วยแต่บุคคลเหล่านั้นก็ไม่มีอิทธิพลกับเด็กมากนัก เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถสอนเด็กทำการบ้าน อ่านหนังสือได้ หรือญาติที่มาอาศัยอยู่ด้วยก็ไม่ได้ให้ความเอาใจใส่เด็กเท่ากับพ่อแม่ของเด็กเอง

การเรียนเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับเด็กที่ขาดการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครอง ปลูกฝังในเรื่องการเรียนจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาให้เด็กมากพอ ต้องทุ่มเทเวลาให้กับการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว พ่อแม่มักจะโยนความรับผิดชอบส่วนนี้มาให้ครูที่โรงเรียน ซึ่งเป็นภาระหนักสำหรับครู เพราะการแก้ปัญหาการเรียนของเด็ก ต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ของเด็กด้วยการแก้ปัญหาเรื่องการเรียนของเด็กจึงแก้ได้ยาก เนื่องจากขาดความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะเด็กที่มาจากพื้นฐานครอบครัวไม่อบอุ่น เด็กขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ และไม่รู้

หน้าที่ของตัวเองว่าต้องทำอะไร จึงทำให้เกิดปัญหาด้านการเรียน ความประพฤติ และพฤติกรรมบางอย่าง ตลอดจนขาดระเบียบวินัย มักทำตามใจตัวเอง จากการพูดคุยกับคุณครูประจำชั้นเรื่องการประเมินผลการสอบของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4) จากเด็ก 30 คน คะแนนไม่ผ่านเกณฑ์ถึง 25 คน

เด็กในครอบครัวประมงน้ำลึก ได้รับโอกาสด้านการเรียนมากกว่าเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น แม้ว่าพ่อแม่จะไม่มีเวลาสนใจดูแล แต่เด็กก็ยังมีแม่ให้ความสนใจเรื่องการเรียน ตัวเด็กเองก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และน่าจะมาจากระบบการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล ด้วย ที่ช่วยเหลือหล่อมให้เด็กกระตือรือร้น แข่งขันกับเพื่อน แข่งขันกับตัวเอง เด็กได้รับความเอาใจใส่ คำแนะนำ ตักเตือน สั่งสอนจากแม่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้เด็กเกิดจิตสำนึกที่ดีในเรื่องการเรียน เห็นได้จากหลายครอบครัวที่เด็กไม่ได้นั่งทำการบ้าน อ่านหนังสือ หรือทำงานประดิษฐ์แต่เพียงลำพัง เด็กยังมีแม่หรือพี่ๆช่วยสอนและชี้แนะด้วย ถึงแม้ว่าผลการเรียนของเด็กบางคนจะไม่น่าพอใจนัก แต่เรื่องการได้รับความเอาใจใส่จากพ่อแม่ดีกว่าเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นในระดับหนึ่ง

เด็กในชนบทไม่ต้องเสียเวลากับการเดินทางไปและกลับจากโรงเรียน ใช้เวลาเดินทางกลับบ้านไม่เกิน 20 นาที โดยเฉพาะเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น บ้านของเด็กจะอยู่ใกล้กับโรงเรียน ใช้เวลาเดินทางเพียง 5-10 นาทีเท่านั้น อีกประการหนึ่งก็คือเด็กเหล่านี้ไม่ต้องเรียนพิเศษหลังเลิกเรียน ทำให้เด็กมีเวลามากขึ้นในการทำกิจกรรมต่างๆของแต่ละวัน สภาพพื้นที่ที่เอื้ออำนวยบริเวณบ้านมีสถานที่กว้างขวางพอจะให้เด็กวิ่งเล่นได้อย่างสนุกสนาน ใกล้ชิดธรรมชาติ การเล่นจึงช่วยดึงเวลาจากการดูโทรทัศน์ไว้มากที่สุด จึงทำให้เด็กในชนบทมีเวลาดูโทรทัศน์หลังเลิกเรียนน้อยกว่าเด็กในเมืองหรือในกรุงเทพฯ การดูโทรทัศน์จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งในกิจกรรมแต่ละวันของเด็กเท่านั้น ต่างจากเด็กในเมืองหรือในกรุงเทพฯซึ่งต้องใช้เวลาเดินทางกลับบ้านและอยู่บนรถนานเป็นชั่วโมง เลิกเรียนแล้วกว่ากลับถึงบ้านก็มีมืดค่ำ กลับมาแล้วต้องทำภารกิจส่วนตัวแม่จะเหนื่อยล้าเต็มที่แล้ว ไม่มีเวลาวิ่งเล่นอย่างสนุกสนานเช่นเด็กในชนบท ประกอบกับสถานที่ไม่เอื้ออำนวยให้เด็กใช้จินตนาการสร้างสรรค์เกมส์การเล่น มีพัฒนาการตามวัยได้อย่างเต็มที่ เห็นได้ว่าตรงจุดนี้เด็กในชนบทจะได้เปรียบเด็กในกรุงเทพมหานครค่อนข้างชัดเจน

สภาพแวดล้อมในชนบท เงียบสงบ ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวยามค่ำคืนดึกดื่นมากมาย อย่างในเมือง วัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย พ่อ แม่ ไม่นิยมให้ลูกออกไปเที่ยวยามค่ำคืน อาชญากรรมของผู้ติดยาเสพติดมาก ทำให้เด็กต้องเข้าบ้าน อยู่แต่ในบ้านตั้งแต่หัวค่ำ สาเหตุที่

สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เมื่อตะวันเริ่มตกดินยูงก็เริ่มออกมา ยุ่งชุมมาก ทำให้ต้องรีบปิดประตูบ้านเร็วกว่าปกติ เมื่อเด็กต้องอยู่ในบ้าน ปฏิบัติภารกิจส่วนตัวเรียบร้อยแล้ว ไม่มีกิจกรรมอื่นๆทำ ก็รีบเข้านอน แม้เด็กบางคนจะนอนดึกบ้างก็ตามแต่ไม่เกิน 22.00น.

เครื่องรับโทรทัศน์ในแต่ละครอบครัวจะวางไว้ในห้องโถงเอนกประสงค์ ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากห้องอื่นๆได้เด็ดขาด เป็นห้องที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวสามารถนั่งรับชมร่วมกันได้สะดวกและเข้าถึงได้ง่ายเมื่อต้องการเปิด ปัญหาที่น่าจะเกิดขึ้นก็คือเด็กจะติดโทรทัศน์มากขึ้น ประกอบกับสภาพแวดล้อมในชนบทที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ เป็นชุมชนเล็กๆ ไม่มีกิจกรรมอะไรมากไปกว่าการดำรงชีวิตในแต่ละวัน ไม่มีแสงสี สถานที่ท่องเที่ยวยามราตรีให้เห็นมากมายอย่างในเมือง จึงทำให้มีมืดค่ำเร็ว เงียบสงบ ที่สำคัญคือยูงเยอะมาก ออกอาละวาดตั้งแต่พระอาทิตย์เริ่มตกดิน จึงต้องปิดบ้านเข้านอนเร็วกว่าเด็กที่อื่นๆ

เด็กจะได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เล็กๆว่า เมื่อที่บ้านมีโทรทัศน์แล้วก็ต้องกลับมาดูที่บ้าน คงเป็นเพราะลักษณะนิสัยส่วนตัวของคนได้ จะไม่ชอบไปนั่งรบกวนที่บ้านคนอื่นนาน ค่อนข้างจะมีความเป็นส่วนตัว เคารพในความเป็นส่วนตัวสูง การจะเข้าไปรบกวนในบ้านเพื่อนนั้นไม่นิยมทำกันมากนัก กรณีเหตุการณ์ที่เด็กจะไปดูโทรทัศน์บ้านเพื่อนหรือเพื่อนจะมานั่งดูโทรทัศน์ที่บ้านเด็ก กลุ่มตัวอย่างนั้นมึนน้อยมาก

การขาดอุปกรณ์เสาอากาศหรือจันรับสัญญาณที่มีประสิทธิภาพ ทำให้หลายครอบครัวไม่สามารถรับสัญญาณภาพและเสียงจากบางสถานีได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นเหตุผลประการสำคัญ ที่ทำให้ข่าวสารถูกปิดกั้น หลายสถานีผลิตรายการสำหรับเด็กที่มีคุณภาพออกมา แต่เด็กไม่สามารถรับชมได้ ทั้งๆที่เป็นรายการที่เด็กสนใจเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ทำให้เด็กบางคนไม่สามารถบอกได้ว่าที่บ้านของตนนั้นรับได้ที่สถานี ได้แก่สถานีใดบ้าง แต่จะจำได้เฉพาะสถานีที่ตนเองเปิดรับบ่อยๆและเปิดรับเพียงสถานีที่รับสัญญาณภาพและเสียงได้ชัดเจนเท่านั้น

สภาพของสัญญาณโทรทัศน์ที่ไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่เกิดกับครอบครัวประมงน้ำตื้น ที่บ้านมีเพียงหนวดกุ้งเท่านั้น ในพื้นที่อับสัญญาณหรือพื้นที่ห่างไกลสถานีทวนสัญญาณจะไม่สามารถรับได้ชัดเจน เมื่อครอบครัวมีข้อจำกัดเรื่องรายได้ ราคาอุปกรณ์เสาอากาศ 400-500 บาทสำหรับคนกลุ่มนี้จัดว่ามีราคาแพง ค่อนข้างลำบากทีเดียวในการจัดหาซื้อ เป็นการยุ่งยาก นำราคาถ้อยถ้าจะต้องคอยเปลี่ยนทิศทางหนวดกุ้งทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนช่อง โดยเฉพาะ ITV ถ้าบ้านของเราไกลจากสถานีส่งสัญญาณเกินกว่า 5 กิโลเมตร จะไม่สามารถรับสัญญาณได้ชัดเจน นอกจากจะติดตั้ง

เสอากาศสูงๆเท่านั้น ทำให้รายการที่เด็กเลือกเปิดรับเป็นรายการทางช่อง 3 มากที่สุด รองลงมาได้แก่ช่อง 7 คงไม่ใช่เพราะเด็กติดรายการทางช่อง 3 หรือเป็นแฟนช่อง 3 แต่น่าจะเป็นเพราะว่าช่อง 3 นั้นผลิตรายการเกี่ยวกับเด็กมากกว่าสถานีอื่นๆในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน และที่สำคัญสัญญาณการรับภาพและเสียงจากสถานี สามารถรับชมได้อย่างชัดเจนมากกว่าสถานีอื่น จึงทำให้เด็กสนใจเปิดรับมากกว่า

รายการต่างๆที่ออกอากาศหลังเด็กกลับจากโรงเรียนจนถึงเข้านอน หรือตั้งแต่เวลา 16.00-20.00น. เด็กส่วนใหญ่เลือกเปิดรับรายการที่ให้ความบันเทิง สนุกสนาน มากกว่ารายการประเภทสาระความรู้ เช่น การ์ตูน ละคร ละครจักรๆวงค์ๆหรือละครพื้นบ้าน ภาพยนตร์จีน เกมส์ หรือรายการวาไรตี้ที่เด็กจะเลือกดูเฉพาะช่วงที่มีตลกเท่านั้น ส่วนรายการข่าวมีการเปิดรับบ้าง เช่น ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวบันเทิง เก็บตก สะกิดข่าว และข่าวกีฬา โดยเฉพาะเด็กผู้ชายจะสนใจข่าวกีฬาเป็นพิเศษ

เด็กในกลุ่มอายุ 6-12 ปี ทั้งเพศหญิงและเพศชายชอบดูการ์ตูนเช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นละครเด็กชายจะชอบภาพยนตร์จีนกำลังภายใน ส่วนเด็กหญิงจะชอบละครมากกว่า เด็กเล็กจะใช้เวลาดูโทรทัศน์มากกว่าเด็กโตซึ่งเริ่มหันไปสนใจสื่ออื่นด้วยนอกจากดูโทรทัศน์อย่างเดียว จะเลือกดูเฉพาะบางรายการบางเรื่องเท่านั้น

เด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง กลุ่มอายุ 6-12 ปี มีความคิดเห็นและความเชื่อเกี่ยวกับรายการละครโทรทัศน์ไทย ที่ออกอากาศในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลาประมาณ 18.30-19.20 น. นั้นว่า คำโครงเนื้อเรื่องบางส่วนน่าจะมาจากเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสังคมและมีบางส่วนได้รับการเสริมเติมแต่งหรือสมมติขึ้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของรายการ น่าติดตามชมมากยิ่งขึ้น ไม่น่าจะมาจากเรื่องที่เคยเกิดขึ้นในสังคมทั้งหมด ความเป็นไปของสังคมคงจะไม่เลวร้ายอย่างที่เห็น และเด็กหลายคนยังเชื่อว่าละครที่กำลังดูอยู่นั้นจะเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นหรือสมมติขึ้นมาทั้งหมด

เด็กในครอบครัวประมงใช้เวลาในการดูโทรทัศน์เฉลี่ยวันละประมาณ 1½-2 ชั่วโมง ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าเด็กใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆมากน้อยเพียงใดในแต่ละวัน ถ้าเด็กใช้เวลาในการเล่นมากจะดูโทรทัศน์น้อย ทางตรงกันข้ามยิ่งเด็กใช้เวลาเล่นน้อยยิ่งดูโทรทัศน์มาก ในขณะที่เด็กดูโทรทัศน์ เด็กไม่ได้นั่งดูนิ่งๆเพียงอย่างเดียว แต่มีกิจกรรมอื่นๆเกิดขึ้นระหว่างนั้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหารเย็น รับประทานอาหาร ขนม อาหารว่าง ของขบเคี้ยว นำการบ้านมาทำหน้าโทรทัศน์ อ่านหนังสือ วาดรูป เลี้ยงน้อง หรือเล่นกับพี่น้องช่วงที่มีโฆษณาครั้งรายการ

บางคนวิ่งไปอาบน้ำและกลับมาดูโทรทัศน์ต่อ การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ก็เกิดขึ้นในขณะที่ดูโทรทัศน์ด้วย จะเห็นได้ว่าการแสดงออกของเด็กลักษณะนี้ไม่ได้แตกต่างจากผู้ใหญ่เลย

เมื่อเด็กเกิดความสนใจในรายการใดรายการหนึ่ง ปฏิบัติการแสดงออก อารมณ์ร่วม เช่น หัวเราะ ดีใจ วิพากษ์วิจารณ์ การเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆจากตัวละครที่เด็กชื่นชอบ การเฝ้าติดตามชมในวันต่อไป ดูอย่างตั้งใจ ใจจดใจจ่อ พบว่าบางครั้งเด็กไม่สนใจรับรู้สิ่งรอบข้างเลย แม้แต่เสียงเรียกของผู้ปกครอง หรือถูกรบกวนจากภายนอก บางครั้งเด็กยังแสดงปฏิกิริยาต่อต้านเมื่อถูกสิ่งเร้ามาขัดขวางการดูโทรทัศน์ ทำให้ผู้ใหญ่รู้สึกที่เด็กกำลังติดโทรทัศน์เกินไปจนไม่สนใจแม้กระทั่งการเรียน ดูโทรทัศน์จนไม่ทำการบ้านอ่านหนังสือเลย ทั้งที่ไม่น่าจะเป็นเพราะเด็กติดโทรทัศน์เพียงสาเหตุเดียว การที่เด็กจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจเรียนนั้นขึ้นอยู่กับตัวเด็กเอง การปลุกฝังเอาใจใส่ของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนด้วย

ปฏิกิริยาที่น่าสนใจคือ การเลียนแบบ เมื่อเด็กๆเห็นและสนใจที่จะดูรายการใดรายการหนึ่ง เด็กจะนำพฤติกรรมจากรายการเหล่านั้นมาเลียนแบบ แต่เด็กชายและเด็กหญิงมีการเลียนแบบที่แตกต่างกัน คือ เด็กชายจะชอบตัวละครที่เป็นพระเอก หรือผู้ชายที่เป็นตัวเด่นของเรื่อง เช่น ชอปปิงปิ่น นักรบดาบไม้ หรืออุปกณ์อื่นๆมาทำเป็นปืนเล่นกับเพื่อนๆ บางคนใฝ่ฝันที่จะเป็นทหาร ตำรวจ เพราะจะได้ยิงปืนเช่นเดียวกับพระเอกคนนั้น มองภาพลักษณะของพระเอกคือ ผู้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ปกป้องคุ้มครองผู้อื่นให้รอดพ้นจากอันตราย ส่วนเด็กหญิงจะชอบนางเอก อยากสวย อยากเป็นนักร้องเช่นนางเอกบางเรื่อง หรือเลียนสำเนียงภาษาพูดที่ใช้ในละคร

เมื่อพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ ต้องออกไปทำงานเกือบทุกวัน เด็กเองไม่เคยเห็นหรือรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของพ่อเวลาอยู่กลางทะเลเลย กลับมาถึงบ้านก็พบแต่บรรยากาศไม่ดี พี่ชายติดยาเสพติด ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานทั้งๆที่อยู่ในภาวะที่ช่วยได้ เมื่อภาพแห่งความเป็นจริงไม่ได้สวยงามอย่างที่คิด ไม่มี Hero ที่เด็กสามารถเอาแบบอย่างได้ เด็กจึงหันไปรับรู้ภาพจากสื่อโทรทัศน์แทน และสร้างตัวเองให้เป็น Hero อย่างตัวละครในโทรทัศน์ เมื่อพี่ชายติดยาเสพติดถือว่าเป็นผู้ร้าย จึงสมมติตนเองเป็นตำรวจปราบปรามผู้ร้าย คอยช่วยเหลือผู้อื่นให้อยู่รอดปลอดภัย

พฤติกรรมการเล่นแบบ ผู้ปกครองหลายท่านรู้สึกหวาดกลัวว่าเด็กจะมีการเลียนแบบที่ผิดๆ เช่น เด็กเล็กที่ดูการ์ตูน “ซินจัง จอมแก่น” กลัวว่าเด็กจะไปแสดงกิริยาท่าทางทะเลาะแบบซินจังกับเพื่อนๆ หรือคนอื่นๆ ซึ่งเป็นกิริยาที่ไม่เหมาะสมกับเด็กๆ คำพูดที่ก้าวร้าว ความรุนแรงต่างๆที่เด็กเห็น ผู้ปกครองหวังเกรงว่าเด็กจะไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ

เพราะฉะนั้นผู้ปกครองควรให้ความสนใจดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างใกล้ชิด คอยชี้แนะสิ่งดีไม่ดีต่อเด็กขณะที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์ให้มากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นส่วนใหญ่ พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ เพราะมีวาระวุ่นอยู่กับการทำมาหาเลี้ยงครอบครัว ช่วงเวลาออกไปทำงานของพ่อแม่สวนทางกับเวลาเด็กที่เพิ่งกลับมาจากโรงเรียน ทำให้เด็กมีเวลา มีชีวิตที่อิสระมากในการทำกิจกรรมต่างๆที่ตนเองต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การเล่น แม้แต่ในดูโทรทัศน์เด็กก็มีอิสระที่จะเลือกรับชมรายการได้ทุกรายการทุกเวลา โดยเด็กจะขาดการชี้นำในการดูโทรทัศน์จากพ่อแม่ผู้ปกครอง ถึงแม้จะมีบุคคลอื่นดูโทรทัศน์กับเด็กด้วยก็ตาม แต่บุคคลเหล่านั้นก็ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะชี้นำกับเด็กๆเลย

แม้แต่เด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นเอง ซึ่งมองว่าเป็นครอบครัวค่อนข้างอบอุ่นและมีรายได้ดีกว่ารายได้ของครอบครัวประมงน้ำตื้น แม่เองมีเวลาอยู่บ้านและดูโทรทัศน์กับเด็ก แต่แม่ก็ไม่ได้ชี้นำเด็กในการดูโทรทัศน์เช่นกัน ให้อิสระ ไม่มีการบังคับหรือควบคุมการดูโทรทัศน์ของเด็ก เช่นเดียวกับเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น กรณีเช่นนี้ น่าจะมาจากระดับการศึกษาของพ่อแม่ของเด็กเองที่เป็นตัวแปรสำคัญในการมีระบบความคิด รู้จักพิจารณา คอยชี้นำให้เด็กเลือกรับชมรายการโทรทัศน์ และแนะนำ ส่งสอน ไขข้อข้องใจให้แก่เด็กๆในทางที่ถูกที่ควร

โทรทัศน์เป็นศูนย์กลางในการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เด็กที่มีแม่หรือผู้ใหญ่หนึ่งดูโทรทัศน์ด้วยกัน จะเป็นโอกาสดีที่บุคคลเหล่านั้นจะได้แนะนำ ชี้แนะ ว่ารายการใดควรดู และรายการใดไม่ควรดู เพราะเหตุใด สิ่งโทรทัศน์ที่ออกมามันดีไม่ดียังไง สามารถไขข้อข้องใจให้แก่เด็กได้ทันทีที่เห็นในโทรทัศน์ ทำให้ความสัมพันธ์ ความอบอุ่นภายในครอบครัว แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าเด็กจะไม่มีพ่ออยู่ด้วยในขณะนั้นก็ตาม

จากแนวคิดของ Morley ให้ความสนใจของค้ประอบด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะผู้รับสาร นั้น ซึ่งมองว่าบางครั้งบางแ่งมุมผู้รับสารจะ Active และบางแ่งมุมผู้รับสารจะ Passive ในงานวิจัยครั้งนี้สนใจผู้รับสารที่เป็นเด็กในครอบครัวที่มีอาชีพประมง เด็กสามารถเลือกรับชมรายการต่างๆที่ตนเองสนใจชมได้อย่างอิสระ มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์เกิดขึ้นขณะเปิดรับสื่อโทรทัศน์ แต่มองกลับไปอีกด้านหนึ่งก็จะพบว่าเด็กมีพฤติกรรมการเล่นแบบตัวละครจากรายการนั้นๆ ร้องเพลงหรือพูดตามโฆษณา พูดเลียนเสียงตัวละครที่ตนเองชื่นชอบ นำกระดาษมาทำปืนยิงเล่นกับเพื่อนๆ เป็นต้น

Morley ไม่ได้สนใจองค์ประกอบด้านการสื่อสารเพียงอย่างเดียว แต่สนใจบริบทในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัวด้วย ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญเบื้องต้นที่จะหล่อหลอมเด็กให้เติบโตใหญ่ขึ้นมาในสังคม เมื่อเด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่มากพอ ทั้งด้านการเรียน การประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน และที่สำคัญการดูโทรทัศน์ เด็กก็จะรู้จักคิด วิเคราะห์ มีความสามารถในการแยกแยะสิ่งต่างๆได้ ก็จะไม่เกิดปัญหา แต่งานวิจัยหลายๆชิ้นที่ผ่านมาพบว่าปัญหาที่เกิดจากสื่อมวลชนนั้นมิใช่มีอยู่น้อยทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นการเลียนแบบจากโทรทัศน์ที่ผิดๆ อารมณ์ก้าวร้าวรุนแรง คำพูดที่ไม่เหมาะสม หรือความเข้าใจไม่ถูกต้องจากการนำเสนอรายการต่างๆผ่านสื่อ ปัญหาเหล่านี้ที่เกิดขึ้นจะไปโทษสื่อแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่ถูกต้อง แต่ต้องมองย้อนไปถึงครอบครัวของเด็กด้วย พื้นฐานทางครอบครัว พื้นฐานนิสัยใจคอของเด็ก และขณะที่เด็กเปิดรับสื่อ นั้น เด็กนั่งดูอยู่กับใคร พ่อแม่ที่นั่งดูด้วยนั้นแนะนำ ให้ข้อคิดที่เกิดขึ้นจากสื่อได้มากน้อยแค่ไหน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การแก้ไขปัญหามาจากเด็กจำเป็นต้องแก้จากต้นตอของปัญหา ซึ่งได้แก่ ครอบครัว โดยพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และสิ่งแวดล้อมในกลุ่มผู้มีอาชีพประมง เพื่อเด็กที่อยู่ในกลุ่มนี้จะได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรม的开รับสื่อโทรทัศน์ของเด็กวัยเด็กเล็กตอนปลายและเด็กก่อนเข้าสู่วัยรุ่น กลุ่มอายุระหว่าง 6-12 ปี เท่านั้น จึงน่าจะมีการขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยไปยังกลุ่มอื่นๆด้วย เช่น กลุ่มวัยรุ่น หรือพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กเอง
2. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก ควรเพิ่มช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มอาชีพประมงให้มากขึ้น โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันทั้งกลางวันและกลางคืน
3. ปัจจุบันในอำเภอปากพนัง อาชีพการทำนากุ้งได้รับความสนใจอย่างมาก ปริมาณผู้ประกอบการอาชีพนี้มากขึ้นและขยายไปสู่ทุกกลุ่มอาชีพ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการทำประมงตรงที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง จะใช้เวลาไปกับการดูแลรักษากุ้งในนามากกว่าที่จะอยู่บ้านกับลูกๆ โดยเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ เป็นวันที่เด็กๆอยู่บ้านแต่ พ่อ แม่ ผู้ปกครองกลับไปเฝ้านากุ้ง เพราะฉะนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเด็กสมัยนี้ไม่ได้รับความเอาใจใส่อย่างเพียงพอ ส่งผลไปถึงแบบแผนในชีวิตประจำวันด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน การเล่น พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์หรือแม้กระทั่งสื่ออื่นๆที่มีอิทธิพลต่อเด็ก จึงน่าจะขยายขอบเขตไปทำการศึกษาศาชีพต่างๆเหล่านี้ด้วย
4. ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยไปถึงการวัดทัศนคติและความพึงพอใจในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ และสื่ออื่นๆที่กำลังเป็นที่น่าสนใจในสังคมเราทุกวันนี้

5. ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ครั้งต่อไป ควรศึกษาความต้องการด้านรายการโทรทัศน์ ให้เพียงพอและเป็นประโยชน์แก่เด็กให้มากขึ้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะเป็นเด็กที่ Active มากขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งเด็กก็ยังมีพฤติกรรมการเล่นแบบและเชื่อว่าสิ่งที่โทรทัศน์สื่อออกมานั้นมีส่วนที่เป็นจริงในสังคม

6. ในการทำวิจัยครั้งนี้ มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ สภาพ ดิน ฟ้า อากาศและฤดูกาล ในภาคใต้ ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม เกิดฝนตกอย่างหนักทุกวัน น้ำท่วมฉับพลัน จึงไม่สะดวกที่จะเก็บข้อมูลในสถานที่ที่ใกล้กับทะเล ซึ่งมีลมพัดแรง คลื่นลมในทะเลสูงมาก ผู้ที่จะทำการวิจัยครั้งต่อควรศึกษาถึงสภาพภูมิอากาศ และเตรียมวิธีแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระหว่างการทำวิจัยด้วย

7. ปัญหาเรื่องการเรียนและลักษณะนิสัยของเด็ก โดยเฉพาะเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น สร้างความกังวลและน่าเป็นห่วงให้กับครูเป็นอย่างยิ่ง พ่อแม่ของเด็กมักแต่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่มากเท่าที่ควร ทำให้เด็กมีอิสระทำอะไรได้ตามความต้องการของตนเอง จนเกิดเป็นความเคยชิน และพ่อแม่ก็มักจะโยนปัญหาดังกล่าวนี้ให้กับครูที่โรงเรียนรับผิดชอบ ซึ่งตัวครูเองไม่สามารถดูแลหรือแก้ไขปัญหาให้กับเด็กได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ของเด็ก เพื่อให้เด็กเติบโตไปในสังคมในทิศทางที่ถูกต้อง มีความคิดพิจารณา แยกแยะสิ่งต่างๆได้อย่างมีเหตุผล ระดับการศึกษาของพ่อแม่ก็เป็นตัวแปรสำคัญที่นำศึกษาถึงผลต่อเด็กว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอน ขึ้นไปในทิศทางใด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ, การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541
- กาญจนา แก้วเทพ, “เทคนิคการวิเคราะห์สื่อมวลชน”, เอกสารประกอบรายวิชา, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- กาญจนา แก้วเทพ, “สื่อและวัฒนธรรมศึกษา”, เอกสารประกอบรายวิชา, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- กาญจนา แก้วเทพ, การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค, “การวิเคราะห์ผู้รับสาร”, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- กาญจนา แก้วเทพและคณะ, สถานภาพแห่งองค์ความรู้ : บทบาทสื่อมวลชนกับการพัฒนาเด็กเยาวชน และครอบครัว, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), สิงหาคม 2540
- โครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก, “การผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก”, เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ, มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก, 6-5 มีนาคม 2527
- จตุพร รัตแพทย์, “ทัศนคติและพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางสื่อโทรทัศน์ของนักเรียนมัธยมปลายกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538
- นราพร สังข์ชัย, “ความพึงพอใจของเด็กที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสื่อสารมวลชน, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539
- บริษัท แพลน พับลิชซิ่ง จำกัด, นิตยสารรักลูก, ปีที่ 18 ฉบับที่ 205, กุมภาพันธ์ 2543
- บริษัท แพลน พับลิชซิ่ง จำกัด, นิตยสารดวงใจพ่อแม่, ปีที่ 5 ฉบับที่ 52, กุมภาพันธ์ 2543
- บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ฉบับคัดย่อนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539
- บำรุงสุข สีหอำไพและคณะ, อิทธิพลของโทรทัศน์ต่อเด็กไทย, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518
- ประมะ สตะเวทิน, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ, การดูโทรทัศน์ และทัศนคติของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร”, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531
- ปฏิพันธ์ กระแสอินทร์, “อิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ต่อพฤติกรรมวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509
- ปณิตตา ทองดีมา, “การใช้โทรทัศน์ของเด็กภายในครอบครัว”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสื่อสารมวลชน, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536

พัชนี เขยจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง, “รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวและการเปิดรับสื่อมวลชนของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร”, ทุมนับสนุนรายงานการวิจัยจาก AMIC ภัทร์ภูรี ประยูรเกียรติ, “อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ภาคห้วค่าต่อการอ่านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, การวิเคราะห์ผู้รับสาร, โครงการตำราภาควิชาการประชาสัมพันธ์, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542

ัญจน มินประดิษฐ์, “อิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะต่ำ” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513

ไฉรัตน์ พูนวสิน, “การศึกษาความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กชนบทในจังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534

วิภา อุดมฉันท, “การผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก”, เอกสารประกอบรายวิชา, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531

วิภา อุดมฉันท, สื่อมวลชนญี่ปุ่น, โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541

ศูนย์ข้อมูลอำเภอปากพนัง, บรรยายสรุป อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช, 31 ตุลาคม 2541

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, “ทัศนคติเด็กในวัยเรียน” รายงานวิจัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

David Morley, Television, Audience & Cultural Studies, Part 3 Gender, domestic leisure and viewing practices, 7 From Family, Television to a sociology of Media consumption, 1992

E.W.Brody, New Audiences, Communication Tomorrow New Audiences, New Technologies, New Media, Praeger, 1990

Sachiko Imaizumi Kedaira, Children's Television in the World, NHK (Japan Broadcasting Corporation) Broadcasting Culture Research Institute, 1987

Takashiro Akiyama, Sachiko Imaizumi Kedaira, Children and Television : A Study of new TV Programs for Children Based on the Pilot of an Animated Production", NHK (Japan Broadcasting Corporation) Broadcasting Culture Research Institute, 1987

Takashiro Akiyama, Sachiko Imaizumi Kedaira, Television for Children in Japan Trend and studies, NHK (Japan Broadcasting Corporation) Broadcasting Culture Research Institute, 1986

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

จำนวนครอบครัวกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามลักษณะอาชีพ

1. ประมงน้ำลึกหรือประมงทะเล

- 1.1 ครอบครัวบุญมีศรีงาม
- 1.2 ครอบครัวฉันทะลาภ
- 1.3 ครอบครัวสุวรรณกุล
- 1.4 ครอบครัวโชติทอง
- 1.5 ครอบครัวไชยทองคำ
- 1.6 ครอบครัวศรีสุวรรณ
- 1.7 ครอบครัวชันนามล
- 1.8 ครอบครัวสังข์ประดิษฐ์

2. ประมงน้ำตื้น

- 2.1 ครอบครัวไหมยิ้ม
- 2.2 ครอบครัวพรหมไธ
- 2.3 ครอบครัวแก้วนพรัตน์
- 2.4 ครอบครัวเอียดเสน
- 2.5 ครอบครัวทองปานดี
- 2.6 ครอบครัวชูช่วย
- 2.7 ครอบครัวยุ่งเห็ง
- 2.8 ครอบครัวมีสวัสดิ์
- 2.9 ครอบครัวรักษาพล
- 2.10 ครอบครัวสุคนฐ
- 2.11 ครอบครัวสุขเสนา
- 2.12 ครอบครัวมณีญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1
แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวประมงน้ำตื้นหรือประมงทะเล

ลำดับ ที่	ชื่อครอบครัว	จำนวน เด็กกลุ่ม ตัวอย่าง	จำนวนสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว											รวม		
			พ่อ	แม่	ปู่	ย่า	ตา	ยาย	ลุง	ป้า	น้ำ	อา	พี่		น้อง	
1.	บุญมีศรีงาม	1	1	1												3
2.	ฉันทะลาภ	1	1	1									1	1		5
3.	สุวรรณกุล	2	1	1			1						3			8

4.	โชติทอง	2	1	1										2	6
5.	ไชยทองคำ	1	1	1									2		5
6.	ศรีสุวรรณ	1	1	1										3	6
7.	ชั้นนามล	3	1	1											5
8.	สังข์ประดิษฐ์	1	1	1										1	4

ตารางที่ 2
แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวประมงน้ำตื้น

ลำดับ ที่	ชื่อ ครอบครัว	จำนวน เด็กกลุ่ม ตัวอย่าง	จำนวนสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว												รวม	
			พ่อ	แม่	ปู่	ย่า	ตา	ยาย	ลุง	ป้า	น้า	อา	พี่	น้อง		
1.	ไหมยิ้ม	1	1	1	1	1							2		2	9
2.	พรมใส	1	1	1										2		5
3.	แก้วนพรัตน์	2	-	1												3
4.	เอียดเสน	1	1	1									3			6
5.	ทองปานดี	1	1	1			1	1							1	6
6.	ชูช่วย	2	1	1							1				1	6
7.	ยุงเห้ง	1	1	1									2	1		6
8.	มีสวัสดิ์	1	1	1							1		3			7
9.	รักษาพล	1	1	1									1	2		6
10.	สุดหนู	1	1	1									3			6
11.	สุขเสนา	1	1	1	1	1					1				1	7
12.	มณีภู	2	1	1	1	1						1		1		8

ตารางที่ 3
แสดงลักษณะทางประชากรของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้นหรือประมงทะเล

ชื่อครอบครัว	ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา
บุญมีศรีงาม	เปียร์	หญิง	7	ป.1
ฉันทะลาภ	ปาล์ม	ชาย	11	ป.5
สุวรรณกุล	ตูน	หญิง	7	ป.1
	แดง	หญิง	7	ป.1
โชติทอง	นุช	หญิง	9	ป.3

	พร	ชาย	12	ป.5
ไชยทองคำ	แมน	ชาย	12	ป.6
ศรีสุวรรณ	เซน	ชาย	9	ป.3
ชั้นนามล	โบว์	หญิง	8	ป.3
	ยอด	ชาย	10	ป.4
	ต้น	ชาย	11	ป.5
สังข์ประดิษฐ์	นนท์	ชาย	6	อนุบาล 2

สถาบันวิทยบริการ

ตารางที่ 4

แสดงลักษณะทางประชากรของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น

ชื่อครอบครัว	ชื่อ	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา
ใหม่ยิ้ม	โต้	ชาย	8	ป.2
พรมใส	บ่าว	ชาย	8	ป.2
แก้วนพรัตน์	จูน	หญิง	9	ป.3
	ยอง	หญิง	11	ป.5
เอียดเสน	กร	ชาย	11	ป.5

ทองปานดี	เบญ	หญิง	10	ป.4
ชูช่วย	อุย	ชาย	10	ป.4
	แอน	หญิง	11	ป.5
ยุงเห้ง	ใจ	ชาย	10	ป.4
มีสวัสดิ์	ตา	หญิง	12	ป.6
รักษาพล	อ้อย	หญิง	12	ป.6
สุดหนู	โรม	ชาย	11	ป.5
สุขเสนา	แดน	ชาย	12	ป.6
มณีฎ	เบิร์ต	ชาย	8	ป.2
	เบศรี	ชาย	9	ป.3

ตารางที่ 5
ช่วงเวลานอนของเด็กในครอบครัวประมงน้ำลึก

ชื่อครอบครัว	ชื่อ	เวลา					
		16.00-17.00	17.01-18.00	18.01-19.00	19.01-20.00	20.01-21.00	<21.01
บุญมีศรีงาม	เปียร์	-	-	-	-		-
ฉันทะลาภ	ปาล์ม	-	-	-	-		-
สุวรรณกุล	ตูน	-	-	-		-	-
	แตง	-	-	-		-	-
โชติทอง	นุช	-	-	-	-		-
	พร	-	-	-	-		-
ไชยทองคำ	แมน	-	-	-		-	-

ศรีสุวรรณ	เซน	-	-	-	-	-	-
ขันนวม	โบว์	-	-	-	-	-	-
	ยอด	-	-	-	-	-	-
	ต้น	-	-	-	-	-	-
สังข์ประดิษฐ์	นนท์	-	-	-	-	-	-

ตารางที่ 6
ช่วงเวลานอนของเด็กในครอบครัวประมงน้ำตื้น

ชื่อครอบครัว	ชื่อ	เวลา					
		16.00-17.00	17.01-18.00	18.01-19.00	19.01-20.00	20.01-21.00	<21.01
ไหมยิ้ม	โต้	-	-	-	-	-	-
พรมใส	บัว	-	-	-	-	-	-
แก้วนพรัตน์	จูน	-	-	-	-	-	-
	ยอง	-	-	-	-	-	-
เอียดเสน	กร	-	-	-	-	-	-
ทองปานดี	เบญ	-	-	-	-	-	-
ชูช่วย	ฉุย	-	-	-	-	-	-
	แอน	-	-	-	-	-	-
ยุ่งแห้ง	โจ	-	-	-	-	-	-
มีสวัสดิ์	ตา	-	-	-	-	-	-
รักษาพล	อ้อย	-	-	-	-	-	-
สุดหนู	โรม	-	-	-	-	-	-
สุขเสนา	แดน	-	-	-	-	-	-
มณีภู	เบิร์ด	-	-	-	-	-	-
	เบศรี	-	-	-	-	-	-

ประวัติผู้วิจัย

นางสาววัชรีย์ คำศรี อายุ 27 ปี เกิดเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2517 ณ ตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากคณะมนุษยศาสตร์ วิชาเอกสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อปีการศึกษา 2539 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท คณะนิเทศศาสตร์ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2542